

**SOSIAALISEN TOIMILUVAN HYÖDYT KESTÄVÄN KEHITYKSEN
YRITYKSILLE**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Hämeenlinnan korkeakoulukeskus, liiketalouden koulutusohjelma

Kevät, 2020

Aija Laurila

Liiketalous, tradenomi (AMK)
Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Tekijä	Aija Laurila	Vuosi 2020
Työn nimi	Sosiaalisen toimiluvan hyödyt kestävän kehityksen yrityksille	
Työn ohjaaja/t	Tarja Pääkkönen, Antti Kauppi, Hannu Linturi	

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli sosiaalisen toimiluvan hyötyjen kartoittaminen kestävän kehityksen yrityksille ja erityisesti palveluja tarjoaville kiertotalousyrityksille. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka perusteella voidaan osoittaa, kannattaako kiertotalousyritysten hyödyntää sosiaalisen toimiluvan keinoja kehittääkseen liiketoimintaansa.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa kartoitettiin yritysten toimintaympäristöä monipuolisesti tietokirjallisuutta ja verkkoaineistoja hyödyntämällä. Opinnäytetyö on tutkimuksellinen opinnäytetyö. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja siinä hyödynnettiin tulevaisuudentutkimuksen Delfoi-menetelmää. Panelisteiksi kutsuttiin valittuja asiantuntijoita ennakkoinnin, vastuullisuuden ja kestävän kehityksen alalta sekä yrittäjiä kestävän kehityksen parista. Työn empiirinen osuus koostui tutkimuksen toteuttamisesta ja tulosten purkamisesta sekä analysoinnista. Paneeliin osallistui 27 asiantuntijaa.

Tutkimustulokset käsiteltiin Delfoi-järjestelmässä, jonka avulla tuloksista tuotettiin diagrammeja ja grafiikat puolestaan Googlen Sheets-työkalulla. Tutkimus osoitti, että toimintaympäristö on vuonna 2025 ekologisesti nykyistä kestävämpi, mutta toivottavuus tälle suuntaukselle on kuitenkin huomattavasti suurempi kuin todennäköisyys. Suotuisa, mutta ei riittävän kestävä toimintaympäristö antaa signaalin siitä, että kiertotalousyrityksille olisi eduksi ottaa käyttöönsä sosiaalisesta toimiluvasta tuttuja käytäntöjä, jotta ne voisivat hankkia toiminnalleen lisää hyväksyntää ja liiketoiminnalleen menestystä.

Avainsanat Sosiaalinen toimilupa, vastuullisuus, kestävä kehitys, dialogi, tulevaisuus,

Sivut 75 sivua, joista liitteitä 8 sivua

Degree Programme in Business Administration
Hämeenlinna University Centre

Author	Aija Laurila	Year 2020
Subject	Benefits of a Social License to Operate for Sustainable Development Companies	
Supervisors	Tarja Pääkkönen, Antti Kauppi, Hannu Linturi	

ABSTRACT

The aim of this thesis was to examine the benefits of a Social License to Operate for sustainable development companies, in particular for circular economy companies providing services. The main purpose of the study was to produce information which helps circular economy companies to decide if they need a Social License to Operate.

Business environment was discussed in the theoretical part of the thesis. Non-fiction and online materials were utilized in the theory section of the thesis. The qualitative research utilized the Delphi Method. The Delphi Method panelists included experts of foresight, responsible business and sustainable development, as well as entrepreneurs in the field of sustainable development. The empirical part of the thesis consisted executing the Delphi Method and analyzing the results. Twenty-seven (27) experts participated in the panel.

The results of the study were processed by Delphi Method. The results were charted and graphed using Google's Sheets tool. The research suggests that the business environment will be more ecological sustainable in 2025, but the desirability of this trend is far greater than the probability. The environment is not sufficiently favourable for the circular economy companies. It is therefore worthwhile for circular economy companies to use the familiar means of Social Licence to Operate. This might give them more approval and success for their business.

Keywords Social License to Operate, Corporate Responsibility, Sustainable Development, dialog, future

Pages 75 pages including appendices 8 pages

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Opinnäytetyön aihe ja tavoite	2
1.2 Tutkimusmenetelmä ja -ongelma	2
1.3. Käsitteet	4
2 MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	6
2.1 Yritys- ja yhteiskuntavastuu	8
2.1.1 Vastuullisuuden muotoina: omatuntotalous ja nettopositiivisuus	8
2.1.2 Kiertotalouden mahdollisuudet yrityksille	9
2.2 Sosiaalinen toimilupa	11
2.2.1 Sosiaalisen toimiluvan historia	12
2.2.2 Sosiaalisen toimiluvan ansaitseminen	13
2.2.3 Keinona dialogisuus	15
2.2.4 Vuoropuhelun hyödyt	18
2.3 Tulevaisuuden ennakkointi	19
2.3.1 Kuluttaminen trendinä	20
2.3.2 Kestävä kuluttaminen	21
2.3.3 Kuluttajien motivaatioprofiilit	21
2.3.4 Uusien palvelujen omaksuminen	23
2.3.5 Kestävään kulutukseen tähtäävät kuluttajat	24
2.3.6 Donitsitaloustiede, CLA ja ekososiaalinen sivistys	25
2.3.7 Yhteenvedo	28
3 TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN	30
3.1 Lähtökohdat ja tavoite	30
3.2 Tutkimusmenetelmän valinta	30
3.3 Delfoi-paneelin sisältö ja teema	34
3.4 Delfoi-paneelin epävarmuustekijät	35
3.5 Delfoin tulokset	35
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	51
4.1 Tulevaisuuden toimintaympäristöstä ratkaisuihin	51
4.2 Sosiaalisen toimiluvan hyödyt kiertotalousyrityksille	53
5 POHDINTA	55
LÄHTEET	57

Liitteet

Liite 1 Delfoi-paneelin vastauslomake

1 JOHDANTO

Ilmastonmuutos ja luonnonvarojen hupeneminen sekä luonnon monimuotoisuuden häviäminen ovat aikamme suurimpia globaaleja uhkia. Tästä syystä yritysten merkittäväksi sidosryhmäksi voidaan lukea luonto ja maapallo. Maailmassa muutosten nopeus on yhä kiivaampaa ja arvaamattomampaa. Yrityksille on tärkeää tunnistaa yhteiskunnallisia ilmiöitä ja tekijöitä, jotka vaikuttavat niiden toimintaan. Ilmastonmuutos on megatrendi, joka toimii kirittäjänä yritysten vastuullisuustyölle. Yritykset voivat toimia ratkaisijoina tuottamalla kestäviä tuotteita ja palveluita, jotka kuormittavat ympäristöä mahdollisimman vähän. (Koipijärvi & Kuvaja, 2017, s. 120-121).

Suhtautuminen ilmastonmuutokseen ja toimenpiteisiin sen hidastamiseksi ovat ristiriitaisia. Tämän vuoksi ei ole itsestään selvää, että kestävä kehityksen yrityksiin suhtauduttaisiin automaattisesti suopeasti tai niiden palveluita ja tuotteita valittaisiin ensimmäisten joukossa. Yritysten toiminta tarvitsee hyväksyntää niin sidosryhmiltä kuin laajemminkin yhteiskunnalta. Sosiaalisessa toimiluvassa on kyse hyväksynnän ansainnasta eri yhteisöiltä. Erityisesti kaivosalan yritykset ovat hankkineet hyväksyntää niiltä sidosryhmiltään, joihin heidän toimintansa kohdistuu. Kyseessä on luottamuksen synnyttämisestä ja vahvistamisesta yrityksen ja sidosryhmien välillä. Sosiaalisen toimiluvan ansainnassa hyödynnetään vuorovaikutuksellisia keinoja, mikä tarkoittaa, että yrityksillä on oltava ymmärrystä dialogin käymisestä ja siihen satsattavista resursseista.

Sosiaalisen toimiluvan ansaintaa on tutkittu aiemmin kaivostoiminnan näkökulmasta esimerkiksi Jyväskylän ja Lapin yliopistossa. Tuija Jartti, Eero Rantala ja Tapio Litmanen ovat kartoittaneet sosiaalisen toimiluvan ehtoja ja rajoja asukkaiden näkökulmasta (2014) ja Tuija Mononen ja Leena Suopajarvi yleisemmin kaivostoimintaa suomalaisessa yhteiskunnassa (2016). Sosiaalista toimilupaa ja erityisesti dialogin merkitystä sen ansainnassa on käsitelty viime vuosina kansainvälisissä artikkeleissa. Tässä opinnäytetyössä on hyödynnetty artikkeleita *Meaningful dialogue outcomes contribute to laying foundation for social licence to operate* (Mercer-Mapstone, Rifkin, Louis & Moffat, 2017) ja *Conceptualising the role of dialogue in social licence to operate* (Mercer-Mapstone, Rifkin, Louis & Moffat, 2017). Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan niitä keinoja, joilla yritykset voisivat pyrkiä ansaitsemaan sosiaalisen toimiluvan ja löytämään niistä ne, joista olisi hyötyä kiertotalousyrityksille liiketoimintansa kehittämiseen.

1.1 Opinnäytetyön aihe ja tavoite

Tämän opinnäytetyön aiheena on sosiaalisen toimiluvan hyödyt kestävän kehityksen yrityksille. Kyseessä on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jonka tavoitteena on hahmottaa, millainen kestävän kehityksen yritysten toimintaympäristö on vuonna 2025 ja analysoida millaista hyötyä niille olisi sosiaalisesta toimiluvasta, jotta niiden liiketoiminta olisi entistä kestävämpää ja menestyksellisempää.

Luonnon monimuotoisuuden häviäminen, ilmastonmuutos ja luonnonvarojen hupeneminen ovat globaaleja ongelmia, joihin kiertotalousyrietykset vastaavat jo omalla toiminnallaan. Voisiko sosiaalisesta toimiluvasta olla hyötyä muille kuin kaivostoiminnalle ja luonnonvaroihin kohdistuville hankkeille, joiden toimintaan kohdistuu lähtökohtaisesti vastustusta, koska niiden toiminnalla on suuri vaikutus ympäristöön?

1.2 Tutkimusmenetelmä ja -ongelma

Tässä opinnäytetyössä selvitetään millaista hyötyä sosiaalisesta toimiluvasta voisi olla kestävän kehityksen yrityksille. Työssä rajataan nämä yritykset pieniin ja keskisuuriin palveluja tarjoaviin kiertotalousyrietyksiin.

Kestävä kehitys pitää sisällään ympäristön lisäksi sosiaaliset ja taloudelliset tekijät. Tässä työssä keskitytään ympäristölliseen näkökulmaan, koska yritysten toimintaympäristöä haastavat ekologiset ongelmat ja kiertotalousyrietysten toiminta perustuu luonnonvarojen säästämiseen, kun taas sosiaalinen toimilupa on kehitetty kaivostoimintaan, jolla on negatiivisia vaikutuksia ympäristöön. Globaalien ympäristöhaasteiden näkökulmasta on tärkeää, että yritykset, joiden toiminta on kestävän kehityksen mukaista, menestyisivät ja olisivat laajasti osa kestävää ratkaisua tulevaisuudessakin. Yrietykset tarvitsevat menestyäkseen hyväksyntää ja tietoa siitä, mihin suuntaan maailma muuttuu, jotta ne voivat ennakoida toimintaympäristönsä muutoksia ja varautua niihin.

Opinnäytetyössä kartoitetaan toimintaympäristöä tulevaisuudentutkimuksen Delfoi-menetelmällä. Opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, mutta opinnäytetyötä on viety Delfoi-menetelmän osalta eteenpäin puolen vuoden ajan Otavan opiston järjestämässä Delfoi-koulutuksessa. Nämä opinnot on järjestetty vapaan sivistystyön lain mukaisina avoimen yliopiston koulutuksina. Koulutus on suunniteltu ja toteutettu yhteistyössä Tulevaisuuden tutkimuksen seurana, Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Internetix Campuksen, Otavan Opiston ja Metodix Oy:n kanssa.

Koulutus järjestettiin työpajoina ja etäohjauksena. Työpajoihin osallistuttiin kahtena päivänä kuukaudessa viiden kuukauden ajan. Osallistujan omaan projektiin sai ohjausta työpajoissa ja etänä. Työpajoissa Delfoi-

menetelmää otettiin haltuun aluksi tutustumalla Delfoin perusteisiin ja eDelphi-verkkosovellukseen asiantuntijapanelistin näkökulmasta. Tämän jälkeen edettiin menetelmäteoriaan, osallistujan tutkimusaiheeseen ja tutkimusympäristöön, jolloin perustettiin tutkimukselle tutkimusympäristö verkkoon sekä tehtiin Delfoi-harjoituksia ja perehdyttiin managerin rooliin. Delfoissa edettiin osallistujan verkkopohjaiseen tutkimussuunnitelmaan ja samalla osallistuttiin managerin roolissa eDelphi-verkkotyökalun kehittämiseen osana kehittäjäyhteisötoimintaa. Tämän jälkeen käynnistettiin varsinainen tutkimus, jota ohjattiin ja tuloksia analysoitiin ohjaajien, vierailevien asiantuntijoiden ja toisten osallistujien kanssa. Delfoi-koulutuksen ohjaajina toimivat Antti Kauppi ja Hannu Linturi.

Delfoi-tutkimuksen tuloksilla pyritään perustelemaan se, missä määrin kestävä kehitys yrityksille voisi olla hyötyä sosiaalisesta toimiluvasta. Ilmastonmuutoksen näkökulmasta eletään aikaa, jossa kansallisia ja kansainvälisiä päätöksiä ja toimenpiteitä ei ole saatu aikaiseksi, jolloin voidaan todeta, että eletään vielä murrosvaihetta. Delfoissa hyödynnetään asiantuntijapaneelia (Kuusi, 1999), jolla tässä opinnäytetyössä pyritään saamaan asiantuntijoiden näkemys siitä, miltä kiertotalousyritysten toimintaympäristö näyttäisi viiden vuoden päästä eli vuonna 2025. Asiantuntijoiksi paneeliin haettiin ennakkoinnin, vastuullisuuden ja kestävä kehityksen asiantuntijoita ja yrittäjiä. Delfoihin kutsuttiin 36 panelistia, joista 27 osallistui lopulliseen paneeliin.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Asiantuntijoiden vastauksia analysoitiin tietokirjallisuuteen ja teoriaan peilaten. Delfoi-menetelmä valikoitui siksi, että sillä pystyttiin saamaan asiantuntijoiden näkemykselle perustuva tulos tulevaisuuden toimintaympäristöstä. Asiantuntijat antoivat vastauksensa anonymyminä ja heidän oli mahdollista kommentoida ja käydä vuoropuhelua toistensa kanssa vastausjakson ajan.

Kiertotalousyrityksille olisi tärkeää saada skaalattua toimintaansa mahdollisimman laajalle, jotta kestävä kuluttaminen saataisiin ylikulutuksen tilalle. Tarkastelen sidosryhmistä kuluttajia, koska yritysten ja kuluttajien suhde on yksi osa sitä kokonaisuutta, että kestävä tulevaisuus olisi mahdollista saavuttaa. Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus löytää keinoja, joiden ansiosta kiertotalousyritykset voisivat kehittää entistä kestävämpää liiketoimintaa.

Opinnäytetyö etenee teoriaosuudesta empiiriseen tutkimusosuuteen lopun johtopäätöksiin ja pohdintaan. Teoriaosuudessa (luku 2) käsitellään muuttuvaa toimintaympäristöä globaalien haasteiden, yritys vastuun, kestävä kuluttamisen, tulevaisuuden ennakkoinnin ja sosiaalisen toimiluvan näkökulmasta. Tutkimusosuudessa (luku 3) selvitetään, millainen tutkimusmenetelmä on Delfoi, miten tutkimus toteutettiin ja millaisia tuloksia siitä saatiin. Johtopäätöksissä (luku 4) vedetään yhteen tuloksia ja teoriaa. Viimeisessä luvussa (luku 5) pohditaan ja analysoidaan tutkimuksen onnistumista.

1.3. Käsitteet

Tässä opinnäytetyössä käytetään monia kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavia käsitteitä. Pääkäsite on sosiaalinen toimilupa (SLO, Social Licence to Operate), jossa on kyse hankkeen tai toiminnan paikallisesta hyväksymisestä. Yritys pyrkii ansaitsemaan, ylläpitämään ja lisäämään luottamusta toimintaansa kohtaan vuorovaikutuksellisessa prosessissa sidosryhmiensä kanssa. (Sairinen, 2018) Sosiaalista toimilupaa tarkastellaan kestävän kehityksen yritysten ja erityisesti palveluja tarjoavien kiertotalousyritysten näkökulmasta.

Kiertotaloudella tarkoitetaan talousmallia, jossa ei tuoteta jatkuvasti lisää tavaroita vaan siinä tavoitteena on säästää luonnonvaroja hyödyntämällä materiaaleja tehokkaasti ja kestävästi (Maa- ja metsätalousministeriö, n.d.) Kestävässä kehityksessä itsessään on kyse siitä, että ihmiset muuttavat toimintaansa niin, että sillä voidaan taata monimuotoinen elämä maapallolla. Kestävyyttä arvioidaan yleensä ekologisesta, sosiaalisesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta käsin. (Kestävyyspankki, n.d)

Dialogi on keskeinen keino sosiaalisen toimiluvan ansainnassa. Dialogi on rakentavaa keskustelua. Siinä pyritään tuottamaan ja rakentamaan yhteistä ymmärrystä. (Sitra, 2018a) Sosiaalisen toimiluvan ansainnassa merkityksellisellä dialogilla voidaan saavuttaa monia hyötyjä. Dialogilla edistetään suhteiden ja oikeudenmukaisuuden rakentamista, lisätään luottamusta ja ymmärrystä sekä muodostetaan yhteisiä kantoja. Vuoropuhelulla jaetaan tietoa, hyväksytään paremmin asioita, lisätään yhteistyötä, ratkaistaan ongelmia ja opitaan yhdessä. Lisäksi dialogin ansiosta saadaan jaettua ideoita ja tietoa sekä sen avulla on mahdollisuus saavuttaa laadullisesti hyviä lopputuloksia. Dialogilla voidaan pitää myös huolta yrityksen maineesta, monipuolistaa osallistujien näkökulmia ja kasvattaa resilienssiä sekä vähentää konflikteja. (Mercer-Mapstone, L. & Rifkin, W. & Moffat, K. & Louis, W., 2017).

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä toimii Delfoi (englanniksi delphi method), joka on tulevaisuudentutkimuksen menetelmä, jolla kerätään asiantuntijoiden kannanottoja. Delfoista saadulla tuloksella pyritään arvioimaan tulevien kehityssuuntien mahdollisuuksia (Kuusi 1999). Kriittinen tulevaisuudentutkimus CLA (Causal Layered Analysis) puolestaan tarjoaa menetelmän, jonka avulla pystytään löytämään tiedostamattomia sitoutumisia liittyen johonkin maailmankuvaan, ideologiaan, arvojärjestelmään tai ajattelumalliin. Sen avulla voidaan saada selville niitä asioita, jotka jäävät huomaamatta, kun päädytään edistämään tiettyä ratkaisua. (Rubin, 2010).

Nykyinen luonnonvarojen runsaalle käytölle perustuva talouskasvu on johdannut kestävyysongelmiin maapallolla. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on yhdeksi ratkaisuksi nostettu esiin ekososiaalinen sivistys. Siinä pyritään

kestävään kehitykseen inhimillisen kasvun kautta. Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen omaa kokonaisvaltaisesti vastuullisen maailmankuvan eli hän ymmärtää omien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa riippuvan toisten ihmisten ja luonnon hyvinvoinnista. Ekososiaalisessa sivistyksessä nähdään mahdollisuus edesauttaa yhteiskunnan muutosta ja muuttaa ihmisten ajattelutapaa ja käyttäytymistä nykyistä kestävämmäksi ja vastuullisemmaksi (Kestävyyspankki, n.d). Tässä työssä vastuullisuutta kuvataan niin yritys vastuulla kuin yhteiskuntavastuullakin. Molemmilla termeillä viitataan yrityksen vastuuseen sen sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristöön kohdistuvista vaikutuksista käsin. Vastuullinen yritys huomioi toimintansa suorat ja epäsuorat vaikutukset ympäröivään yhteiskuntaan (Vastuullisuusraportti, 2016).

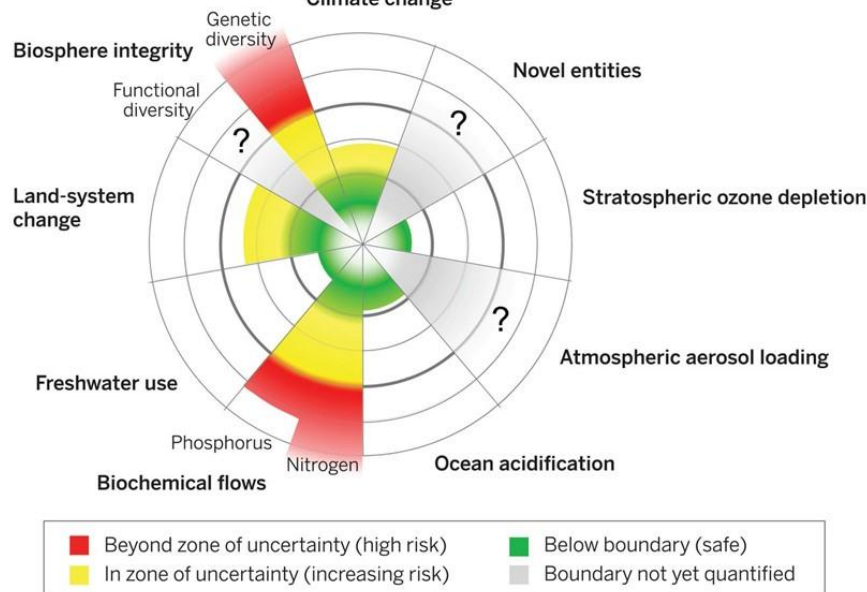
Kiertotaloudessa on tavoitteena kytkeä irti luonnonvarojen ylikulutus talouskasvusta. Kiertotalouden keskeisenä ajatuksena on, että materiaalit pysyvät kierrossa mahdollisimman pitkään ja haittavaikutukset ympäristölle vähenevät. Kiertotaloudessa on itsessään kysymys systeemimuutoksesta, jolla puolestaan tarkoitetaan toimintamallien, rakenteiden ja näiden vuorovaikutusten samanaikaista muutosta, jolla luodaan edellytyksiä tulevaisuuden hyvinvoinnille ja kestäväälle kehitykselle. (Seppälä, yms., 2016).

2 MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Ilmastonmuutos aiheuttaa ristiriitoja yritysten toimintaympäristössä. Ilmastonmuutos ei ole uusi ilmiö. Se on tunnettu tiedemiesten keskuudessa yli sata vuotta ja johtavien poliitikkojen keskuudessa yli 30 vuotta. Ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos on saavuttanut globaalin tiedeyhteisön suurimman varmuuden mitä tiede voi saavuttaa. (Pantzar & Keronen, 2019, s. 115–116)

Tietoisuus ilmastonmuutoksesta nousi vahvasti globaalille agendalle, kun hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) julkaisi 1,5 asteen erikoisraporttinsa ilmastonmuutoksesta lokakuussa 2018. Raportissa käsiteltiin ilmastonmuutoksen vaikutuksia ja keinoja millä maapallon lämpeneminen on mahdollista rajoittaa 1,5 asteeseen. (Ilmatieteenlaitos, n.d.) Huolestuttavia tietoja saadaan lähes päivittäin, mitkä koskevat ilmastonmuutosta ja luonnonvarojen ehtymistä. Tiedossa on, että yhdeksästä planetaarisesta rajasta on ylitetty jo neljä. Niiden riski aiheuttaa merkittäviä häiriöitä ihmiselämälle ja sen jatkuvuudelle koko maapallon tasolla. (NewScientist, 2019 n.d)

Current status of the control variables for seven of the planetary boundaries. The green zone is the safe operating space, the yellow represents the zone of uncertainty (increasing risk), and the red is a high-risk zone. Climate change

Will Steffen et al. *Science* 2015;347:1259855

Copyright © 2015, American Association for the Advancement of Science

Science
AAAS

Kuva 1. Planetaariset rajat. (Science, 2015)

Positiivista on, että välineet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ovat olemassa. Niiden käyttöönottoa hidastaa se, että kansallisista ja

kansainvälisistä toimenpiteistä ei ole päästy yhteisesti sopuun eikä niihin näin ollen ole laajasti sitouduttu. Ekonomisti Juha Itkonen (2019) laati ilmastonraportin tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Raportissa on löydetty seuraavia ilmastopolitiikan hillinnän välineitä:

- Hiilen hinnoittelu päästökaupan tai hiiliveron avulla, joka on ilmastopolitiikan ensisijainen väline.
- Tuetaan innovaatiotoimintaa, joka tuottaa nettopäästöjen vähentämiseen uusia teknologisia ratkaisuja ja edistää niiden käyttöönottoa.
- Tarjotaan tietoa ilmastovaikutuksista, millä tuetaan yritysten ja kuluttajien ympäristöystävällistä käyttäytymistä.
- Tuilla kannustetaan hiilinielujen kasvattamiseen ja päästövähennyksiin kansainvälisesti. Sääntelyllä puututaan päästöihin. (Itkonen, 2019)

Nyt suurimpana haasteena on päätöksenteon hitaus ja ristiriitaisuus ilmastotoimien vauhdittamisessa. Pariisin ilmastosopimuksessa vuonna 2015 sovittiin tavoitteeksi pitää maapallon keskilämpötilan nousu alle kahdessa asteessa suhteessa esiteolliseen aikaan. (Ympäristöministeriö, 2018) Sopimukseen sitoutuivat kaikki maailman maat. Yhdysvallat ilmoitti virallisesti vetäytyvänsä Pariisin ilmastosopimuksesta marraskuussa 2019 (Yle, 2019).

Media välittää tietoa ilmastokatastrofeista, joita ilmastonmuutos voimistaa merkittävästi. Ne konkretisoivat suurelle yleisölle ilmastonmuutoksen vaikutuksia entistä selkeämmin. Rinnalla kulkevat positiiviset uutiset eri tahojen toimenpiteistä ja innovaatioista, joilla hillitään ilmastonmuutoksen etenemistä. Silti haasteen luo se, että ilmastonmuutosta epäillään ja se kielletään edelleen. Ilmastodenialismi saa esimerkiksi enemmän kansainvälistä huomiota mediassa kuin ilmastotutkijat, todetaan amerikkalaistutkimuksessa *Discrepancy in scientific authority and media visibility of climate change scientists and contrarians* (Petersen & Vincent & Westerling, 2019).

Ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää, että laaja joukko maita osallistuu päästöjen vähentämiseen. Päästöt eivät tunne valtioiden rajoja ja niiden vaikutus on maailmanlaajuinen. Ekologiset ongelmat muokkaavat yritysten toimintaympäristöä. Globaalit ongelmat vaativat myös yrityksiltä ratkaisuja.

2.1 Yritys- ja yhteiskuntavastuu

Yhteiskuntavastuun merkitys yrityksissä on vahvistunut 2000-luvulta alkaen. Vastuullisissa yrityksissä arvon tulisi yhä vankemmin perustua yhteiskunnalliseen toimintaan. Niiltä odotetaan ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin. Vastatakseen odotuksiin yritysten on osattava ennakoida merkittäviä, yhteiskunnallisia teemoja. (Koipijärvi & Kuvaja, 2017, s. 122-123)

Yhteiskuntavastuu voidaan jakaa seitsemään eri ydinalueeseen kansainvälisen yhteiskuntavastuun ISO 26 000 standardin mukaan. Ydinalueita ovat:

- ihmisoikeudet
- työelämän käytännöt
- ympäristö
- oikeudenmukaiset toimintatavat
- kuluttaja-asiat
- yhteisön toimintaan osallistuminen ja yhteisön kehittäminen
- organisaation hallintotapa (Koipijärvi ym., 2017, s. 72)

Liiketoiminnan perusedellytyksenä voidaan pitää yhä enemmän yritysten toiminnan kestävyyttä ja sitä, että yritykset kuormittavat mahdollisimman vähän ympäristöä (Hiltunen, 2017, s. 50). Yritysten toimintaa tulisi ohjata ekologisuus ja eettisyys. Tätä pyrkimystä vauhdittavat esimerkiksi tiukentunut lainsäädäntö ja kansalaisjärjestöjen mielipiteet. (Hiltunen, 2017, s. 165 - 166) Yritysten valta tuo niille vaatimuksen vastuunkannosta. Professori Minna Halmeen (Sharewood, n.d.) mukaan globaalit ekologiset ja sosiaaliset ongelmat ovat niin merkittäviä, että yritysten on osallistuttava niiden ratkaisemiseen ja omien negatiivisten vaikutustensa minimoimiseen.

2.1.1 Vastuullisuuden muotoina: omatuntotalous ja nettoposiitivisuus

Jaana Haapalan ja Leena Aavameren (2008, s.11) mukaan yritys, jolla vastuullisuuden näkökulma näkyy kaikessa toiminnassa, elää omatuntotaloudessa. Tällainen yritys on ottanut haltuunsa liiketoimintansa kokonaisvaltaisesti, jossa kestävä menestystä tuotetaan yrityksen lisäksi ihmisille, ympäristölle ja yhteiskunnalle. Tämä vaatii toiminnalta läpinäkyvyyttä ja moitteettomuutta, joka on suunniteltava huolellisesti etukäteen. (Haapala & Aavameri, 2008, s. 137)

Omatuntotaloudessa on ennen kaikkea kyse vastuullisuudesta. Siinä ytimenä on yrityksen tarkoitus, joka johdetaan arvoista ja visioista. Sen avulla yritys pystyy luomaan kestäviä palveluita ja tuotteita. Tarkoituksellisesti yritys tunnistaa siitä, että se minimoi toimintansa haittavaikutuksia ja hoitaa ympäristöä sekä lisäksi satsaa muuhun ympäristöön kohentamaan

toimintaan. Tarkoitus antaa yrityksen olemassaololle merkityksen. (Haapala ym., 2008, s. 164–165). Omatuntotaloudessa on tavoitteena siis hyvin samankaltainen päämäärä mitä Kati Berninger ja Oras Tynkkynen (2017) kutsuvat omassa teoksessaan nettopositiivisuudeksi.

Nettopositiiviset yritykset eivät keskity vain välttämättömien haittojen vähentämiseen vaan tuottavat tämän lisäksi hyötyjä. Yhteiskunnallisiin ongelmiin varautuminen tuo yritykselle etuja, koska ennakkoinnilla voi onnistua vähentämään riskejä ja saada lisää mahdollisuuksia uuteen liiketoimintaan. Ennakkoinnin ansiosta yritys voi investoida uusiin innovaatioihin ja päästä uusille markkinoille. (Tynkkynen & Berninger, 2017, s. 46) Vastuullisuus näkyy myös suoraan lisäarvona muun muassa myynnin lisääntymisenä, kustannusten pienentymisenä tai hinnan nousuna. Välillisesti vastuullisuus vaikuttaa asiakkaiden ja henkilöstön sitoutumiseen sekä parempaan maineeseen. (Koipijärvi ym., 2017, s. 21)

Vastuullisuudessa on viime vuosina edetty ajatukseen yhteisen arvon tuottamisesta. Tällöin yritys kasvattaa kilpailukykyä kehittämällä niiden yhteisöjen taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia, joissa se toimii. Näin yhteiskunnan ja yrityksen välille syntyy entistä vahvempi side ja yrityksen rooli nähdään vankemmin yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisijana. (Niemi & Rilla & Leikas & Ikonen, 2018 s. 124)

Nettopositiivisuudella yritys erottuu myönteisesti kilpailijoistaan ja sidosryhmät kuuntelevat yritystä entistä paremmin (Tynkkynen & Berninger, 2017, s. 124-125). Yrityksen kannattaa viestiä vastuullisuudestaan, jolloin se kertoo ottavansa yhteiskuntavastuunsa vakavasti. Näin sidosryhmiä on helpompi saada mukaan yhteiseen kehittämistyöhön, jolloin yritys pääsee entistä pidemmälle ekologisen kädenjälkensä kasvattamisessa. Puhtaimmillaan vastuullinen, omatuntotalouden yritys lunastaa itselleen olemassaolon oikeutuksen eettisin perustein. Ihmiset valitsevat yrityksiä, jotka luovat merkityksiä ja auttavat heitä kohti mielekkäämpää, kestävämpää elämää. (Haapala ym., 2008, s. 46)

Voidakseen vastata kuluttajien toiveisiin, yritysten on tärkeää ymmärtää heidän arkeaan, koska useimmat yritykset pyrkivät kehittämään suuria massoja kiinnostavia tuotteita ja palveluita. Mitä arkipäiväisempi käyttö kuluttajalle on, sitä suuremmat mahdollisuudet se yritykselle tarjoaa. Uudet innovaatiot ovat yleensä asiakkaan näkökulmasta yllättävän yksinkertaisia, mutta elämää helpottavia. (Haapala ym., 2008, s. 60)

2.1.2 Kiertotalouden mahdollisuudet yrityksille

Kiertotalous tarjoaa yrityksille mahdollisuuden päästöjen vähentämiseen ja luonnonvarojen säilyttämiseen, sillä siinä keskeisenä pyrkimyksenä on aineettomuus. Siirtyminen kiertotalouteen edellyttää muutoksia koko tuotteen tai palvelun elinkaareissa; tuotteen suunnittelusta uusiin

liiketoiminta- ja markkinointimalleihin sekä kulutuskäyttäytymiseen. Kysymyksessä on erityisesti muutos toimintatavoissa. (Ympäristöministeriö, 2018)

Yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyy vahvasti toiminnasta aiheutuvien ympäristöhaittojen pitäminen mahdollisimman pieninä ja luonnonvarojen käyttäminen säästeliäästi noudattamalla kestävä kehityksen periaatteita (Haapala ym., 2008, s. 138). Kiertotalous vähentääkin luonnonvarojen käyttöönottoa, jonka ansiosta luonnon monimuotoisuuden vähentämistä pystytään ehkäisemään. Luonnonvarojen ylikulutus ja ilmastonmuutos ohjaavat sääntelyä, sijoituksia ja kuluttajien käyttäytymistä kohti kiertotaloutta. Tällä on vaikutusta yritysten tapaan tehdä bisnestä. Yritysten arvонуonnin voidaankin nähdä tapahtuvan tulevaisuudessa yhä enemmän palveluiden tuottamisessa. Kiertotalouden etuina ovat myös rahan säästäminen ja uudenlaiset bisnesmahdollisuudet. (Hiltunen, 2019, s. 162–163)

Kiertotalousyritysten liiketoiminnassa on satsattu Sitran määritelmän mukaan seuraaviin asioihin:

- Tuotteiden sijaan tarjotaan palveluita.
- Tuotteiden suunnittelussa ja valmistuksessa käytetään uusiutuvia ja kierrätettyjä materiaaleja ja uusiutuvaa energiaa.
- Tuotteita ja palveluita jaetaan digitaalisten alustojen avulla, joilla pidennetään niiden elinkaarta.
- Elinkaarta pidennetään huollon, korjaamisen ja uudelleenvalmistuksen kautta.
- Tuotteiden valmistukseen käytetään materiaali- ja energiatehokkaita ratkaisuja ja kierrätetään ja hyödynnetään elinkaarensa päähän tulleita tuotteita. (Hiltunen, 2019, s. 163)

Yksi kiertotalouden liiketoimintamalleista on nähdä tuote palveluna. Koska tuotteen pitää kestää käyttöä, se kannustaa satsaamaan tuotteen pitkäikäisyyteen ja laatuun. Kiertotalous edellyttääkin uudenlaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä, jolloin on mahdollista tehostaa resurssien ja materiaalien jakamista. (Sitra, 2019a) Kiertotaloutta pidetään edellytyksenä kestäväälle talousjärjestelmälle. Kiertotaloudessa on itsessään kyse systeemimuutoksesta.

Kiertotaloudessa on tavoitteena kytkeä irti luonnonvarojen ylikulutus talouskasvusta. Kiertotalouteen siirtymisessä on kyse systeemimuutoksesta, joka vaatii aikaa ja uudenlaista, normaalia laajempaa yhteistyötä. (Sitra, 2016). Kiertotalouteen siirtyminen vaatii usein kumppaneita. Yhteistyön avulla eri toimijat saavat lisää mahdollisuuksia menestyä, sillä ne voivat laajentaa toimialaansa ja säästää omia resurssejaan. Tässä opinnäytetyössä keskitytään erityisesti palveluja tarjoaviin kiertotalousyrityksiin, joista esimerkiksi jakamistaloudessa toimiviin yrityksiin pätee se, että palveluntarjoaja tuo yhteistyöhön osaamisensa, kanavansa ja verkostonsa, kun taas valmistajalla on puolestaan tuote, jolle etsitään yhdessä

markkinoita. (Karvonen, I. & Jansson, K. & Vatanen, S. & Tonteri, H. & Uoti, M. & Wessman-Jääskeläinen, H. 2015.)

Sitran (2019b) kiertotalouden tiekartta 2.0 ohjaa Suomea toimenpiteisiin, joilla on mahdollisuus siirtyä kiertotalouteen. Siinä valtioiden ja kuntien ohella keskeisiksi toimijoiksi otetaan yritykset ja kansalaiset. Kuluttajien valinnoilla ja käyttäytymisellä on vaikutusta siihen, että yritykset siirtyvät tuottamaan kestäviä ratkaisuja. Siirtyminen kiertotalouteen onnistuu, kun yritykset tarjoavat kestäviä tuotteita ja palveluita, jotka houkuttelevat kuluttajia tekemään parempia kulutusvalintoja. Tämä vaatii myös kuluttajien tietoisuuden lisäämistä arjen ympäristövaikutuksista ja vaihtoehtoisista kulutustavoista, joilla he voivat pidentää tuotteen käyttöikä. Kiertotalouden edistäminen vaatii taloudellista ohjausta, joka suuntaa yritysten toimintaa kestävämpiin liiketoimintamalleihin ja tekee kestävästä vaihtoehdoista kuluttajille edullisempia suhteessa haitallisiin tuotteisiin. (Sitra, 2019c)

Yritystoimintaa kestävämpään suuntaan eivät vauhdita vain sidosryhmät. Kiertotalousyrityksiä tutkineen Eeva Houtbeckersin (2018, s. 48) mukaan moni mikroyrittäjä on kyseenalaistanut totuttuja malleja suhtautumisessaan työhönsä, kuluttamiseen tai talouteen. Näille mikroyrittäjille on tärkeää hyödyntää omaa ammattitaitoaan yhteiskunnallisten ja ympäristöongelmien ratkaisuun. Tämä on seurausta siitä, että yhä enemmän tehdään näkyväksi fossiilisiin polttoaineisiin perustuvaa kasvukeskeistä taloutta ja sille pohditaan vaihtoehtoja. (Houtbeckers, 2018, s. 50)

Kiertotalous ei ole uusi asia, sillä suuri osa ihmiskunnan historiasta on eletty kiertotaloudessa. Vaurastumisen myötä on tapahtunut siirtyminen tuhlailevaan ja ylikuluttavaan lineaaritalouteen vain parin viimeisen vuosikymmenen aikana. (Pantzar ym., 2019, s. 42) Kiertotaloudelle on vakava tilaus, sillä globaalisti materiaalien tarve on kasvamassa nelinkertaiseksi vuosisadan loppuun mennessä. (Pantzar ym., 2019, s. 166).

Yritykset ja sen sidosryhmät voivat yhdessä löytää uusia, luovia tapoja ratkaista yhteisiä ongelmia. Luonnonvarojen käyttöä ja päästöjä voidaan vähentää hyödyntämällä tuotteita ja raaka-aineita uudelleen, lisäämällä energiatehokkuutta, kierrättämällä, kohdentamalla kulutusta vastuullisiin yrityksiin, korjaamalla tuotteita, pidentämällä tuotteiden elinikää, lainaamalla ja yhteisomistuksella sekä suoraan vähentämällä kulutusta. (Hiltunen, 2017, s. 165)

2.2 Sosiaalinen toimilupa

Sosiaalinen toimilupa eli SLO (Social Licence to Operate) tarkoittaa hankkeen tai toiminnan paikallista hyväksyntää. Kyseessä on aktiivinen, monipuolinen ja vuorovaikutuksellinen prosessi, jonka avulla hyväksyntää ansaitaan ja ylläpidetään sekä lisätään luottamusta. Sosiaalinen toimilupa

edellyttää jatkuvaa neuvottelua ja toimintamallien kehittämistä. (Sairinen, 2018)

Paikallisella väestöllä ja kansalaisilla on näkemyksiä ja odotuksia, jotka vaikuttavat siihen, arvioidaanko uusi hanke tai toiminta sosiaalisen toimiluvan arvoiseksi. Luottamus on keskeisessä osassa toiminnan hyväksyttävyydelle, siksi yrityksen on hyvä selvittää mihin sidosryhmiin kansalaiset luottavat eniten ja vähiten sen toimintaan liittyen. Yritys pystyy näin hyödyntämään sosiaalisen toimiluvan ansainnassa merkityksellisiä tahoja. Yrityksen on tärkeää tiedostaa, että sosiaalisen toimiluvan hakeminen ei ala tyhjiössä vaan sen muodostumiseen vaikuttavat historialliset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset taustat, jotka on syytä tuntea tai selvittää ensimmäiseksi. (Jartti, 2015)

2.2.1 Sosiaalisen toimiluvan historia

Sosiaalinen toimilupa on ollut erityisesti käytössä kaivos- ja luonnonvarahankkeissa, josta se on alun perin peräisin. Kaivostoiminnassa termi otettiin käyttöön 1990-luvun lopulla ja Suomessa 2010-luvun alussa. Sosiaalinen toimilupa kuvaa sitä, miten luonnonvarojen käyttöä harjoittavien suurhankkeiden tulisi toimia suhteessa paikalliseen yhteisöön. Kaivoshankkeissa sosiaalisen toimiluvan rakentamiseen on tarvittu luotettavaa ympäristösääntelyä, toimintamalleja vuorovaikutuksen kasvattamiseen ja yhteistoiminnallisuutta. Yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden ei ole uusi asia, vaan sitä on tutkittu runsaasti yleisellä tasolla. Sosiaalisen toimiluvan avulla hyväksyttävyyttä on ollut mahdollista viedä sujuvammin käytäntöön. (Sairinen, 2018)

Sosiaalinen toimilupa ei ole itsestäänselvyys vaan se vaatii runsaasti työtä. Sen ansaintaa kaivoshankkeissa ovat hankaloittaneet monimutkaiset vaikutussuhteet, toimijoiden suuri määrä, vaikeat ratkaisut ja vuorovaikutussuhteiden muuttuminen. Lisäksi on huomattu, että ratkaisujen myötä on syntynyt uusia ongelmia, faktoista on ollut epävarmuutta ja eri tahoilla arvostuksissa on ollut voimakkaita eroja. (Sairinen, 2018)

Sosiaalisen toimiluvan ansainnalla on ollut vahva merkitys kaivostoiminnassa, koska kaivostoiminta voi aiheuttaa laajoja muutoksia paikallisten elämään, ympäristöön ja elinkeinoin. Sitä vahvempi sosiaalinen toimilupa on, mitä paremmin yritys ottaa huomioon paikallisten tavat käyttää luontoa, heidän oikeutensa puhtaaseen ympäristöön, omaan elinkeinonsa, riskittömään elinympäristöönsä, perinteisiin maisemiin ja omaan kulttuuriinsa. Näihin onkin haettu ratkaisuja vuorovaikutuksella paikallisten kanssa. (Sairinen, 2018)

Sosiaaliselle toimiluvulle on olemassa erilaisia asteita eli suostumuksen ja hyväksynnän eri tasoja. Yhteisö voi evätä luvan vastustamalla hanketta tai sietää sitä, jolloin hyväksynnän aste on hyvin alhainen. Yhteisön luottaessa hankkeeseen puhutaan suostumuksen tasosta. Vahvimmillaan sosiaalinen

toimilupa on, kun hanke otetaan osaksi identiteettiä. Vahvimman tason sosiaalinen toimilupa voidaan saavuttaa silloin, kun jokin toiminto saavuttaa legitimitetin, uskottavuuden ja luottamuksen. (Jartti & Rantala & Litmanen 2014, s. 30.) Sosiaalinen toimilupa edellyttää, että ihmiset kokevat tulleen kuulluiksi, heidän huoliinsa vastataan ja toiminnan hyödyt jaetaan oikeudenmukaiseksi koetulla tavalla (Pettersson & Suopajarvi 2018, s. 17).

Kaivostoiminnassa sosiaalisen toimiluvan paikallinen saaminen on ollut kiinni siitä, miten kaivosyhtiö on hoitanut ympäristö- ja sosiaalisen vastuunsa. Sosiaalista toimilupaa ei voi lunastaa sillä, että tuotteet ovat osa vihreää taloutta. Kaivoshankkeissa yhteiskunnallisen hyväksynnän kannalta paikalliset kysymykset ovat olleet olennainen asia. (Sairinen, 2018)

Koska sosiaalinen toimilupa tarkoittaa vapaaehtoista ja muodoltaan epävirallista hyväksyntää toiminnalle, on sen arviointi haasteellista. Sosiaalisen toimiluvan merkityksen huomaa vasta silloin, kun se puuttuu eli toimintaa vastustetaan näkyvästi. Paikallinen hyväksyntä on saavutettu, kun toiminnan harjoittajan ei tarvitse perustella olemassaoloaan. (Pettersson ym., 2018, 6)

2.2.2 Sosiaalisen toimiluvan ansaitseminen

Sosiaalisen toimiluvan ansaitsemiseksi on monenlaisia keinoja, joita yhdistää dialogi. Kaivoshankkeissa suoritetaan usein ympäristövaikutusten arviointiprosessi (YVA), jossa painotetaan ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia. Tälle prosessille on ominaista vuorovaikutus vastaajien kanssa. Heitä osallistetaan esimerkiksi ryhmäkeskusteluilla, avoimilla yleisötilaisuuksilla ja posti- ja verkkokyselyillä. (Pettersson ym., 2018, 10)

Kaivosalan yritykset ovat hyödyntäneet monikanavaisesti vuoropuhelua sidosryhmiensä kanssa kartoittaessaan toimintansa vaikutuksia ja pyrkiesään ansaitsemaan sosiaalisen toimiluvan. Yritykset ovat kuunnelleet sidosryhmiensä näkemyksiä ja osallistaneet heitä niin, että on saatu mahdollisimman monipuolisesti tuotettua näkemyksiä, yhteistä ymmärrystä ja tietoa. (Suopajarvi & Sairinen, 2016, 42) Dialogissa tietyllä tapaa annetaan lupaus, että pieni ihmisryhmä pystyy vaikuttamaan maailmaan. Dialogissa kannustetaan visionääriseen otteeseen, syvennetään kuuntelua ja tuetaan vastakkaisen ajattelun esiin tuomista, jolloin tutkiva kysely alkaa ja saadaan aikaan uusia näkemyksiä. (Heikkilä yms., 2000, 156) Tässä opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä toimivassa argumentoivassa Delfoissa pätevät myös edellä mainitut asiat, vaikka dialogi käydään verkkoympäristössä.

Yritys voi käydä haastatteluja eri sidosryhmien kanssa. Ennen haastattelua heiltä voidaan kerätä vastauksia kyselylomakkeella, jolla kartoitetaan jo etukäteen heidän näkemyksiään ja saadaan sitoutettua vastaajaa paremmin koko prosessiin. Haastattelussa voidaan kartoittaa näkemyksiä esimerkiksi yrityksen toimialasta ja sosiaalisen toimiluvan ansainnasta.

(Pettersson ym., 2018, s.7) Erilaisten kartoitusten teossa on hyödynnetty luovaa ajattelua ja tutkimuksellista mielikuvitusta. Analyysi- ja arviointivaiheessa on voitu hyödyntää tulevaisuuden tutkimuksen menetelmiä. (Suopajarvi & Sairinen, 2016, 42)

Sidosryhmäsuhteiden tulisi olla mahdollisimman avoimia, tasa-arvoisia, vastavuoroisia ja luottamuksellisia. Mahdollistamisen ja avoimuuden näkökulmasta monikanavainen viestintä on tärkeää ja informaation tulee olla ymmärrettävää. Ennakoiva viestintä ja hyviksi koetut vuorovaikutussuhteet korostuvat sosiaalisen toimiluvan ansainnassa. (Pettersson ym., 2018, s. 18)

Jaana Haapala ja Leena Aavameri (2008, s. 156) nostavat yrityksen tarkoituksen keskeiseksi käsitteeksi, jolla he viittaavat siihen, että tarkoitukseen sisältyy ajatus esimerkiksi yrityksen olemassaolon oikeutuksesta. Sosiaalisen toimiluvan ydin on, että eri sidosryhmät hyväksyvät yrityksen toiminnan ja näin vahvistavat sen olemassaolon oikeutusta. Haapalan ja Aavameren (2008, s. 156) mukaan tarkoituksijohtettu yritys pyrkiikin tuottavaan liiketoimintaan osallistamalla ja olemalla hyödyksi luomalla hyvinvointia niin yhteisölle kuin maapallolle. Tämä antaa hyvää vastakaikua ihmisten halulle saada aikaan parempi maailma.

Yrityksen tehtäväksi voidaan nähdä ihmisten huoleen vastaaminen tuottamalla uudenlaisia ratkaisuja. Tässä onnistutaan parhaiten yrityksen ja sidosryhmien yhteistyöllä. Yritysten roolille toimia ratkaisijoina ja osapuolena rakentavassa dialogissa on yhä voimakkaampi tarve kuluttajien näkökulmasta, kun sitä peilataan nousevaan ympäristöahdistukseen. Ympäristöhaasteiden konkretisoituessa ja mittakaavan tarkentuessa on ihmisten huoli, jopa ahdistus lisääntynyt. Tutkija Panu Pihkalan mukaan ympäristöahdistus syntyy tulevaisuuskuvien epävarmuudesta. Tällöin ihminen ahdistuu, koska kokee, ettei voi vaikuttaa riittävästi uhkaavaan tilanteeseen. Ahdistusta voi lieventää toimimalla ympäristöongelmien ratkaisemiseksi ja osallistua toimintaan, jossa voi jakaa huolia muiden kanssa. (Helsingin Sanomat, 2019)

Noin neljännes suomalaisista arvioi potevansa ilmastoahdistusta kävi ilmi Sitran (2019) teettämästä kyselytutkimuksesta. Erityisesti ahdistusta kokivat nuoret. Vastanneista 80 prosenttia ilmoitti elämäntapoihin liittyvien kestävien valintojen auttaneen tunteiden hallitsemiseen. (Sitra, 2019d) Yritykset voisivat tarjota vuorovaikutuksen avulla kuluttajille kanavan vaikuttamiseen ja tuottaa niitä kestäviä ja vastuullisia palveluita ja tuotteita, joita he olisivat yhteistyössä dialogin avulla ideoineet kuluttajien kanssa. Nämä tuotteet ja palvelut auttavat kuluttajaa muuttamaan puolestaan elämäntapojaan entistä kestävämmiksi.

Yrityksillä on monia mahdollisuuksia edistää kestävä kehitystä yhteiskunnassa. Yrityksen keinovalikoimassa ovat vaikuttaminen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja asenneilmapiiriin sekä lopulta jopa lainsäädännön

syntymiseen, joka edistää ongelman ratkaisua. Lisäksi yritys voi lisätä yhteiskunnan sosiaalista ja inhimillistä pääomaa tekemällä yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa esimerkiksi tarjoamalla koulutusta ja harjoittelumahdollisuuksia kouluille. Strateginen yhteistyö paikallisyhteisöjen kanssa edellyttää sellaisten ongelmien tunnistamista, joissa yritys voisi olla parhaiten avuksi. (Tynkkynen ym., 2017, s. 75–76)

2.2.3 Keinona dialogisuus

Yrityksen vastuullisuustyön perustana on ymmärtää oman toimintansa vaikutukset luontoon. Työhön kannattaa osallistaa eri sidosryhmiä, kuten paikallisyhteisöjä ja kansalaisjärjestöjä. (Tynkkynen ym., 2017, s. 88) Vastuullisuus on vahvasti sidoksissa yrityksen olemassaolon oikeutukseen, jonka ne puolestaan hankkivat sidosryhmiltään. Ymmärryksen lisääminen onnistuu kuuntelemisella ja vuorovaikutuksella. Dialogin ansiosta yritykset pystyvät ennakoimaan toimintaansa liittyviä asioita pidemmällä aikavälillä. (Koipijärvi ym., 2017, s. 90) Dialogin käymiseen on olemassa Sitran (n.d) kehittämä rakentavan dialogin työkalupakki eli Erätauko.

Dialoginen vuoropuhelu kannattaa rakentaa kokoamalla eri sidosryhmistä edustajia. Yrityksen sidosryhmiin lukeutuvat:

- henkilöstö
- asiakkaat
- omistajat
- sijoittajat
- paikallisyhteisöt
- alihankkijat
- tavarantoimittajat
- kansalaisjärjestöt
- ammattiyhdistysliike
- media
- viranomaiset
- muut yhteistyökumppanit, esimerkiksi yliopistot ja tutkimuslaitokset
- kumppanit. (Lippis toim. 2019, 223)

Dialogiin kutsuttavan ryhmän edustajia kannattaa miettiä erityisesti sen mukaan, mihin asiaan halutaan näkemyksiä tai kasvattaa yhteistä ymmärrystä. Kun halutaan esimerkiksi pohtia vastuullisuuden kehittämistä, voidaan kutsua koolle asiantuntijaryhmä. Terhi Koipijärvi ja Sari Kuvaja (2017, s. 85–86) kehottavatkin ottamaan mukaan tällaiseen ryhmään monipuolisesti henkilöitä, joilla on asiantuntemusta ympäristöasioista, tulevaisuudentutkimuksesta ja EU-asioista. Näin pystytään yhdessä tuottamaan tietoa ja näkemyksiä tulevista trendeistä. Tällainen ennakointi edesauttaa tarttumista uusiin mahdollisuuksiin ennen kilpailijoita.

Innovointiin ja yrityksen toiminnan kehittämiseen näkemyksiä kannattaa dialogissa kerätä esimerkiksi asiakkailta, potentiaalisilta käyttäjiltä, vastuullisuus- ja ympäristöasiantuntijoilta, järjestöjen edustajilta ja myös kriittisiltä tahoilta. Vuoropuhelussa lähtökohdaksi voi ottaa megatrendit ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, joihin voi peilata niin esiin nousevia mahdollisuuksia kuin haasteitakin (Lippis toim. 2019, 199).

Kuluttajat odottavat yritysten olevan mukana ratkaisemassa yhteiskunnallisia, viheliäisiä ongelmia ja olemalla hyödyksi yhteisöille ja maapallolle. Yrityksellä on tässä mahdollisuus kutsua sidosryhmät yhteistyöhön, jolloin esimerkiksi kuluttajille tarjoutuu tilaisuus vaikuttaa ja olla edistämässä aitoja tekoja, joilla ehkäistään esimerkiksi ilmastonmuutosta. Toiminnanhan todettiin olevan yksi parhaimmista tavoista laimentaa koettua ilmastoahdistusta. Vastuullisten yritysten kannattaisi hyödyntää mahdollisuutensa tuottaa positiivisia vaikutuksia ihmisille tuotteidensa ja toimintakulttuurinsa lisäksi esimerkiksi dialogin mahdollistamalla yhteistyöllä sidosryhmien kanssa. (Lippis & Pentikäinen & Vanhala, 2019, 129)

Yhteistyön ansiosta tiedon jakaminen ja innovaatioiden kehittäminen paranee yrityksen ja sidosryhmien välillä. Kiertotalousyrityksissä on alusta asti otettu huomioon ympäristöystävällisyys. Silti pitää muistaa, että kaikesta liiketoiminnasta aiheutuu ympäristövaikutuksia, joita on hyvä korjottaa, jotta ymmärretään mistä toiminnan osasta niitä syntyy ja mistä niitä voi aiheutua. (Lippis ym. 2019, 105)

Ennakoinnilla ja sidosryhmiltä saadulla laajalla tiedolla yritys pystyy muuttamaan toimintaansa entistä kestävämmäksi. Yhteistyöllä voi syntyä uusia innovaatioita vähähiilisimmistä tuotteista ja palveluista sekä ratkaisuja tuotannosta syntyvien päästöjen minimointiin. (Tynkkynen ym., 2017, s. 57)

Kuluttajien vaikutusvalta on voimistunut, kun yhteisöllisyydestä on tullut aiempaa tiiviimpää ja aikaansaavampaa. Elina Hiltunen (2017, s. 147) kutsuu tätä Joukkovoimaa-trendiksi, jolle on olennaista yksittäisten kansalaisten kerääntyminen yhteen eri asioiden ympärille. Yrityksille tämä avaa tietä vuorovaikutukselle. Asiakkaiden luovuutta voi hyödyntää kesken eräisten tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen. Joukkoistaessaan kehitystyötä asiakkaiden pariin, on yrityksellä mahdollisuus saada käyttöönsä laajempi tietämys kuin vain yrityksen sisäinen osaaminen. (Haapala & Aavameri, 2008, s. 111–112) Joukkoistaminen on hyvä tapa sitouttaa asiakkaita vaikuttamaan yrityksen vastuullisuustyöhön. Joukkoistamiselle on ominaista rajattu ja ratkaisukeskeinen työskentely, jonka voi suorittaa verkossa. (Koipijärvi ym., 2017, s. 139-140).

Yritykset ja sidosryhmät voivat kehittää yhdessä uusia innovaatioita, jotka luovat kestävästä hyvinvointia. Siksi onkin tärkeää pohtia, miten innovaatiot edistävät hyvää elämää ja kestävästä kehitystä. Jotta innovointi olisi kestävä, tulisi sen perustua seuraaville periaatteille. Osallistuvassa

innovoinnissa tulisi ottaa käyttäjät mukaan eri kehitysvaiheisiin. Jatkuvalle innovoinnille pidetään huolta uudistumiskyvystä. Globaali innovointi puolestaan tapahtuu kansainvälisissä verkostoissa. (Hautamäki, 2018, s. 111) Innovoinnille keskeistä on vuorovaikutus eri sidosryhmien kanssa. Erityisesti yhteiskunnallisten ongelmien monitahoinen luonne edellyttää useiden erilaisten toimijoiden sitouttamista. Yhteiskehittämisellä voidaan tuottaa yhteiskunnallisesti vaikuttavia innovaatioita.

Vuorovaikutteinen sidosryhmätyö edellyttää yritykseltä joustavuutta, näkemysellisyttä ja dialogisuutta. Dialogiselle yritykselle on ominaista altistaa toimintansa kriittisellekin keskustelulle, joka voi johtaa näkemysten ja toiminnan muuttamiseen. Kansalaiset odottavat yhä enemmän yrityksiltä yhteiskunnallisia kannanottoja. Dialogisuuteen kuuluu myös, että yritys välittää aktiivisesti omia kantojaan sidosryhmilleen. (Koipijärvi ym., 2017, s. 120-121)

Developed in collaboration with: TROLLBÄCK-COMPANY | TheGlobalGoalset@back.com | +1 212 529 3919
For queries or usage, contact: rbi@empagroup.com | Non-official translation made by UNICEF, Brussels (September 2015)

Kuva 2. Kestävän kehityksen tavoitteet (YK-liitto n.d)

Yritykset voivat käydä dialogia sidosryhmiensä kanssa käyttämällä esimerkiksi YK:n kestävän kehityksen tavoitteita keskustelun perustana (YK-liitto, n.d). Kestävän kehityksen tavoiteohjelma Agenda2030:ssa pyritään kestävään toimintaan, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon. Terhi Koipijärvi ja Sari Kuvaja (2017, s. 59–60) painottavat, että yritysten on hyvä tiedostaa, että kyseiset tavoitteet saavat tukeen poliittista ohjausta ja lainsäädäntöä. Tästäkin syystä poliittiset päättäjät ovat tärkeä sidosryhmä yrityksille. Viimeinen Agenda2030 tavoitteista liittyy kumppanuuksiin. Tämä kannustaa yrityksiä ratkomaan muun muassa ympäristöongelmia yhdessä sidosryhmien kanssa. (Koipijärvi ym., 2017, s. 122-123)

2.2.4 Vuoropuhelun hyödyt

Yritykset ovat tunnistaneeet tarpeen lunastaa olemassaololleen oikeutus ja hankkia toiminnalleen yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä. Tämä ei tapahdu pelkästään lakeja noudattamalla, mikä on vastuullisuuden minimitaso. Yritykset hakevat yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä vastuullisella liiketoiminnalla ja osallistumalla yhteiskunnan ja yhteisöjen hyvinvoinnin rakentamiseen. (Koipijärvi ym., 2017, s. 145)

Sosiaalisessa toimiluvassa olennaisimpaan sidosryhmään lukeutuvat paikallisyhteisöt, joiden hyväksyntä on yrityksen toiminnalle keskeisintä, sillä se on yritystoiminnan ylläpitämisen elinehto. Yrityksen kannattaa tutustua ja luoda suhteita paikallisyhteisöihin sekä saada niiltä näkemyksiä ja tietoa. Tämän tiedon pohjalta yritykset pystyvät havaitsemaan liiketoimintaympäristön hyvät ja huonot puolet sekä sen millaista arvoa yritys voi tuoda paikallisyhteisöihin. (Koipijärvi ym., 2017, s. 79)

Yrityksille tärkeän sidosryhmän muodostavat päätöksentekijät ja lainsäätäjät, jotka mahdollistavat ja tukevat eettisemmän kulutuksen kehitystä. (Haapala ym., 2008, s. 84) Kolmannella sektorilla, kuten kansalaisjärjestöillä on erityistä osaamista yhteiskunnan ongelmien hoitamisesta, jolloin niiden rooli suhteessa yrityksiin on esimerkiksi erilaisissa yhteistyöprojekteissa ja neuvonnassa. (Haapala ym., 2008, s. 151) Tiedon tuottajista kansalaisjärjestöt ovat merkittävässä roolissa, sillä niiden kautta kuluttajat saavat informaatiota epäeettisistä ja ympäristölle haitallisista toimista. Se, miten yritys voi panostaa kestäviin ratkaisuihin toiminnassaan, antaa aiheen vuoropuhelulle monipuolisesti eri sidosryhmien kanssa. Heiltä saa apua niiden tavoitteiden ja toimenpiteiden rakentamiseen, joilla voidaan saavuttaa kestävä ratkaisu. Näin sidosryhmät pystyvät aidosti olemaan osa ratkaisua, jolla edistetään kestävä kehitystä. (Tynkkynen ym., 2017, s 136 - 137)

Yritys voi saada vuoropuhelun avulla selville, millaisia vaikutuksia sen toiminnalla on sidosryhmille ja ympäristölle. Vuoropuhelun ansiosta voidaan välttää väärinymmärrykset ja ennakkoluulot, kun ymmärretään eri sidosryhmien huolia ja toiveita. Ympäristöön kohdistuvista hankkeista on huomattu, kuinka tärkeää eri sidosryhmiä on osallistaa vaikutusten arviointiin. Vuoropuhelun jatkuminen on tärkeää hankkeiden toteutuksen jälkeenkin. Luottamuksellisiin väleihin eri sidosryhmien kanssa vaikuttaa myös ennakkoiva ja oikea-aikainen viestintä, jossa antaudutaan dialogiin. Molempipuolinen arvostus auttaa yritystä vakiinnuttamaan toimintaansa ja luomaan edellytyksiä kestäväan liiketoimintaan pitkällä aikajänteellä. (Koipijärvi ym., 2017, s. 80–81)

2.3 Tulevaisuuden ennakointi

Yrityksissä olisi tärkeää panostaa ennakointityöhön, joka auttaa olemaan perillä yhteiskunnan kehityssuunnista. Nykyhetkessä on esimerkiksi nähtävissä ilmiöitä, jotka vaikuttavat vastuullisuuteen ja kestäväan kuluttamiseen sekä eettiseen liiketoimintaan. Jatkuva toimintaympäristön muutos on yritykselle samalla mahdollisuus ja haaste.

Mitä paremmin yritys pysyy ajan tasalla yhteiskunnallisista ja globaaleista teemoista sekä pystyy ennakoimaan niitä, sitä paremmat mahdollisuudet sillä on tuottaa kestäväa liiketoimintaa. Tämän saavuttaakseen on omattava hyvät ennakointi- ja vuorovaikutustaidot. Yritysten vastuullisuus rakentuu vahvasti sidosryhmien kuulemiseen ja ymmärtämiseen sekä yhteiskunnallisten ja globaalien signaalien luotaukseen. Tällä tavoin yrityksellä on mahdollisuus ymmärtää sidosryhmien tarpeita ja tuottaa sen pohjalta aitoja tekoja, joilla tavoitellaan negatiivisen hiilijalanjäljen vähentämistä ja positiivisen kädenjäljen lisäämistä. (Koipijärvi ym., 2017, s. 90)

Tulevaisuuden ymmärtäminen ja tutkiminen lähtee nykyhetken ymmärtämisestä. Tulevaisuudentutkimus tarjoaa monialaisen lähestymistavan vaihtoehtoisten tulevaisuuksien tunnistamiseen. Tulevaisuudentutkimus on tiedonala, joka on luonteeltaan tieteidenvälinen ja poikkitieteellinen. Se tuo esille mahdolliset, todennäköiset, toivottavat ja epätoivottavat kehityskulut, jolloin valinnat voidaan tehdä siten, että seuraukset vastaavat toiveita ja odotuksia. Tulevaisuudentutkimuksessa pyrkimyksenä on vaikuttaa yleiseen ajatteluun, arvoihin ja sitä kautta päätöksentekoon. (Rubin, n.d.)

Tulevaisuuskuvilla on todettu olevan voimakas merkitys valintoja ja päätöksentekoa motivoivana tai lamauttavana tekijänä. Ne ovat mielikuvia, odotuksia ja pelkoja, joita ihmiset ja yhteiskunta liittävät tulevaisuuteen. Tulevaisuuskuvilla on toimintaa ohjaava vaikutus, jolloin tulevaisuus toteutuu erilaisten toimien ja toimintojen tuloksena. Siksi onkin tärkeää, että mahdollisimman laajasti olisi olemassa yhteisiä, toivottuja tulevaisuuskuvia. (Rubin, n.d.)

Yrityksille voisi olla mielekästä tarkastella tulevaisuuksia niiden käsitteiden avulla, jolla luodetaan esimerkiksi toimintaympäristön muutoksia.

- Megatrendit ovat yhtenäisiä kokonaisuuksia, joilla on selkeä kehityssuunta. Tunnistettuja megatrendejä, jotka todennäköisesti jatkuvat samaan suuntaan myös tulevaisuudessa, ovat muun muassa ilmastonmuutos ja digitalisaatio.
- Toimintaympäristön muutosten tarkasteluun liittyy vahvasti heikkojen signaalien havaitseminen. Se on haasteellista, sillä kyseessä on ilmiö tai niiden joukko, jota voidaan kuvata ensioireeksi

laajemmasta muutoksesta, joka ei tapahtuessaan vaikuta tärkeältä, vaan vaikutus tuntuu vasta myöhemmin.

- Trendit puolestaan ovat suuntauksia, joita voidaan kutsua muutoksen kaavoiksi. Ne tekevät aaltoliikettä, joten niistä löytyvät voimat ja vastavoimat. Tunnistettu trendi on esimerkiksi veganismi.
- Ennakoinnin avulla yritykset ovat varautuneempia niin sanottujen villien korttien varalta. Kyseessä on tapahtuma, jonka todennäköisyys on heikko, mutta tapahtuessaan sen vaikutukset kehitykseen ovat huomattavat. Luonnon mullistukset voivat olla villedä kortilla, esimerkiksi Islannissa koettu tulivuoren purkaus vuonna 2010 vaikeutti lentoliikennettä äkillisesti globaalisti ja seurannaisvaikutukset ihmisten arkeen laajenivat. (Tulevaisuuden tutkimuskeskus, n.d)

2.3.1 Kuluttaminen trendinä

Yritysten on hyvä seurata trendejä eri aloilta, koska ne vaikuttavat toisiinsa. Kuluttajatrendit kuvaavat muutosta kuluttajan asenteissa ja käyttäytymisessä. Kuluttajatrendien haasteellisuus on niiden mitattavuudessa. Kuluttajatrendit ovat yhdistelmä tilastollisia trendejä ja havaintoja muutoksista kuluttajien arvoissa ja käyttäytymisessä. Näitä voidaan havaita tarkastelemalla kuluttajista erityisesti edelläkävijöitä. (Hiltunen, 2017, s. 63)

Kuluttajien tarkastelu on entistä haasteellisempää, sillä kuluttajat kuuluvat samanaikaisesti moniin segmentteihin. Heidän tarpeensa ja kulutustottumuksensa voivat olla ristiriitaisia. Segmentit ovat myös pienentyneet, koska monet erilaiset elämäntavat ja arvot ovat yleistyneet. Enää ei pystytäkään määrittelemään tyypillistä kuluttajaa. Tämän seurauksena yritykset ovat luoneet entistä kohdennettumia palveluita kuluttajille, jotka myös osaavat vaatia niitä. (Hiltunen, 2017, s. 116–118)

Kuluttajatrendeistä vastuullisuus on ollut viime vuodet nousussa. Ekologisuus on kuluttajien ajatusten taustalla, mutta usein heidän ostokäyttäytymistään ohjaa silti halpa hinta ja helppous. Kuluttajat odottavat yritysten selvittävän tuotteidensa vastuullisuuden, sillä se koetaan edelleen työlläksi tehdä itse. Mitä paremmin yritykset pystyvät vastaamaan helppouteen ja edullisuuteen ja lisäämään tietoa ympäristöystävällisyydestä, sitä joustavammin kuluttajat voivat tehdä kestäviä ostopäätöksiä. Kulutus päätösten taustalla vaikuttavat arvot, joten yritysten vastuullisilla teoilla on merkitystä kuluttajille. Asiakkaat haluavat kulutusvalinnoillaan tehdä maailmasta paremman ja hakevat elämysten sijaan enemmän merkityksellisyyttä. Yritykset pystyvät vastuullisuusteemojensa kautta viestittämään, että asiakkaiden mielipiteillä on aidosti merkitystä yritykselle. (Yle, 2017) Huomioitava on, että käytännössä kuluttajat pitävät itseään vastuullisempina kuin mitä he todellisuudessa ovat.

Missä kaikkialla kuluttamiseen liittyviä trendejä voi havaita? Elina Hiltusen (2017, s. 147) mukaan trendit näkyvät muun muassa kulutusta ohjaavissa kampanjoissa ja kuluttajayhteisöissä, siinä millaisia hankkeita kuluttajat joukkorahoittavat, kuluttajille suunnatuissa palveluissa, tiedonjakamisessa ja yhteisöllisyydessä. Yritys voi hyödyntää kuluttajatrendejä niin omassa kuin sidosryhmiensä kanssa tehtävässä tulevaisuustyöskentelyssä. Kuluttajaskenaarioiden kautta voidaan yhdessä pohtia mihin suuntaan eri trendit kehittyvät ja miten organisaatio selviää mahdollisimman menestyksellä näistä tulevaisuuksista. Ideoimisen avuksi voi yhdistellä kuluttajatrendejä ja näin kehittää uusia palveluita. Yhdessä voi myös pohtia millaisiin villeihin kortteihin tulisi varautua. (Hiltunen, 2017, s. 213)

2.3.2 Kestävä kuluttaminen

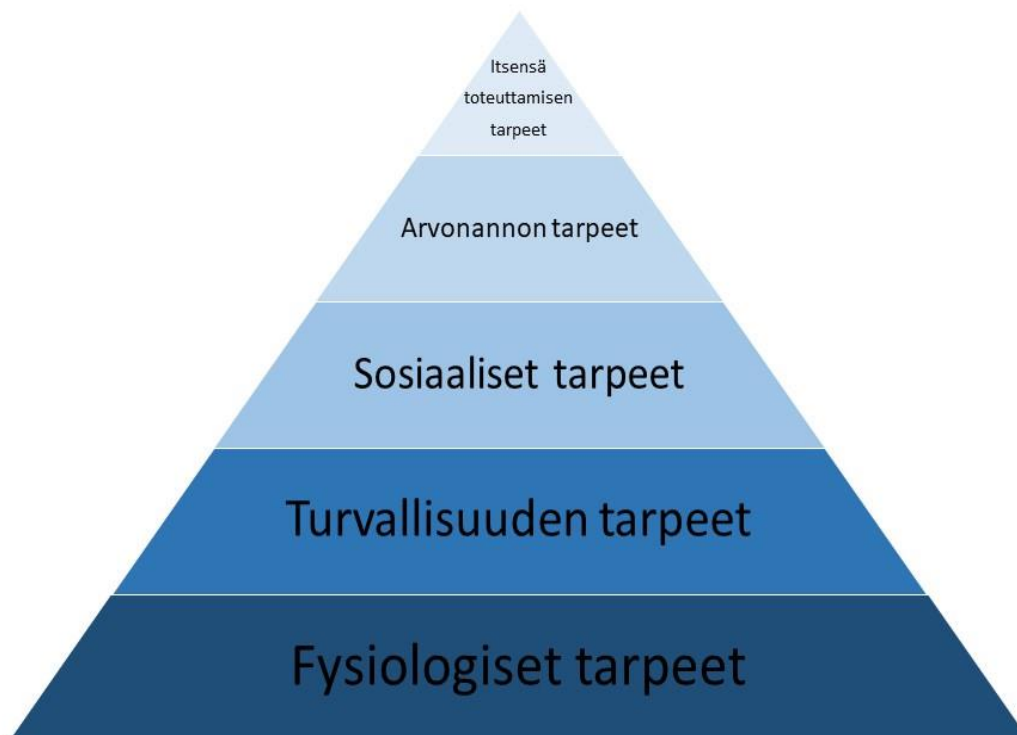
Miksi pitäisi siirtyä kestävän kuluttamiseen? Kulutamme jatkuvasti tulevien sukupolvien resursseja. Globaali kotitalouksien kulutus on kasvanut vuosien 1960 - 2000 välillä nelinkertaiseksi. Suomalaisten kulutus on puolestaan yksitoistakertaistunut hieman yli sadassa vuodessa eli vuosien 1900 ja 2006 välillä. Tämä tuhlaileva käyttö johtaa siihen, että monista resursseista tulee olemaan tulevaisuudessa pulaa. (Hiltunen, 2019, s. 147)

Joka vuosi vietetään Maailman ylikulutuspäivää, joka on laskennallisesti se päivä, jona ihmisten ekologinen jalanjälki ylittää maapallon kyvyn tuottaa uusiutuvia luonnonvaroja ja käsitellä fossiilisten polttoaineiden käytön aiheuttamia kasvihuonekaasupäästöjä. Maailman ylikulutuspäivä on noin elokuun alussa, joka tarkoittaa, että ne luonnonvarat on käytetty seitsemässä kuukaudessa, joiden pitäisi riittää koko vuodeksi. Suomalaiset kuluttavat oman osansa maailman luonnonvaroista noin nelisen kuukautta maailman keskiarvoa aiemmin. Mikäli kaikki kuluttaisivat kuin suomalaiset, tarvittaisiin siihen lähes neljä maapalloa. (WWF, n.d.)

2.3.3 Kuluttajien motivaatioprofiilit

Yritysten on tärkeä ymmärtää kuluttajia ja heidän käyttäytymistään ostopäätöstä tehtäessä, jotta kulutus saataisiin nykyistä kestävämmälle tasolle. Ostopäätös tehdään yleensä sisäisen tai ulkoisen ärsykkeen aiheuttaman tarpeen pohjalta (Hiltunen, 2017, s. 21). Kuluttajat ovat arvaamattomia, joten yritysten pitäisi pystyä ymmärtämään heidän logiikkaansa. Tiedostaville kuluttajille arvot ovat tärkeitä, mihin he peilaavatkin ostopäätöksiään. He hakevat merkityksellisyyttä kulutusvalinnoillaan. (Haapala ym., 2008 s. 59) Käyttäytymistieteissä ja aivotutkimuksessa on osoitettu, että hyvän tekeminen kuuluu ihmisen perustarpeisiin. Neurologiaa koskeva tieto, empiirinen tutkimus, evoluutiopsykologia ja moraalifilosofia ovat korostaneet, että ihmisellä on tarve kokea myötätuntoa ja auttaa muita. (Aaltonen, 2018, s. 91)

Psykologi Abraham Maslowin tarvehierarkiassa kuvataan ne perustarpeet, jotka ohjaavat ihmisen motivaatiota ja käyttäytymistä.

Kuva 3. Maslowin tarvehierarkia (OPH, n.d)

Vasta silloin, kun nämä ihmisen perustarpeet ovat kunnossa, hänellä on mahdollisuus hyödyntää kykyjään myös yhteiseen hyvään. Itsensä toteuttamisen tarpeisiin lukeutuu huoli ja huolenpito ympäristöstä. Pyramidin alempien tasojen tulee olla täytettynä ennen kuin ihminen huolestuu ympäristöstään. Poikkeuksena huolestuminen voi tapahtua jo aiemmin, jos ympäristön tilan koetaan uhkaavan alemman tason tarpeita, kuten turvallisuutta. (Pantzar ym., 2019, s. 64–66)

Millaisia kuluttajat ovat kestävästä kuluttamisesta näkökulmasta tarkasteltuna? Tästä saa hyvän kuvan esimerkiksi Sitran (2018) luomista seitsemästä kuluttajan motivaatioprofiilista. Jokainen motivaatioprofiili edustaa ryhmää, joilla on samankaltaiset arvostuksenkohteet, asenteet ja motivaatiotekijät kuluttamisensa takana ja heitä motivoivat kuluttamisessa tietynlaiset tekijät. Profiilien erot tulevat esiin kuluttamisen fiksuuden mukaan, jolla tarkoitetaan ympäristöä mahdollisimman vähän kuormittavaa kuluuskäyttäytymistä.

- *Mukavuudenhaluiselle nautiskelijalle* elämä on helppoa ja laadukasta. Hän ei ole valmis tinkimään penniäkään mukavuudestaan ekologisuuden vuoksi.
- *Seuraileva suunnanetsijä* on ryhmäytyjä, jolle yhteiskunnalliset asiat ovat kaukaisia. Hän ei harkitse ostoksiaan ja hänen valintoihinsa vaikuttavat voimakkaasti toiset ihmiset.
- *Arjen selviytyjän* energia menee arjesta selviytymiseen. Hänen ostokäyttäytymistään ohjaa tarve ja valintoja ohjaa tällöin säästäminen. Hän ei koe teoillansa olevan sen ihmeempää vaikutusta ympäristön tilaan.
- *Impulsiiviselle heräteostajalle* shoppailu tuo nautintoa. Ekologiset arvot hän näkee tärkeinä, mutta ne eivät ohjaa kulutuskäyttäytymistä eivätkä vaikuta valintoihin.
- *Perinteinen tolkun ääni* tekee ostoksia tarve ja käytännöllisyys edellä. Hän haluaa valintojen olevan laadukkaita ja kestäviä. Käyttäytymistä ohjaa ennemmin arkijärkevyys ja nuukuus kuin ekologiset arvot. Tolkun ääni on epäluuloinen vihreyttä korostavia argumentteja kohtaan.
- *Fiilisvihreä suunnannäyttävä* arvostaa ja painottaa valinnoissaan ekologisuutta ja laatua. Hän on eturintamassa muuttamassa kulutustottumuksiaan ympäristön kannalta fiksumpaan suuntaan.
- *Neuvokas arkivihreä* on kestävimmin elävä, joka on valmis luopumaan mukavuudestaan ollakseen vihreämpi. Hän tietää mitä haluaa, eivätkä muiden teot tai muut ulkoiset ärsykkeet vaikuta ostopäätökseen. (Sitra, 2018)

Motivaatioprofiilit segmentoivat kuluttajat ja antavat näin yrityksille tietoa siitä, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita he voivat kohdata. Yritykset voivat hyödyntää tietoa tarjoamalla kuluttajille ratkaisuja kestävämpään arkeen.

2.3.4 Uusien palvelujen omaksuminen

Mikä saa kuluttajat käyttämään uusia palveluita? Innovaation diffuusioteoria kuvaa sitä, miten ideat leviävät massoille. Elina Hiltusen (2017, s. 27-28) mukaan tutkijat Joe Boheln ja George Beal (1981) määrittelevät viiden kohdan mentaaliprosessin, jolla ihminen omaksuu uuden innovaation esimerkiksi uuden palvelun. Aluksi kuluttajalle syntyy tietoisuus, kun hän saa uudesta palvelusta tietoa. Kiinnostuminen johtaa siihen, että hän haluaa saada lisää tietoa palvelusta. Arvioidessaan tiedon pohjalta palvelua, hän samalla pohtii sen käyttökelpoisuutta. Arvioinnin tuottaessa positiivisen lopputuloksen, kuluttaja päätyy kokeilemaan palvelua. Viimeisessä omaksumisvaiheessa hän ottaa palvelun tyytyväisenä käyttöönsä. (Hiltunen, 2017, s. 27–28)

Innovaation omaksujat voidaan jakaa segmentteihin innovaation käyttöönottoon menneen ajan mukaan. Elina Hiltunen (2017, s. 28) viittaa

professori Everett Rogersin segmentteihin. Nopeimmin uuden innovaation ottavat käyttöönsä innovaattorit (2,5 %), jotka ovat avainasemassa uusien asioiden tuomisessa yhteiskuntaan. Heitä seuraavat aikaiset omaksujat (13,5 %), joita Rogers kuvaa arvostetuiksi mielipidejohtajiksi, joilla on paikallisesti hyvät verkostot. Aikainen enemmistö (34 %) toimii linkkinä innovaation leviämiseksi yhteiskuntaan. Myöhäinen enemmistö (34 %) ja myöhäiset omaksujat (16 %) seuraavat viimeisinä perässä. Myöhäisen enemmistön toimintaan vaikuttaa erityisesti ryhmäpaine. Myöhäiset omaksujat puolestaan välttelevät muutosta. (Hiltunen 2017, s. 28–30)

Innovaation omaksumisnopeuteen vaikuttavat Rogersin mukaan:

- suhteellinen etu: käyttäjän tyytyväisyys innovaation
- yhteensopivuus: innovaation sopiminen olemassa oleviin arvoihin, aikaisempiin kokemuksiin ja käyttäjän tarpeisiin
- kompleksisuus: kokemus innovaation vaikeudesta ymmärryksen ja käyttämisen kannalta
- kokeiltavuus: mahdollisuus kokeilla innovaation käyttöä etukäteen
- havaittavuus: muiden ihmisten hahmottamat hyödyt, jotka syntyvät innovaation käytöstä.

Mitä pienemmäksi innovaation kompleksisuus koetaan ja muut määreet taas suuremmiksi, niin sitä nopeammin innovaatio otetaan käyttöön. (Hiltunen, 2017, s. 31)

2.3.5 Kestävään kulutukseen tähtäävät kuluttajat

Kuluttajat ovat entistä tiedostavampia ympäristön ja eettisyyden suhteen. Tällä on ohjausvaikutuksia myös yritysten toimintaan. Kuluttajat haluavat tehdä hyvää kuluttamisella, joten yrityksiltä odotetaan ratkaisuja, joiden avulla kuluttaja voi tehdä kestävämpiä ostopäätöksiä. Eettiseen ja kestäväan kuluttamiseen liittyy olennaisesti niin turhan kuluttamisen välttäminen kuin tuotteen elinkaareen vaikuttavat tekijät, kuten tuotteiden huolto, kunnostus, kierrätys ja uudelleenkäyttö (Haapala ym., 2008, s.108).

Mitkä asiat vaikuttavat vastuullisen tuotteen valintaan? Jaana Haapalan ja Leena Aavameren (2008, s.122) mukaan ostopäätökseen liittyy se, joutuuko kuluttaja tekemään kompromisseja eli maksako vastuullinen tuote enemmän, onko se suorituskyvyltään alhaisempi ja onko se yhtä helposti saatavissa kuin tavallinen tuote. Asiakkaalle on tässä kohtaa myös merkitystä sillä, miten merkittävään ympäristölliseen tai yhteiskunnalliseen kysymykseen tuotteen valinnalla voi vaikuttaa.

Kestävää kuluttamista voidaan luonnehtia positiiviseksi ostamiseksi. Tällöin kuluttaja satsaa ekologisempiin ja eettisempiin tuotteisiin, kuten luomu-, kierrätys- ja uusiotuotteisiin tai paikallisesti valmistettuihin tuotteisiin. Kulutustottumuksillaan he kertovat oman näkemyksensä

haluamastaan maailmasta. (Haapala ym., 2008, s. 112) Länsimaalaisten kulutuksessa on tiettyjen tuotteiden ja materiaalien kohdalla ollut jo havaittavissa niin sanottua Peak stuff -ilmiötä, jossa kuluttaminen hiipuu, kun saavutetaan tietty elintaso. Näitä kuluttajia kutsutaan termillä LOVOS (Lifestyles of Voluntary simplicity). (Hiltunen, 2017, s. 169)

Eettisiä, ekologisia ja terveydelle hyvää tekeviä tuotteita kuluttavia kutsutaan puolestaan LOHAS-kuluttajiksi (Lifestyle of health and sustainability). Yhdysvalloissa viidennes ja Suomessa joka kolmas kuluttaja lukeutuu tähän joukkoon. Tutkimusyritys Nielsenin tuottamasta tutkimuksesta (2015) kävi ilmi, että Yhdysvaltain LOHAS-kuluttajille suunnattujen markkinoiden arvioidaan olevan kooltaan 300 miljardia vuodessa. Erityisesti Z-sukupolvi eli 15–20-vuotiaat haluaisivat ostaa tuotteensa yrityksiltä, joiden toiminta on positiivista ympäristön ja yhteiskunnan kannalta. Kyselyyn osallistui 30 000 vastaajaa 60 eri maasta. Heistä 66 prosenttia olisi valmis maksamaan enemmän yhteiskunta- ja ympäristövastuullisten yritysten tuotteista ja palveluista. (Hiltunen, 2017, s. 164-165) Tämä kestävän ja vastuullisen kuluttamisen trendin voidaan nähdä muuttaneen kohderyhmäajattelua, sillä nyt valistuneet kuluttajat valitsevat yrityksiä kohderyhmikseen eikä päinvastoin (Haapala ym., 2008, s. 77).

2.3.6 Donitsitaloustiede, CLA ja ekososiaalinen sivistys

Nykyinen luonnonvarojen ylikulutukselle perustuva talouskasvu on johtanut kestävyysongelmiin maapallolla. Tämä on haastanut nykyistä talousmallia ja bruttokansantuotteen eli BKT:n käyttämistä hyvinvoinnin mittarina. Kate Raworth (2018) on kehittänyt donitsimallin, jossa BKT:n sijasta hyvinvointia tarkastellaan maapallon kantokyvyn rajoissa.

Raworthin donitsitaloustieteen mallissa donitsi toimii kompassina, jossa kuvataan inhimillisen hyvinvoinnin yhteiskunnallinen perusta ja planeetaan kohdistuvan paineen ekologinen yläraja. Näiden välissä sijaitsee turvallinen ja oikeudenmukainen tila yhteiskunnalle. (Raworth, 2018, 49).

Arto O. Salosen mukaan ”ekososiaalisen sivistyksen tekijöihin kuuluu kriittinen ajattelu, taito pohtia systeemisesti koko maailmaan vaikuttavia kysymyksiä monipuolisen informaation perusteella ja kyky tarkastella todellisuutta yhteiskunnan marginaaleissa elävien ihmisten näkökulmista. Lisäksi se sisältää oman ajattelun ja toiminnan jatkuvaa refleктоimista niin, että täydentyvä tieto johtaa yhä uudelleen ajattelun ja käyttäytymisen tarkistamiseen.” (Salonen, 2012) Nämä ovat tekijöitä, jotka sopivat hyvin dialogin käymiseen.

Ekososiaalisesti sivistyneelle ihmiselle on ominaista tunnistaa keskinäisriippuvuuksia ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen todellisuuden välillä. Voidaankin todeta, että ekososiaalinen sivistys on talouden toimintaedellytysten varmistaja. Tämän uuden sivistyskäsitteksen tarkoituksena on säilyttää nykyisten ja tulevien ihmisten toimintamahdollisuudet ja mahdollisuus rakentaa luottamusta herättävää tulevaisuutta. (Salonen & Bardy, 2015; Laininen, 2018) Yhteiskunnan edistymistä on mitattu bruttokansantuotteella. Arto O. Salonen ja Marjatta Bardy (2015) kiinnittävät huomiota siihen, että BKT toimii indikaattorina myös hyvinvointia rapauttaville asioille, kuten ympäristön saastumiselle ja luonnon monimuotoisuuden häviämiseksi. Taustalla on ihmisten vääristynyt luontosuhde.

Ekososiaalisessa sivistyskäsitteessä maailmaa hahmotetaan elämää ylläpitävillä tekijöillä, joiden tärkeysjärjestyksessä ekologiset kysymykset ovat ensisijaisia, ihmisoikeudet ovat luovuttamattomia ja ihmisen toiminnan kolmanneksi tärkein kriteeri on vakaan talouden vaaliminen. Tiivistäen voidaan todeta kyse olevan siitä, että ihminen on vapaa hyödyntämään luonnonvaroja, mutta hänellä on samalla velvollisuus huolehtia materiaalin kiertämisestä niin, että tuleville sukupolville jää vähintään samanveroiset toimintamahdollisuudet kuin mitä nykyisellä sukupolvella on. Yrityksillä on oikeus tuottaa voittoa omistajilleen palkkioksi panoksestaan, kunhan ne samalla toimivat sen yhteiskunnan parhaaksi, jossa ne vaikuttajat ja jonka tarjoamaa työvoimaa, infrastruktuuria ja luonnonvaroja hyödyntävät. (Salonen yms., 2015)

Kun luodaan uusia ratkaisuja, niin usein jää huomaamatta ne katvealueet, joiden seurauksena hyvät tavoitteet voivat nollautua, kun saavutettu hyöty mitätöityy toiminnan vain siirtyessä muualle. Tästä syystä kestäviä hyötyjä tavoiteltaessa pitäisi tuntea toiminnasta kokonaisvaltaisesti aiheutuneet vaikutukset. Kriittisessä tulevaisuudentutkimuksessa Sohail Inayatullah ja Richard Slauhter ovat kehittäneet CLA (Causal Layered Analysis) menetelmän, jonka avulla pystytään paljastamaan tiedostamattomat sitoutumiset johonkin maailmankuvaan, ideologiaan, arvojärjestelmään tai ajattelumalliin. (Rubin, 2010). Sohail Inayatullahin mukaan ajattelemalla muutosta tänään, voidaan luoda tulevaisuutta. Hän näkee tärkeäksi, että vaihtoehtoisia tulevaisuuksia luodaan yhdessä ja opitaan katsomaan ja ajattelemaan asioista eri tavalla. (Inayatullah, 2013)

Kestävään tulevaisuuteen tarvitaan niin poliittisia päätöksiä kuin systeemiä muutoksia sekä ajattelu- ja käyttäytymistavan muutoksia. Dialogin avulla voidaan edistää uusia talousmalleja, systeemimuutoksia, ekososiaaliselle sivistykselle perustuvaa ajattelua. Sen avulla voidaan luoda yhteistä, haluttua tulevaisuutta tarkastelemalla ratkaisuja kriittisesti ja hyödyntämällä CLA:n menetelmää, jossa ajatellaan asioita totutusta poikkeavalla tavalla.

2.3.7 Yhteenveto

Yritysten toimintaympäristö on nopeassa muutoksessa. Niiden toimintaa ohjaavat esimerkiksi globaalit megatrendit, poliittiset päätökset ja sidosryhmien vaateet ja odotukset. Yritysten odotetaan olevan osa globaalien ympäristöongelmien ratkaisua ja yhä enenevässä määrin ne panostavatkin kestävään liiketoimintaan. Ilmastonmuutos ja luonnonvarojen ehtyminen sekä luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ovat globaaleja ongelmia, jotka vaativat jokaisen mukana oloa. Yritykset voivat itse toimia aktiivisesti kestävämmän tulevaisuuden puolesta ja vaikuttaa moneen tahoon, jotta kestävä kehitys vakiintuisi yhä keskeisemmäksi osaksi yhteiskunnassa.

Yritysten vastuullisuuden tulisi näkyä niiden kaikessa toiminnassa. Yritysten vastuullisuustyön perustana on ymmärrys siitä, miten niiden toiminta vaikuttaa luontoon. Tässä opinnäytetyössä asioita katsotaan palveluja tarjoavien kiertotalousyritysten näkökulmasta. Niistäkään ei pelkkä vihreä, luonnon kuormituksen huomioiva toiminta tee vastuullisia. Kokonaisvaltainen vastuullisuus näkyy yrityksen toiminnassa haittojen vähentämisenä ja myös hyötyjen tuottamisena toimintaympäristölle.

Kiertotaloudella voidaan vähentää päästöjä ja säilyttää luonnonvaroja. Yrityksille siirtymisessä kiertotalouteen on kyse muutoksesta toimintatavoissa. Kiertotalousyritykset ovat tärkeä osa ylikulutuksen ehkäisemisessä ja kestäväen kuluttamisen edistämisessä. Siksi niiden tulee ymmärtää kuluttajien arkea. Kiertotalousyritykset voivat huomioida toiminnassaan kokonaisvaltaisesti tuotteen tai palvelun elinkaaren. Ne voivat mahdollistaa sen, että kuluttajat voivat puolestaan vähentää ympäristökuormitustaan. Yrityksille on tärkeää tunnistaa koko palvelunsa tai tuotteen elinkaari, jotta ei syntyisi negatiivisia sivuvirtoja.

Yritysten arvonluonti tapahtuu todennäköisesti tulevaisuudessa yhä enemmän palveluiden tuottamisessa. Kestäviä palveluita tarjoavat yritykset houkuttelevat kuluttajia tekemään parempia valintoja. Kuluttajien ostopäätösten taustalla vaikuttavat muun muassa arvot, jotka ohjaavat ostopäätöksiä. Kuluttajat haluavat kulutusvalinnoillaan vaikuttaa kestävämmän tulevaisuuden puolesta. Tosin yritysten on huomioitava, että kuluttajat pitävät itseään usein vastuullisempina kuin mitä he ovat todellisuudessa, joten yritysten on satsattava palvelujensa helppoon

käytettävyyteen, ympäristöystävällisyyteen ja edullisuuteen. Yritysten on hyvä tunnistaa, miten palveluja omaksutaan ja miten eri kuluttajasegmenteissä huomioidaan ympäristön kuormittuminen. Ekososiaalisen sivistysajattelun levittäminen voisi tarjota kiertotalousyrityksille mahdollisuuden tarjota kuluttajille tietoa ja edesauttaa kestävän ajattelu- ja käyttäytymistavan muutosta.

Yritykset ja sen sidosryhmät voivat yhdessä löytää uusia ja luovia tapoja ratkaista yhteisiä ongelmia. Dialogin avulla voitaisiin sitouttaa eri toimijoita ja heillä olisi mahdollisuus olla aidosti osa ratkaisuja, joilla edistetään kestävää kehitystä. Yhteistyö vuorovaikutteisilla menetelmillä vie eteenpäin yritysten näkökulmasta innovointia, liiketoiminnan kehittämistä, uudistumiskykyä ja lisää yrityksen toiminnan hyväksyttävyyttä.

3 TUTKIMUKSEN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

Yritysten odotetaan olevan osa globaalien ongelmien ratkaisijoita. Kierto-talouslyritykset vastaavat jo tähän omalla toiminnallaan. Näiden yritysten toimintaa olisi hyvä saada kehitettyä edelleen. Tämä kehittäminen edellyttää yhä enemmän, että asiat nähdään laajoina kokonaisuuksina. Siksi tarvitaan yhteisen tiedon tuottamista ja käytäntöön soveltamista. Yrityksiltä ja niiden sidosryhmiltä tarvitaan yhä enemmän yhteistä ajattelua ja yhteistoiminnallisuutta moniulotteisten ongelmien ratkaisemiksi. (Heikkilä & Heikkilä, 2000, 51)

3.1 Lähtökohdat ja tavoite

Ilmastonmuutos ja luonnonvarojen väheneminen edellyttäisivät siirtymistä kestävään toimintaan kaikilta tahoilta. Tässä opinnäytetyössä on lähtökohtana tarkastella millaista hyötyä pienet ja keskiuuret kiertotalouden palveluyritykset voisivat saada sosiaalisesta toimiluvasta. Tällä hetkellä maailmassa eletään murrostilassa, jossa ilmastonmuutoksen hillitseminen vaatii päätöksiä ja toimenpiteitä, jotta maapallolla voidaan turvata elinolot tuleville sukupolville. Tästä syystä on tärkeää saada tietoa kestävä kehityksen toimintaympäristöstä viiden vuoden päästä. Tällaisen tulevaisuuskuvan luontiin tarvitaan näkemyksiä niin vastuullisuuden kuin ennakoinnin asiantuntijoilta sekä kestävä kehityksen asiantuntijoilta ja yrittäjiltä.

3.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Ilmastonmuutos globaalina ja monimutkaisena ongelmana on luonut ihmisisä ahdistusta, koska heidän on vaikea nähdä positiivista tulevaisuutta. Yhteiskunnat ja yritykset ovat uudenlaisten haasteiden edessä. Tulevaisuudentutkimuksessa on tarkoitus keksiä, arvottaa ja ehdottaa mahdollisia ja todennäköisiä tulevaisuuksia. Siinä ihmisiä autetaan käymään läpi erilaisia vaihtoehtoja. Tämä helpottaa heitä tekemään päätöksiä siitä, millaisen tulevaisuuden he haluavat.

Opinnäytetyössä kartoitetaan toimintaympäristöä tulevaisuudentutkimuksen Delfoi-menetelmällä. Opinnäytetyötä on viety menetelmän osalta eteenpäin puolen vuoden ajan Otavan opiston järjestämässä Delfoi-koulutuksessa. Delfoissa on kyse asiantuntijoiden kannanottojen keruusta, joilla pyritään arvioimaan tulevan kehityksen mahdollisuuksia esimerkiksi pitkän aikavälin yhteiskunnallista kehitystä. Delfoihin sopivat aihealueet, jotka ovat hahmottumattomia ja kiistanalaisia. (Kuusi, 1999) Tulevaisuutta ei voi tietää vaan Delfoissa kartoitetaan mahdollisia tulevaisuuksia, joten Delfoilta ei voi odottaa yksityiskohtaista tietoa käsiteltävästä aiheesta vaan siinä pyritään saamaan hyödyllisiä tuloksia ja asiantuntijoiden harkittuja

arvioita, joiden avulla voidaan luoda suuntaa antava kuva tulevaisuudesta. Tämän opinnäytetyön tulos ei ole toistettavissa vaan on tietyn, harkitusti valitun asiantuntijajoukon tuottama näkemys kestävän kehityksen toimintaympäristöstä vuonna 2025. Delfoilla on alun perin haettu panelisteilta konsensusta. Nyky-Delfoi voi puolestaan olla myös pedagoginen prosessi, jolloin kyseessä on oppimisprosessi. Tästä näkökulmasta katsottuna ymmärretään paremmin myös se, miksi kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillinen käsite reliabiliteetti on ongelmallinen. Tulevaisuuksia tutkittaessa tutkimuksen kohteena oleva ilmiö ei ole muuttumaton. Paneelin aikana panelistien mielipiteet voivat muuttua argumentoinnissa esiin nousseiden uusien näkökulmien johdosta. Delfoi haastaa tässä mielessä survey-tutkimuksen. (Kauppi & Kuusi, 2020)

Delfoin etuna on, että se on helppo yhdistää sekä kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimustapaan. Se sopii hyvin esimerkiksi toimintaympäristön luotaukseen. Delphi-metodologian johtava asiantuntija Osmo Kuusi on päättänyt johtopäätökseen, että kyseessä ei ole mielipidekysely vaan teemahaastattelujärjestelmä. (Myllylä & Kaivo-oja, 2015) Delfoin tulevaisuusväitteiden luonnissa voidaan hyödyntää aikasarjoja, jotta pystytään osoittamaan, miten väitetty asia on kehittynyt. Tämän opinnäytetyön osalta ongelmaksi muodostui se, että tulevaisuusväitteiden aiheista ei ollut aikasarjoja joko lainkaan saatavilla tai ne olivat vain lyhyiltä ajanjaksoilta.

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että sillä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan esimerkiksi kuvaamaan tiettyä ilmiötä tai ymmärtämään tiettyä toimintaa. Siksi laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää saada tietoa henkilöiltä, jotka tietävät tutkittavasta ilmiöstä tai heillä on kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tutkimuksen validiteetti tulee siitä, että opinnäytetyössä on tutkittu sitä mitä on luvattukin eli selvitetty kestävän kehityksen yritysten toimintaympäristöä vuonna 2025 ja pyritty löytämään perusteluja, miten sosiaalista toimilupaa voisi hyödyntää näissä yrityksissä. Delfoi-menetelmässä panelistien valinnassa pätee se, että heidän pitää olla tutkimuskohteen asiantuntijoita.

Delfoi soveltuu yhteisen näkemyksen rakentamiseen eri näkökulmien pohjalta. Sen etuna on mahdollisuus arvioida monimutkaisia kysymyksiä eri arviointikierroksilla, joilla saadaan kirkastettua käsiteltäviä asioita. Yhteistä näkemystä rakennetaan yhteisen argumentoinnin kautta. (Myllylä, yms., 2015) Tämä vaatii sekä panelisteilta että managerilta aktiivisuutta, vuorovaikutusta ja aikaa. Tässä työssä tehtiin tietoinen valinta yhdestä haastattelukierroksesta, jonka aikana panelistit vastasivat tulevaisuusväitteisiinsä. Tähän päädyttiin aikataulun ja sen perusteella, että ensimmäisellä kontaktointikierroksella kävi selväksi, että asiantuntijoilla oli kiireiset aikataulut ja sitoutuminen olisi ollut hankalaa moneen kierrokseen.

Tutkimuksen alussa oli näkemys, että sosiaalinen toimilupa voisi toimia helposti muillakin aloilla kuin kaivosteollisuudessa. Kaivosteollisuudessa

sosiaalisella toimiluvalla haetaan hyötyjä eli hyväksyttävyyttä yrityksen toiminnalle. Siitä syytä myös tässä opinnäytetyössä on keskitytty sosiaalisen toimiluvan hyötyihin. Työn edetessä huomattiin, että sosiaalisen toimiluvan ansaitseminen ei sovellu aivan saumattomasti kestävän kehityksen yrityksiin. Tässä vaiheessa työ rajattiin koskemaan palveluja tarjoaviin kiertotalousyrityksiin, mikä toisaalta lisäsi haastetta, sillä lähtökohta niissä on päinvastainen luonnonvarojen käyttämisen suhteen kuin kaivosteollisuudessa.

Toinen tietoinen valinta oli, että asiantuntijoille ei kerrottu muiden osallistujien henkilöllisyyttä. He tiesivät, että kutsuttuina olivat ennakoinnin, vastuullisuuden ja kestävän kehityksen ammattilaisia ja jälkimmäisestä myös yrittäjiä. Toisaalta henkilöllisyyksien kertominen voi toimia motivoivana tekijänä, kun vastaaja tietää olevansa johtavien asiantuntijoiden joukossa. Kuitenkin anonyymiyys tuo vapautta ilmaista mielipiteensä ja asettaa kaikki vastaajat tasa-arvoiseen asemaan. Tällä pystytään huomioimaan se, että kukaan ei pysty vaikuttamaan keskusteluun pelkän yhteiskunnallisen asemansa perusteella ja jokainen uskaltaa tuoda rehellisesti mielipiteitään esiin. (Myllylä, yms., 2015) Delfoi-prosessissa on kyse oppimisesta koko paneelin kesken, kun panelistit perustelevat omia näkemyksiään ja kommentoivat toistensa vastauksia. Hannu Linturin (2007) mukaan paneelissa tuotettu informaatio on oppimisen raaka-ainetta ja merkityksenanto sen tulos. Oppiminen toimii panelisteille motivoivana ja sitouttavana tekijänä.

Delfoin tuottamisesta vastaa manageri, joka hallinnoi prosessia alusta loppuun. Hän kutsuu asiantuntijat panelisteiksi, tuottaa kyselyn, kerää panelistien vastauksista tietoa ja jakaa ne analysoituna panelisteille. Tämän perusteella panelistit voivat muuttaa ja edelleen perustella näkemyksiään, mikä jalostaa vastauksia kohti yhtenäistä tulosta. (Kuusi, 1999) Tämän opinnäytetyön Delfoissa seitsemän tulevaisuusväitettä pyrittiin luomaan niin, että ne olisivat mahdollisimman samalla tavalla ymmärrettävissä ja ne eivät ohjaisi panelisteja yhteiseen konsensukseen. Tulevaisuusväitteiden tarkasteltava ajanjakso oli viisi vuotta ulottuen vuoteen 2025. Tämä valittiin sen perusteella, että tuolloin olisi jo nähtävissä päätösten seuraukset ja millaisia toimenpiteitä kestävän kehityksen saralla on tehty. Panelistien on helpompi tuottaa näkemyksiä lähitulevaisuudesta kuin pitkän ajan päähän. Tulevaisuusväitteet muotoiltiin aiheista, joilla haluttiin saada vastauksia kestävän kehityksen suunnasta niin kuluttajien kuin kulutuksen, valtion ja yritysten osalta. Näin siksi, että valtioiden päätöksillä on merkittäviä ohjausvaikutuksia niin yritysten kuin kuluttajien toimintaan. Toisaalta kuluttajat ja yritykset voivat omaehtoisesti lähteä edistämään kestävän kehityksen mukaisia ratkaisuja, joilla voi olla vaikutuksia myös päätöksentekoon.

Panelistit pystyivät arvioimaan tulevaisuusväitteitä seitsemällä vastausvaihtoehdolla, joiden tarkoituksena oli tuottaa hajontaa vastauksissa. Hajontaan pyrittiin myös sillä, että tulevaisuusväitteitä skaalattiin niin pitkälle, että vastaajien ei ollut mahdollista päätyä tiettyyn vaihtoehtoon

harkitsemattomasti vaan he joutuivat punnitsemaan väitteiden todennäköisyyttä ja toivottavuutta.

Delfoihin asiantuntijat valitaan siten, että he yhdessä edustavat monipuolisesti tutkittavan aihepiirin toimijoita ja työskentelevät tutkittavan aiheen parissa. (Kuusi, 1999) Managerilta edellytetään kriittistä asennetta, jotta hän pystyy valitsemaan parhaat mahdolliset asiantuntijat paneeliin (Kuusi, 1999). Managerin on oltava tietoinen vastaajan taustasta ja siitä, että tausta vaikuttaa siihen, miten vastaaja lukee lomaketta. Tässä työssä panelistien valinnassa tärkein kriteeri oli heidän asiantuntemuksensa ja käytännön kokemuksensa käsiteltävästä aiheesta, minkä ansiosta panelistit pystyivät arvioimaan tulevaisuusväitteitä kestävän kehityksen yritysten toimintaympäristöstä.

Delfoi-paneeliin osallistuu yleensä 20 - 100 asiantuntijaa. Heille on yhteistä monimutkaisten ongelmien käsittely. Asiantuntijoina he pystyvät tekemään parempia arvioita ja ennusteita kuin ei-asiantuntijat. (Kuusi, 1999) Delfoin managerilla on vastuu asiantuntijoiden valinnasta. Tämän opinnäytetyön Delfoi-paneeliin kutsuttiin kestävän kehityksen, ennakkoinnin ja vastuullisuuden asiantuntijoita sekä kestävän kehityksen parissa toimivia yrittäjiä Uudeltamaalta ja Varsinais-Suomesta. Delfoissa heiltä haluttiin erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä, jolloin oli mielekästä huolehtia panelistien monipuolisuudesta hakemalla heitä erilaisista organisaatioista, jolloin heillä oli aiheesta monimuotoista osaamista. Vastajat edustavat organisaation ylintä johtoa ja asiantuntijoita yrityksissä, julkisella ja yksityisellä sektorilla sekä järjestöissä. Vastajista noin 2/3 toimi johtaja- tai päällikötason tehtävissä sekä tähän joukkoon otettiin mukaan myös korkeakouluissa toimivat tutkijat ja opettajat. 1/3 panelisteista toimi asiantuntijatehtävissä. Panelistit toimivat organisaatioissa johtajina, projekti- ja yhteiskuntasuhteiden päälliköinä, viestintäpäälliköinä- ja asiantuntijoina, liiketoimintapäälliköinä, kouluttajina, konsultteina, koordinaattoreina, tutkijoina ja opettajina.

Opinnäytetyön Delfoi-paneeliin kutsuttiin alun perin henkilökohtaisesti 45 kriteerit täyttävää asiantuntijaa. Kutsukanavina toimivat sähköposti ja LinkedIn. Heistä 36 antoi suostumuksensa kyselyn lähettämiseen. Heistä 27 osallistui lopulliseen paneeliin; seitsemän kestävän kehityksen asiantuntijaa, kuusi ennakkoinnin asiantuntijaa, seitsemän vastuullisuuden asiantuntijaa ja seitsemän kestävän kehityksen yrittäjää. Panelistit saivat kutsun mukana Delfoita koskevan GDPR-asetuksen mukaisen tietosuojailmoituksen. Siitä kävi selväksi, että heidän vastauksiaan ja yhteystietojaan käytettiin ainoastaan tämän tutkimuksen toteuttamiseen eikä niitä luovutettaisi ulkopuolisille ja heille taattiin anonyymiyys. Osallistujat saivat jokainen henkilökohtaisen vastauslinkin ja manageri kävi heidän kanssaan vuoropuhelua sähköpostilla, jolloin tietämys siitä parani, että he itse vastasivat Delfoihin, mikä lisäsi myös heidän havaintojensa luotettavuutta.

Delfoi-paneelissa käytiin yksi argumentointikierrros, jonka johdosta vastausaika oli kaksi viikkoa 1.11.-14.11.2019. Panelistit pystyivät heti perustelemaan avoimissa kommentteissa vastauksensa ja kommentoimaan toistensa vastauksia. Lisäksi he pystyivät halutessaan ohittamaan kysymyksiä. Ensimmäisen viikon lopussa panelisteja lähestyttiin uudelleen. Heille, jotka olivat jo tutustuneet kyselyyn, kerrottiin tilannetietoa ja motivoitiin osallistumaan keskusteluun. He, jotka eivät olleet kirjautuneet kyselyyn, saivat kutsun uudelleen ja tilannetietoa vastauksista. Toisen viikon loppupuolella lähestyttiin uudella kutsulla vielä heitä, jotka eivät olleet siihen mennessä kirjautuneet kyselyyn. Monelle panelisteista Delfoi oli menetelmänä uusi tuttavuus. He antoivat palautetta kyselyn haasteellisuudesta, mutta pitivät sitä samalla mielenkiintoisena ja antoisana tapana tuottaa uusia näkökulmia yhdessä toisten kanssa.

3.3 Delfoi-paneelin sisältö ja teema

Delfoissa panelisteille esitettiin seitsemän tulevaisuusväitettä, joilla haluttiin löytää näkemyksiä siitä, mihin suuntaan tietyt kestävään kehitykseen liittyvät asiat heidän mielestään etenevät vuoteen 2025 mennessä. Panelisteilla oli mahdollisuus saada aiheesta lisätietoa väitteen yhteydessä esitettyjen faktojen ja linkkien kautta.

Panelistit antoivat vastauksensa valitsemalla kahdelta janalta mieleisensä vaihtoehdon. Tulevaisuusväitteiden toivottavuutta kartoitettiin seuraavilla vaihtoehdoilla:

- erittäin epätoivottava
- epätoivottava
- enemmän epätoivottava kuin toivottava
- vaikea sanoa, sekä että
- enemmän toivottava kuin epätoivottava
- toivottava
- erittäin toivottava

Todennäköisyyttä kartoitettiin puolestaan prosenteilla:

- < 10 %
- 10 – 25 %
- 25 – 40 %
- 40 – 55 %
- 55 – 70 %
- 70 – 85 %
- > 85 %

Tulevaisuusväitteiden toivottavuutta ja todennäköisyyttä panelistit pystyivät perustelemaan tarkemmin ja kommentoimaan toistensa vastauksia avoimilla vastauksilla.

3.4 Delfoi-paneelin epävarmuustekijät

Delfoin suunnittelu vaati runsaasti aikaa. Tulevaisuusväitteiden piti olla niin selkeitä, että panelistit ymmärsivät ne samalla tavalla. Siksi tulevaisuusväitteet tuli muotoilla niin, että niistä jokainen sisälsi vain yhden väittämän. Tulevaisuusväite tai lisätiedot eivät saaneet ohjata panelistia vastaamaan tietyn suuntaisesti. Tulevaisuusväitteiden pitikin olla keskenään mahdollisimman monipuolisia, jotta panelistien vastauksissa olisi hajontaa. Näin voisi saada aikaan monipuolisia näkemyksiä, jotka synnyttävät helpommin panelistien välillä argumentointia ja keskustelua, joista lopulta kirkastuisi yhteinen näkemys käsiteltävästä aiheesta. Kirkastaminen vaatii managerilta aktiivisuutta, analysoivaa otetta ja lisäkysymysten esittämistä panelisteille.

Panelistien valinta oli tärkeää, jotta saatiin monipuolista asiantuntemusta mukaan Delfoihin. Panelistien sitoutuminen ja ajankäyttö olivat huomattavia epävarmuustekijöitä. Tämä edellytti managerilta motivointitaitoja, jotta saatiin panelistit myös vastaamaan kyselyyn, vaikka heillä olisikin kiire. Panelistien argumentointi avoimissa kommentteissa ei ollut itsestäänselvyys, vaikka juuri niillä saatiin syvennettyä ja monipuolistettua vastauksia. Vastausten laadulla on runsaasti merkitystä tulosten analysoinnissa, jossa manageri keskittyy merkityksien etsimiseen vertailemalla ja tulkitsemalla Delfoin tuloksia.

3.5 Delfoin tulokset

Delfoin alkuperäisten vastausten todennäköisyys- ja toivottavuusasteikkoa muutettiin antamalla niille uudet arvot, jotta tuloksista saatiin luotua selkeitä grafiikoita. Delfoista konvertoitiin vastaukset taulukoihin eri vastaajaryhmittäin. Todennäköisyysasteikolle laskettiin alkuperäisistä prosentteista keskiarvot ja toivottavuusasteikolle annettiin uudet arvot vastaavilla prosenttiluvuilla kuin todennäköisyysasteikolla.

Todennäköisyys- ja toivottavuusasteikon keskiarvoprosentit kuvaajien taustalla ovat seuraavat:

- 5 %
- 17,5 %
- 32,5%
- 47,5%
- 62,5%
- 77,5 %
- 92,5%

Delfoin vastauksia tulkitaan seuraavan taulukon mukaan, jossa vastausalueille annetut prosentit on sanallistettu.

Delfoin vastausten vaihtoehdot prosenttialueina	Grafiikan taustalle muutetut keskiarvoprosentit	Prosenttialueiden sanallinen tulkinta
< 10 %	5 %	erittäin epätodennäköinen tai epätoivottava
10 - 25 %	17,5 %	epätodennäköinen tai epätoivottava
25 - 40 %	32,5 %	enemmän epätodennäköinen / epätoivottava kuin todennäköinen / toivottava
40 - 55 %	47,5 %	vaikea sanoa, sekä että
55 -70 %	62,5 %	enemmän todennäköinen / toivottava kuin epätodennäköinen / epätoivottava
70 - 85 %	77,5 %	todennäköinen tai toivottava
> 85 %	92,5 %	erittäin todennäköinen tai toivottava

6: Delfoin vastausten tulkintataulukko

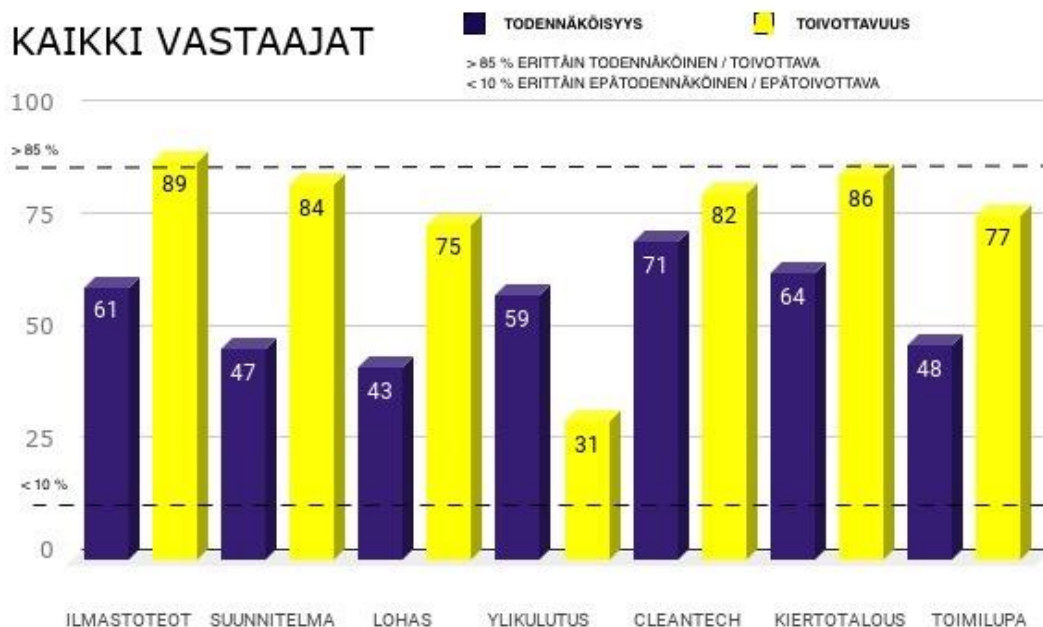
Delfoilla pyrittiin selvittämään, miltä näyttää kestävä kehityksen toimintaympäristö vuonna 2025. Delfoissa esitettiin seitsemän tulevaisuusväitettä:

1. ILMASTOTEOT: Suomalaisista 80% on muuttanut elämäntapojaan ilmastomuutoksen hillitsemiseksi vuoteen 2025 mennessä.
2. SUUNNITELMA: Suomi on ottanut käyttöönsä systeemimuutokselle perustuvan kestävä kehityksen suunnitelman vuonna 2025.
3. LOHAS: Kestävää kehitystä painottavia LOHAS-kuluttajia on 70 % suomalaisista vuonna 2025.
4. YLIKULUTUS: Suomalaisten ylikulutuspäivä aikaistuu entisestään ja sitä vietetään maaliskuussa vuonna 2025.
5. CLEANTECH: Suomen ympäristöliiketoiminnan liikevaihto on kaksinkertaistunut vuodesta 2017 vuoteen 2025.

6. KIERTOTALOUS: Kiertotalouden työpaikkojen määrä on kaksinkertaistunut vuoteen 2025 mennessä.

7. TOIMILUPA: Kaikki luonnonvarojen kestävään käyttöön keskittyneet yritykset (cleantech- ja kiertotalous) ovat hankkineet sosiaalisen toimiluvan vuonna 2025.

Kaikkia vastauksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että kestävän kehityksen suunta on vahvistunut vuoteen 2025 mennessä. Kestävän kehityksen toiminnan todennäköisyys vaihtelee sekä todennäköisen että epätodennäköisen ja todennäköisen (43 % - 71 %) välillä ja toivottavuus enemmän epätodennäköisen ja erittäin toivottavan (31 % - 89 %) välillä. Vaihteluväli on suuri.

Kuva 7. Kaikkien vastaajien vastaukset tulevaisuusväitteisiin.

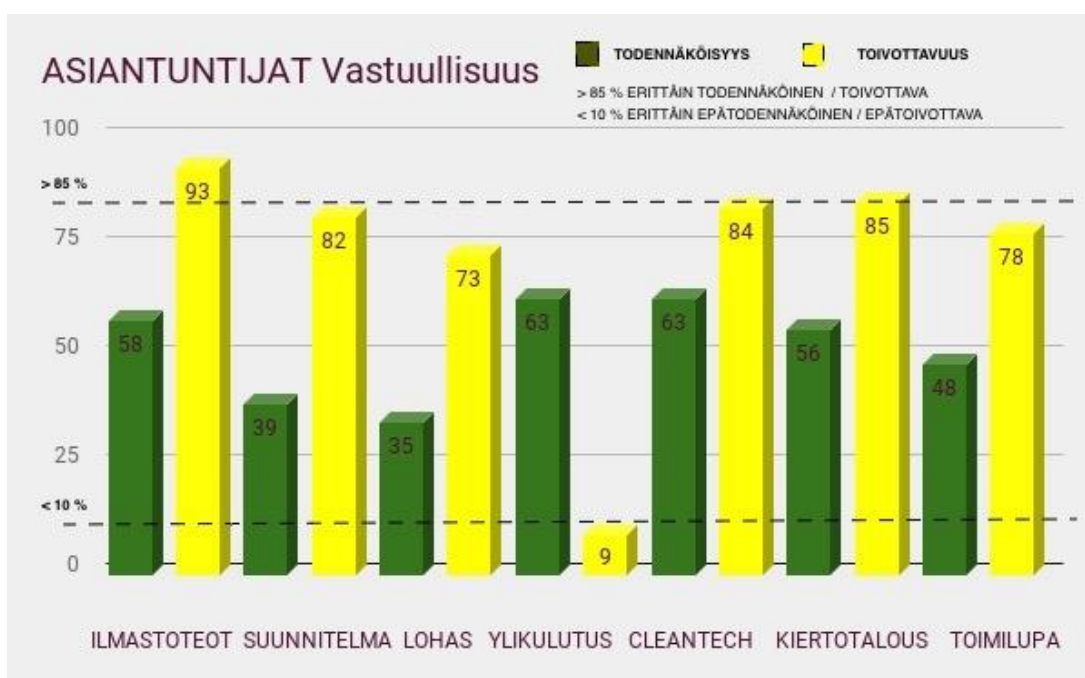
Suunta kohti ekologisesti kestävämpää yhteiskuntaa on oikea, mutta tähän tarvitaan tukea, tietoa ja päätöksiä, jotta toiminta konkretisoituisi ja toteutuisi. Avovastauksista selvisi, että toimenpiteiden riittävyys, jolla saavutettaisiin esimerkiksi Pariisin ilmastopimuksen 1,5 asteen taso, koetaan haastavana positiivisesta suunnasta huolimatta.

Vastaajat näkevät mahdollisuuksia erityisesti cleantech-liiketoiminnassa, sillä he pitivät suuntaa todennäköisenä (71 %) ja toivottavana (82 %), että Suomen ympäristöliiketoiminnan liikevaihto kaksinkertaistuu vuoteen 2025 mennessä. Kiertotalouden työpaikkojen määrän kaksinkertaistamista vuoteen 2025 mennessä pidettiin erittäin toivottavana (86 %) väitteen ollessa enemmän todennäköinen kuin epätodennäköinen (64 %).

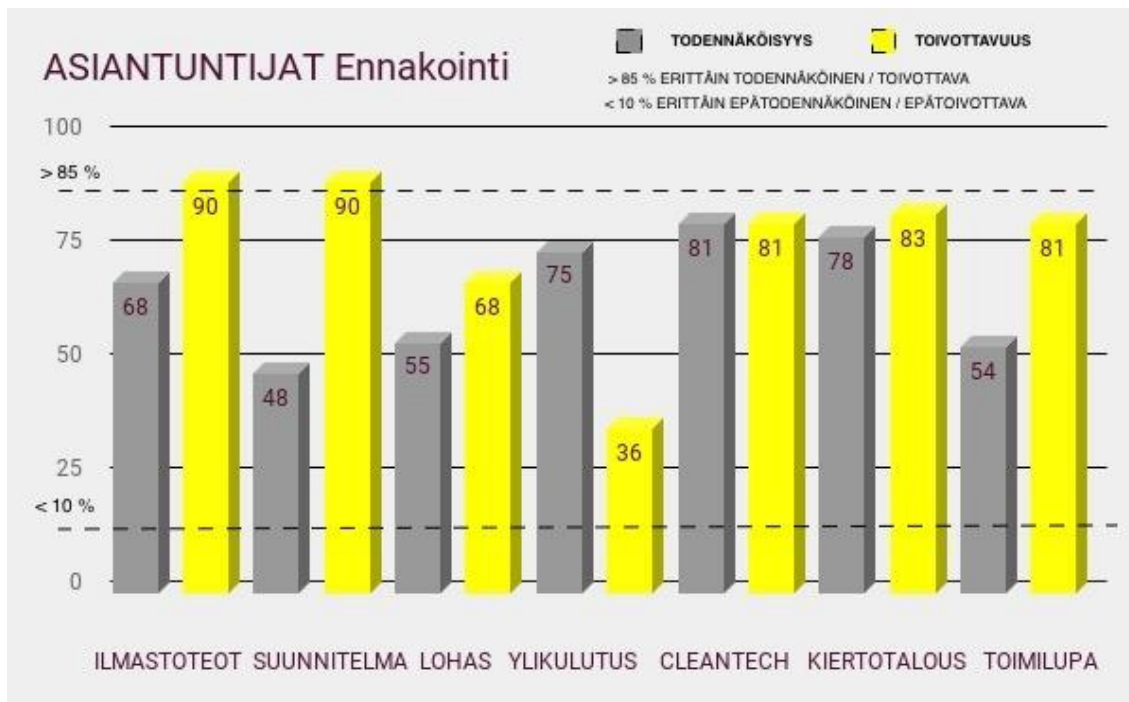
Tulevaisuusväite suomalaisten ylikulutuspäivän aikaistumisesta aiheutti osassa vastaajissa hämmennystä otsikon ristiriitaisuuden vuoksi itse väitteeseen. Avovastauksista kävi ilmi, että oli sitten vastannut otsikon tai väitteen perusteella vastaajat ajattelivat kuitenkin aiheesta samalla tavalla, jolloin tämän kohdan tulos osoittaisi vielä vahvemmin sitä, että ylikulutus on todennäköisempää, mutta ei toivottavaa. Väite oli, että suomalaisten ylikulutuspäivä aikaistuu entisestään ja sitä vietetään maaliskuussa vuonna 2025. Ylikulutuspäivän aikaistumisen todennäköisyys koetaan enemmän todennäköisenä kuin epätodennäköisenä (59 %). Suuntaus oli enemmän epätoivottava kuin toivottava (31 %).

Vastaajien mukaan todennäköisyys on enemmän todennäköinen kuin epätodennäköinen (61 %) sille, että suomalaiset ovat muuttaneet elämäntapojaan nykyistä kestävämmiksi ja ilmastoystävällisemmiksi. Suuntausta vastaajat pitivät erittäin toivottavana (89 %). Tulevaisuusväitettä, jonka mukaan kaikki luonnonvarojen kestäväan käyttöön keskittyneet yritykset (cleantech- ja kiertotalous) ovat hankkineet sosiaalisen toimiluvan vuonna 2025, oli vastaajien mukaan sekä todennäköinen että epätodennäköinen (48 %). Sosiaalisen toimiluvan ansainta nähtiin toivottavana (77 %).

Panelistien mukaan on sekä todennäköistä että epätodennäköistä (47 %), että Suomi on ottanut käyttöönsä systeemimuutokselle perustuvan kestävä kehityksen suunnitelman vuonna 2025. Suuntaa pidettiin toivottavana (84 %). Vähiten todennäköisenä eli enemmän todennäköisenä kuin epätodennäköisenä (43%) panelistit pitivät sitä, että kestävä kehitystä painottavia LOHAS-kuluttajia on 70 % suomalaisista vuonna 2025. Kehitystä pidettiin toivottavana (75 %).

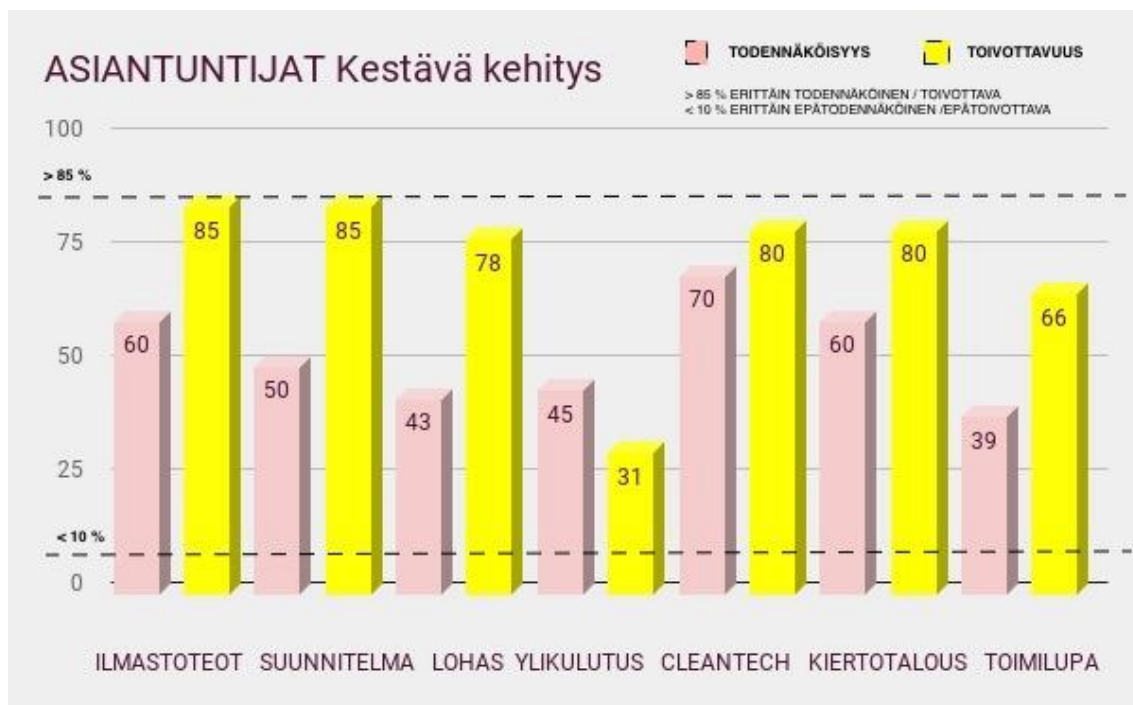
Kuva 8: Vastuullisuuden asiantuntijoiden vastaukset väitteisiin.

Kuva 9. Ennakoinnin asiantuntijoiden vastaukset tulevaisuusväitteisiin.

Ennakoinnin asiantuntijat ovat hieman positiivisempia kestävän kehityksen suunnasta kuin kaikki vastaajat. Tulevaisuusväitteiden todennäköisyys vaihtelee sekä todennäköisen että epätodennäköisen ja todennäköisen (48 % - 81 %) välillä. Toivottavuus puolestaan enemmän epätoivottavan ja erittäin toivottavan (36 % - 90 %) välillä. Erityisesti he pitivät todennäköisenä (81 %) ja toivottavana (81 %) ympäristöliiketoiminnan liikevaihdon kaksinkertaistumista. Samoin todennäköistä (78 %) ja toivottavaa (83 %) on kiertotalouden työpaikkojen kaksinkertaistuminen. Panelistit pitivät suomalaisten ylikulutuspäivän aikaistumista maaliskuulle todennäköisenä (75 %), mutta suuntausta he pitivät enemmän epätoivottavana kuin toivottavana (36 %).

Ennakoinnin asiantuntijoiden mukaan on enemmän todennäköistä (68 %) ja erittäin toivottavaa (90 %), että 80 % suomalaisista on muuttanut elämäntapojaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi vuoteen 2025 mennessä. LOHAS-kuluttajien kasvun todennäköisyys on enemmän todennäköistä (55 %) ja vastaajat pitävät tätä suuntausta enemmän toivottavana kuin epätoivottavana (68 %). Sosiaalisen toimiluvan todennäköisyys kestävän kehityksen yrityksissä on sekä todennäköistä että epätodennäköistä (54 %) ja kehitys on toivottavaa (81 %). Systemimuutokselle perustuva kestävän kehityksen suunnitelman todennäköisyys on sekä todennäköistä että epätodennäköistä (48%). Suuntaa vastaajat pitävät kuitenkin erittäin toivottavana (90 %).

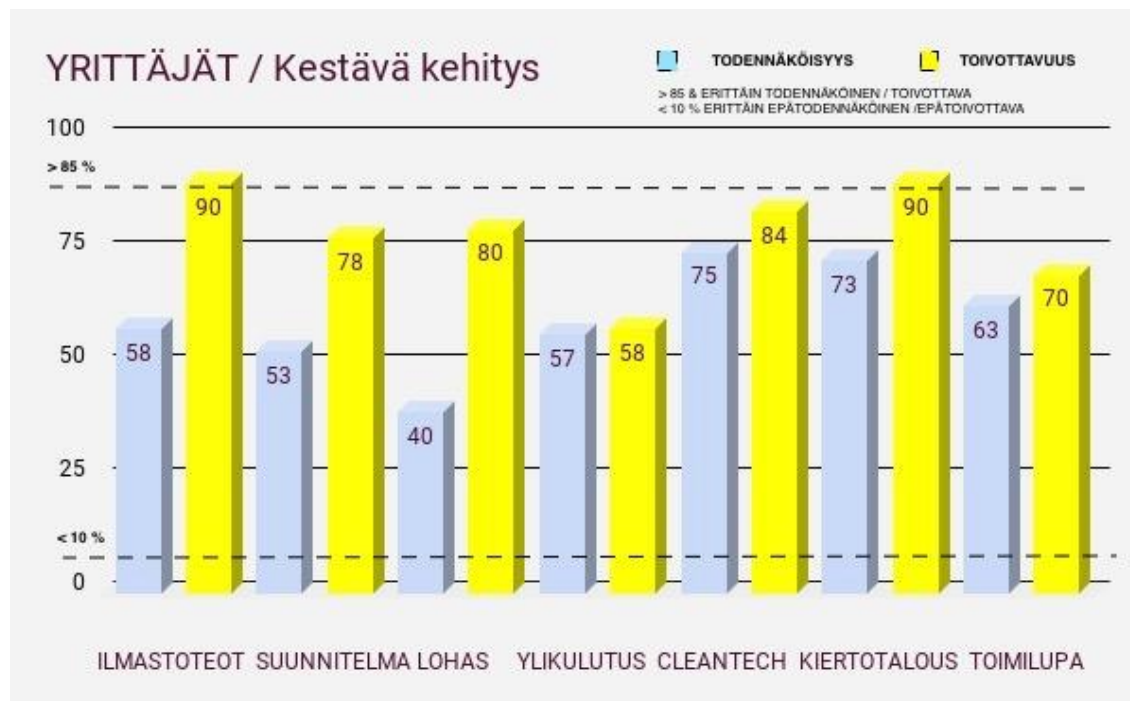
Kuva 10. Kestävän kehityksen asiantuntijoiden vastaukset väitteisiin.

Kestävän kehityksen asiantuntijoiden näkemykset ovat melko samassa linjassa verrattaessa toimintaympäristöä kokonaisuutena koko paneelin vastauksiin. Kehityksen suunta nähdään toivottavana ja melko positiivisena, mutta toiminnan todennäköisyydet jäävät vielä kauaksi kiitettävästä tuloksesta. Tulevaisuusväitteiden todennäköisyys vaihtelee enemmän epätodennäköisen kuin todennäköisen ja enemmän todennäköisen kuin epätodennäköisen (39 % – 70 %) välillä ja toivottavuus enemmän epätoivottavan kuin toivottavan ja erittäin toivottavan (39 % - 85 %) välillä.

Asiantuntijat pitävät samoin kuin muissakin vastaajaryhmissä todennäköisenä (70 %) ympäristöliiketoiminnan liikevaihdon kaksinkertaistumista vuoteen 2025 mennessä. Tämä kehityssuunta on toivottava (80 %). Kiertotalouden työpaikkojen määrän kaksinkertaistuminen ja elämäntapojen muuttaminen ilmastoystävällisemmäksi oli enemmän todennäköinen kuin epätodennäköinen (60 %). Työpaikkojen määrän kasvua pidettiin toivottavana (80 %) ja elämäntapojen muuttamista erittäin toivottavana (85 %) suuntana.

Kestävän kehityksen asiantuntijoiden mukaan systeemimuutokselle perustuvan kestävän kehityksen suunnitelman todennäköisyys on sekä todennäköinen että epätodennäköinen (50 %) ja kehitys erittäin toivottavaa (85 %). Ylikulutuspäivän aikaistumisen todennäköisyys on sekä todennäköistä että epätodennäköistä (45 %) ja sitä pidettiin enemmän epätoivottavana kuin toivottavana (31 %). LOHAS-kuluttajien osuuden kasvua pidettiin sekä todennäköisenä että epätodennäköisenä (43 %) ja suuntaa toivottavana

(78 %). Kestävän kehityksen asiantuntijat näkevät, että todennäköisyys kestävän kehityksen yritysten sosiaaliselle toimiluvulle on enemmän epä-todennäköinen kuin todennäköinen (39 %) ja suunta on enemmän toivot-tava kuin epätoivottava (66 %).

Kuva 11. Kestävän kehityksen yrittäjien vastaukset tulevaisuusväitteisiin.

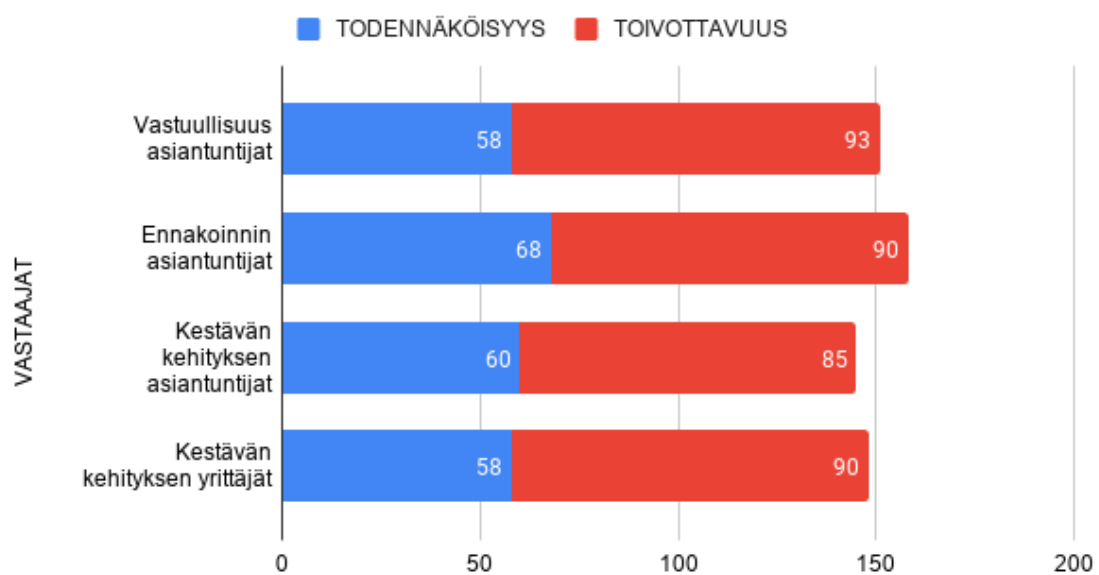
Kestävän kehityksen parissa työskentelevät yrittäjät pitävät kokonaisuudessaan todennäköisempänä kaikkiin vastaajiin verrattuna toimintaympäristön muuttuvan kestävämmäksi vuoteen 2025 mennessä. Tulevaisuusväitteiden todennäköisyys vaihtelee yrittäjien vastauksissa sekä todennäköisen että epätodennäköisen ja todennäköisen (40 % – 75 %) välillä ja toivottavuus enemmän toivottavan kuin epätoivottavan ja erittäin toivottavan (58 % - 90 %) välillä.

Yrittäjät pitivät todennäköisenä, että ympäristöliiketoiminnan liikevaihto (75 %) ja kiertotalouden työpaikkojen (73 %) määrä on kaksinkertaistunut. Liikevaihdon kehitystä he pitivät toivottavana (84 %) ja työpaikkojen määrän kasvua puolestaan erittäin toivottavana (90 %) suuntauksena. Heidän mielestään on myös enemmän todennäköistä kuin epätodennäköistä, että kestävän kehityksen yritykset ovat hankkineet sosiaalisen toimiluvan (63 %) ja pitävät tätä kehitystä toivottavana (70 %). Panelisteista on enemmän todennäköistä kuin epätodennäköistä (58 %), että suomalaiset ovat muuttaneet elämäntapojaan ilmastoystävällisemmäksi. He pitivät tätä erittäin toivottavana (90 %) suuntana.

Yrittäjien vastauksissa ylikulutuspäivän aikaistumisessa näkyy eniten alussa mainittu väitteen ja otsikon ristiriitaisuus eli heistä osa on vastannut

otsikon mukaan ylikulutuspäivän myöhentymisestä. Avovastausten perusteella voidaan todeta, että kehitystä päivän aikaistumisesta pidetään vielä todennäköisempänä ja kehitystä epätoivottavampana kuin mitä tulos (57 % ja 58 %) on. Systeemimuutokselle perustuvan kestävä kehityksen suunnitelman todennäköisyys on sekä todennäköinen että epätodennäköinen (53 %) ja suunta toivottava (78 %) yrittäjien mukaan. Todennäköisyys LOHAS-kuluttajien kasvulle on sekä todennäköinen että epätodennäköinen (40 %), mutta suunta on toivottava (80 %).

ILMASTOTEOT

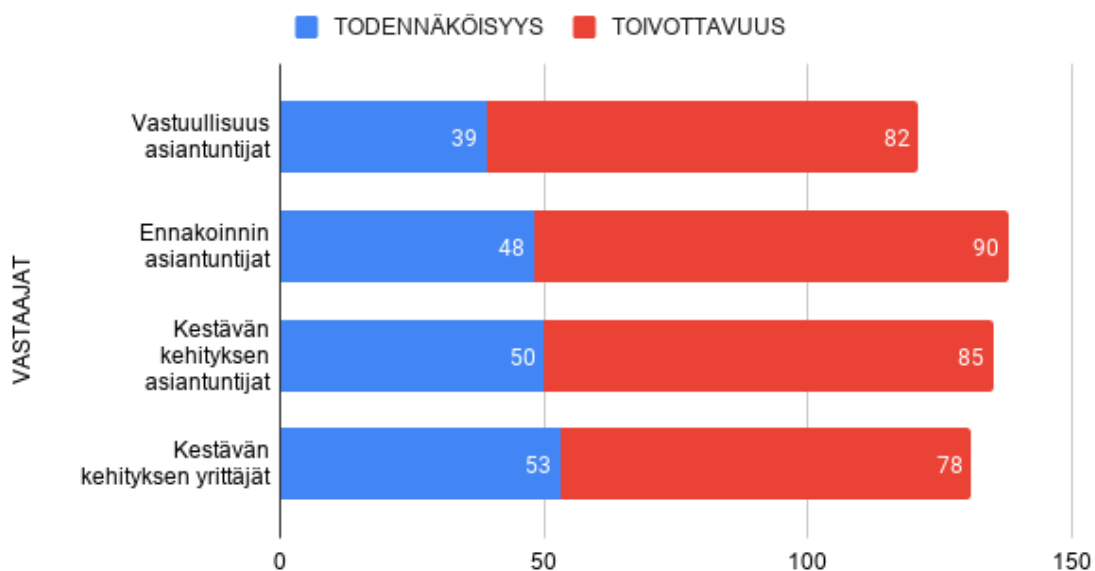
Kuva 12. Vastaukset väitteeseen, että suomalaisista 80 % on muuttanut elämäntapojaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi.

Kun vastauksia tarkastellaan vastaajaryhmittäin, yli puolet jokaisesta vastaajaryhmästä piti väitettä elämäntapojen muuttamisesta todennäköisenä ja kaikki pitivät sitä erittäin toivottavana suuntana. Avovastausten perusteluissa kävi ilmi, että jokaisen teoilla on merkitystä, mutta vaikuttavimmat muutokset saadaan aikaan ensisijaisesti poliittisilla päätöksillä, jolloin muutos kestävästä tulevaisuudesta voidaan toteuttaa niin, että se on oikeudenmukainen ja ottaa huomioon eri ihmisten tulotasot. Poliittisista päätöksistä riippuu elämäntapojen muutoksen suuruus. Tuloksessa näkyy, että kansalaisten omaehtoisia tekoja ei pidetä riittävinä muutoksen aikaansaamiseksi.

Viestintä oli yksi paneelista noussut näkökulma. Vastauksissa nähdään, että kestävästä tulevaisuudesta viestitään väärällä tavalla, kun puhutaan

strategisesti tärkeistä vuosista 2030 tai 2050. Ne koetaan liian kaukaisiksi, jolloin ei synny tarvetta tehdä ratkaisuja nopeasti. Kestävä elämä nähdään negatiivisena, saavutetuista eduista luopumisena eikä siitä puhuta mahdollisuuksien kautta. Kun ihmiset kokevat, että he menettävät asioita, niin he saattavat kompensoida menetystään ja siirtää kulutusta toisaalle. Ylipäättään paneelissa nousi huoli siitä, että keskittymällä ratkaisemaan tiettyjä asioita, voi kuormitus lisääntyä toisaalla, joten systeemiset vaikutukset olisi tarpeellista tuntea. Vastauksissa nostettiin esiin, että kulutuskeskeinen elämä ei pysty vastaamaan ihmisten syvimpiin tarpeisiin vaan siihen tarvitaan yhteisöllisyyttä, vahvempaa luontosuhdetta ja kokemusta toiminnasta kestävän tulevaisuuden puolesta.

SUUNNITELMA

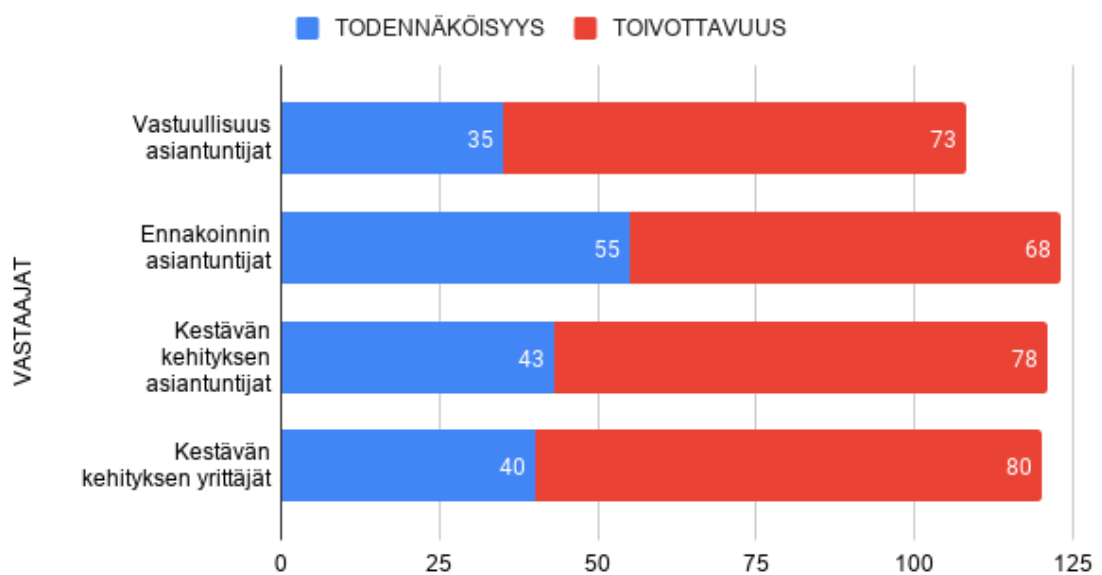

Kuva 13. Vastaukset väitteeseen, että Suomi on ottanut käyttöönsä systemimuutokselle perustuvan kestävän kehityksen suunnitelman vuonna 2025.

Vastaajaryhmien näkemysten välillä ei ole suuria eroja tulevaisuusväitteeseen Suomen siirtymisestä systemimuutokselle perustuvaan kestävän kehityksen suunnitelmaan. Kestävän kehityksen yrittäjät ja asiantuntijat pitivät väitettä todennäköisimpänä. Suunnitelman toivottavuutta kannatetaan vahvasti jokaisessa vastaajaryhmässä. Avovastauksissa todennäköisyyteen vaikutti väitteessä käytetty sana systemimuutos, jonka toteutuksen todennäköisyyttä vastaajat epäilivät, koska kyseessä on merkittävä rakenne- ja ajattelutavan muutos.

Silti vastauksissa nähtiin, että isojen ongelmien ratkaisu vaatii systeemisiä muutoksia. Systeemimuutos vaatii syvällistä ymmärrystä, mutta myös dialogia sidosryhmien kanssa. Paneelissa nostettiin esiin, että yksi suurimmista ongelmista on politiikan neljän vuoden syklisyys, joka haastaa pitkäjänteisen toiminnan yli vaalikausien. Yksi vahva suunta vastauksissa oli, että yhteiskunta ei voi enää rakentua taloudellisen kasvun lähtökohdista. Kestävän tulevaisuuden rakentaminen edellyttää jälleenrakennussuunnitelmaa, jossa lähtökohtana on ympäristö. Yhdeksi osaksi ratkaisua esitettiin, että pyritään uudistamaan kansalaisten ja päätöksentekijöiden maailmankuvaa.

LOHAS kuluttajat

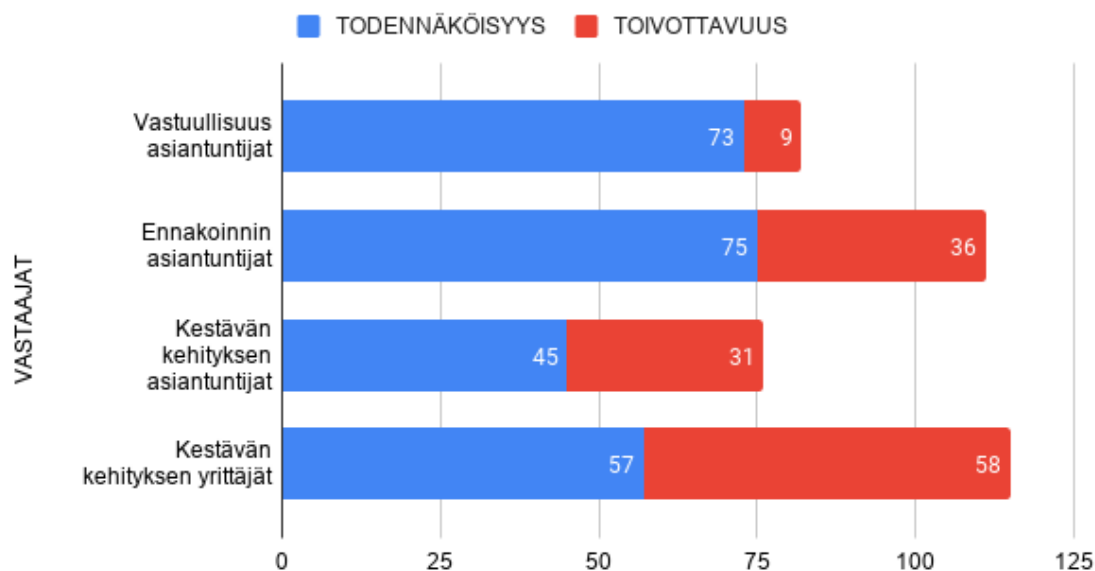
Kuva 14. Vastaukset väitteeseen, että kestävä kehitys painottavia LOHAS-kuluttajia on 70 % suomalaisista vuonna 2025.

Ennakoinnin asiantuntijat pitivät LOHAS-kuluttajien kasvua todennäköisimpänä verrattuna toisiin vastaajaryhmiin, vaikka heistäkin väitteen todennäköisyys on sekä todennäköinen että epätodennäköinen. Vastuullisuuden asiantuntijoista vain reilu kolmasosa piti väitettä todennäköisenä. Hyvinvointiin ja vastuullisuuteen satsaavien LOHAS-kuluttajien kasvua pidettiin kaikissa vastaajaryhmissä toivottavana kehityksenä. LOHAS-kuluttajien kulutuksen koettiin perustuvan arvoille. Paneelista nousikin esiin, että taloudellinen hyvinvointi mahdollistaa paremmin arvojen pohjalta tehdyt valinnat, jolloin kestävä elämäntavan nähtiin olevan riippuvainen jossakin määrin arvomaailmasta.

Paneelissa oli näkemys siitä, että moni nuori on jo LOHAS-kuluttaja. Heidän antamallaan esimerkillä on merkittävä voima muutoksessa. Nuoret saavat

opiskeluiden kautta tarvittavaa tietoa muutoksen tekemiseen ja hyödyn-
tävät sitä omassa elämässään. He toimivat myös tiedon eteenpäin jakajina
käyttämiensä kanavien kautta ja toimivat suunnannäyttäjinä vanhemmille
sukupolville.

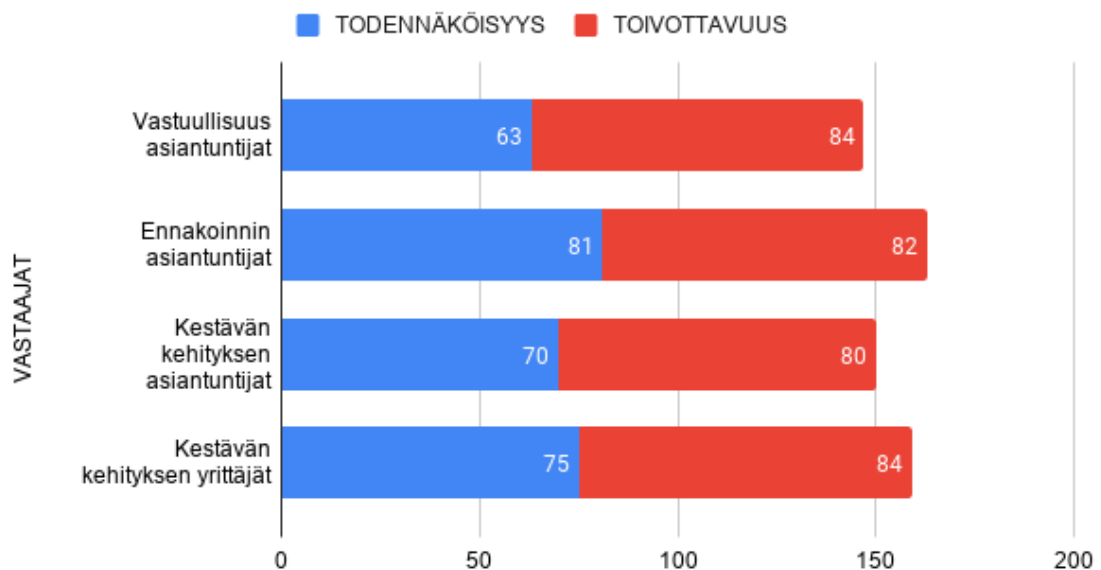
YLIKULUTUS

Kuva 15. Vastaukset väitteeseen, että suomalaisten ylikulutuspäivä aikaistuu entisestään ja sitä vietetään maaliskuussa vuonna 2025.

Vastaajaryhmissä ylikulutuspäivän aikaistumista ei pidetä toivottavana suuntauksena. Avovastauksista kävi ilmi, että kulutuskäyttäytymisen suureen muutokseen ei viiden vuoden sisällä uskota ja todennäköisempää onkin, että ylikulutuspäivä aikaistuu nykyisestä. Otsikossa olleen epäjohtomukaisuuden johdosta itse väitteeseen verrattuna vastaajista yrittäjät olivat vastanneet enemmän otsikon mukaan, jonka vuoksi heidän vastauksissaan suuntauksen toivottavuus ei ole todellisuudessa aivan niin suuri ja todennäköisyys on suurempi mitä tulos antaa olettaa.

CLEANTECH

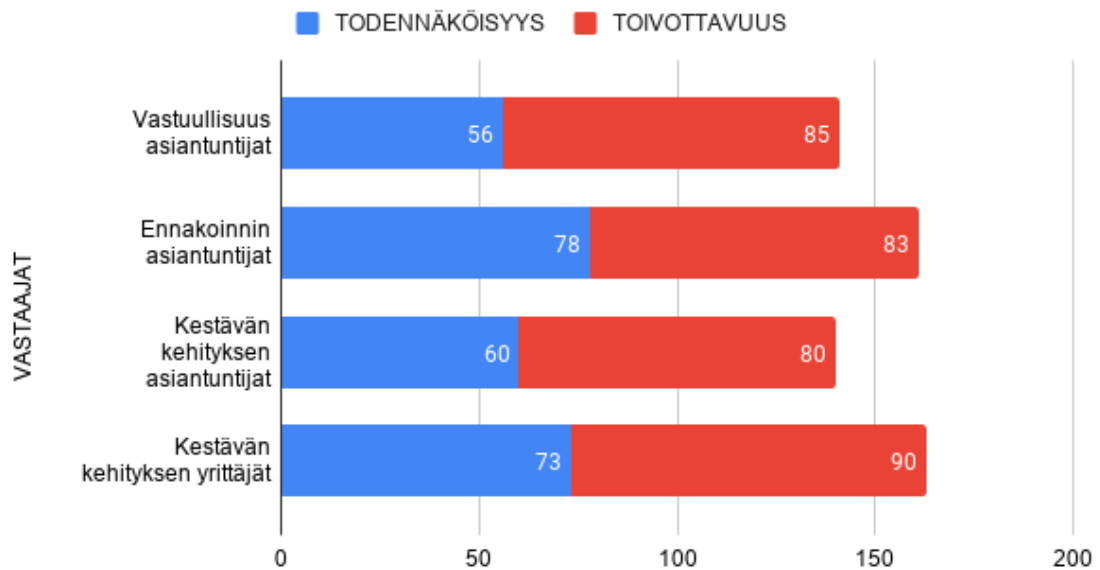

Kuva 16. Vastaukset väitteeseen, että Suomen ympäristöliiketoiminnan liikevaihto on kaksinkertaistunut vuodesta 2017 vuoteen 2025.

Vastaajaryhmät pitivät todennäköisenä, että ympäristöliiketoiminnan liikevaihto kaksinkertaistuisi. Tätä suuntausta pitivät todennäköisimpänä ennakoinnin asiantuntijat, joiden perusteluissa kotimaisten ympäristöinnovaatioiden kehitys nähtiin vahvana. Toivottavana kehityksenä tätä pitivät kaikki vastaajaryhmät.

Ympäristöliiketoiminnan kasvuun uskotaan vahvasti siksi, että sen mahdollisuudesta toimia vahvasti osana systeemitason ratkaisua tuntuu vallitsevan yhteisymmärrys yli toimialarajojen. Paneelissa kritiikki kohdistui siihen, että ei pitäisi luottaa liikaa teknologian ratkaisuihin ja unohtaa sen vuoksi tarvittavat poliittiset päätökset. Vastauksissa painotettiin, että yritysten pitää huomioida toiminnassaan koko elinkaaren ajattelu ja katsoa myös kaikkien sidosryhmiensä, kuten asiakkaidensa päästöketjut ja minimoida nämä haitat, jotta yrityksen toiminta olisi kokonaisvaltaisesti kestävä. Varoituksen sanana vastauksissa esitettiin, että ajattelulla, jossa ilmastonmuutosta pidetään businessmahdollisuutena, edistetään kestäväntöntä edistysajattelua.

KIERTOTALOUS

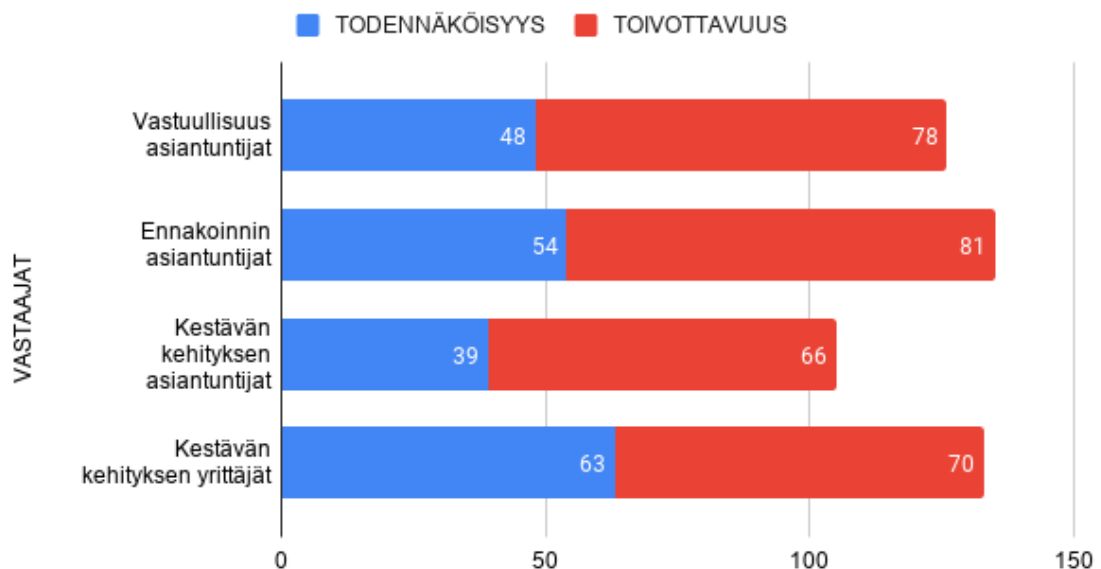

Kuva 17. Vastaukset väitteeseen, että kiertotalouden työpaikkojen määrä on kaksinkertaistunut vuoteen 2025 mennessä.

Ennakoinnin asiantuntijoista ja kestävän kehityksen yrittäjistä runsas 2/3 pitää kiertotalouden työpaikkojen kasvua todennäköisenä ja suuntaa toivottavana ja jopa erittäin toivottavana. Yrittäjistä moni toimii kiertotalouden parissa, joten heillä on omakohtaista näkemystä mihin suuntaan kiertotalous voisi olla menossa. Jokainen vastaajaryhmä koki kiertotalouden kasvun hyvin toivottavana suuntauksena.

Eryteisesti toivottiin, että siirtyminen kiertotalouteen painottuisi tuotteiden jakamistalouteen ja tuotteiden elinkaaren pitenemiseen. Vastauksissa todettiin, että kuluttajien tietoisuuden kasvattaminen ekologisuudesta ja vastuullisuudesta tuotteen tai palvelun elinkaaren näkökulmasta katsottuna vaikuttaa myös arvostuksen nousuun. Tämä voi näkyä kestävämpänä toimintana esimerkiksi haluna huoltaa käyttämänsä tuotetta ja pidentää näin sen käyttöikä. Paneelista nostettiin esiin, että muutos kestävään tulevaisuuteen tulee tehdä reilusti, jolloin on otettava huomioon, että fossiilitalouden alasajossa esimerkiksi työpaikkoja häviää, muuttuu ja uusia syntyy työn murroksessa.

TOIMILUPA

Kuva 18. Vastaukset väitteeseen, että kaikki luonnonvarojen kestäväan käyttöön keskittyneet yritykset (cleantech- ja kiertotalous) ovat hankkineet sosiaalisen toimiluvan vuonna 2025.

Panelistit eivät varauksetta uskoneet sosiaalisen toimiluvan toimivuuteen. Kestävän kehityksen yrittäjät pitivät sosiaalisen toimiluvan yleistymistä todennäköisimpänä, kun taas kestävän kehityksen asiantuntijoista vain 2/5 oli samaa mieltä. Yrittäjät näkivät toimiluvassa mahdollisuuksia liiketoiminnan kehittämiseen, koska se antaa tietoa, miten tulisi toimia. Yrittäjät pitivät sitä myös luontevana keinona markkinoida firmaa ja käydä dialogia ympäristönsä kanssa.

Toimiluvan yleistymistä pidetään toivottavana. Sen positiivisena puolena nähdään mahdollisuus tarjota tietoa ja aktivoida niin yrityksiä kuin sidosryhmiäkin toimimaan. Vastauksissa todettiin, että yritysten tulee ensin nähdä, että sosiaalisesta toimiluvasta olisi heille hyötyä. Paneelista nousi myös näkemys, että kestävän kehityksen yrityksistä sosiaalisen toimiluvan voisi saada vain edelläkävijät. Sosiaalisen toimiluvan voisi saada erityisesti ne yritykset, joiden toiminnasta on seurauksia ja vaikutuksia ympäristölle ja yhteisöille.

Delfoin tuloksia analysoitaessa tuli kiinnittää huomiota siihen, että analyysi jalostaisi ja nostaisi esiin informaatiota, jota ei ole pääaineistosta mahdollista hahmottaa. Tutkimuksen tuloksena syntyy parhaassa tapauksessa keskinäisriippuvuuksia avaava ilmiökuvaus, josta haarautuu eri tekijöiden

vaikutuksesta vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. (Linturi & Kuusi, 2019). Delfoin tulosten analyysissä olisi voinut hyödyntää muita analyysityökaluja, millä olisi voinut paremmin varmistua tulosten luotettavuudesta. Tämän laadullisen tutkimuksen analyysi perustuu siihen, että Delfoin tuloksista etsittiin homogeenisyyttä eli eri merkityskokonaisuuksia, jotka olivat samantaisia ja muodostivat oman kokonaisuutensa (Tuomi yms., 2018). Tutkimuksesta löytyi aiheita, jotka toistuivat vastauksissa. Tulosten yhteneväisyyksien ja poikkeavuuksien avulla pystyttiin muodostamaan toimintaympäristöstä kuva tulevaisuudesta. Tulosten käsittelystä pidettiin päiväkirjaa, jotta pystyttiin palaamaan ja tarkistamaan tuloksia eri vaiheiden aikana. Hämeen ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjaajan lisäksi palautetta ja ohjausta tulosten käsittelyyn saatiin Delfoi-menetelmän ohjaajilta Ota-van opiston Delfoi-koulutuksessa.

Delfoi-paneelin suunnitteluun on hyvä käyttää aikaa. Huomio kannattaa kiinnittää kysymysten muotoiluun, toisten menetelmien käyttöön menetelmän tukena ja tulosten tulkintaan sekä kiinnittää erityistä huomiota tekijöihin. (Myllylä yms., 2015) Kysymykset tulee muotoilla niin, että ne olisivat kaikille mahdollisimman yksiselitteisiä. Tämän opinnäytetyön delfoi-tutkimukseen panelisteilta tuli palautetta erityisesti tulevaisuusväitteiden mittakaavojen puutteesta ja asioiden määrittelystä, jolloin he itse määrittelivät tason, jolla ottivat kantaa väitteeseen. Delfoissa kysymysten muotoilulla on monia laadullisia vaikutuksia siihen millaisia vastauksia panelisteilta saa. (Myllylä yms., 2015)

Manageri olisi voinut motivoida enemmän panelisteja argumentointiin ja analysoida tuloksia sekä tuottaa yhteenvetoja panelistien jatkokeskusteluun, jolloin olisi saatu syvennettyä vuoropuhelua ja näkemyksiä. Tämä olisi mahdollistanut myös hyvien lisäkysymysten esittämisen panelisteille, koska ensimmäisillä kierroksilla avoimet kommentit liittyivät yleensä haastattelukysymysten tarkennuksiin tai haasteisiin. Tällöin olisi voinut syntyä enemmän uusia asiantuntijaideoita, jolloin olisi ollut mahdollisuus käsitellä tuloksia kriittisemmin. Delfoin yksi tärkeimmistä eduista onkin palautemekanismi, jonka avulla pystyy syventämään keskustelua ja korjaamaan mahdollisia virheitä (Myllylä, yms. 2015). Tähän keskustelun edistämiseen olisi auttanut useampi argumentointikierros.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusmenetelmää voidaan pitää validina, koska sillä saatiin toimintaympäristöä koskevia tuloksia, joiden perusteella pystyttiin analysoimaan sosiaalisen toimiluvan tarvetta kiertotalousyrityksille. Tutkimuskysymykset olivat relevantteja ja melko yksiselitteisiä, jotta vastaajat pystyivät ymmärtämään ne jokseenkin samalla tavalla. Kysymysten laadinnassa yhteen kysymykseen oli jäänyt tulevaisuusväitteen ja otsikon välille ristiriita, joka aiheutti vastaajissa hämmennystä. Kysymysten heikkoutena voidaan pitää sitä, että vastaajajoukko oli melko yksimielinen vastauksissaan, eikä suurta hajontaa syntynyt. Toisaalta tämä vahvisti tulosta toimintaympäristöstä. Delfoissa argumentointia ja erilaisia näkökulmia olisi varmasti lisännyt monipuolisempi vastaajajoukko. Ainakin talouden asiantuntijat ja yhteiskunnan päättävissä tehtävissä toimivat olisivat voineet tulla kyseeseen. Peitovirhettä ei tutkimuksessa voinut syntyä, sillä vastaajajoukko valittiin huolella asiantuntemuksensa mukaan. Tulokset jakautuivat neljän vastaajajoukon kesken tasaisesti, jolloin niitä pystyttiin vertailemaan tilastollisesti vastaajaryhmien kesken.

Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen väheneminen ovat aiheita, joista saadaan jatkuvasti uutta tietoa. Opinnäytetyössä on pyritty käyttämään mahdollisimman uusia kirjallisuus- ja verkkolähteitä ja seuraamaan aiheita median kautta päivittäin, jotta lähteet olisivat ajantasaisia. Yritykset ovat siirtyneet vastuullisuuden saralla niin sanotuista helpoimmista teoista työtä vaativiin ratkaisuihin ja yhä enemmän siihen suuntaan, että vastuullisuus on integroitu kaikkiin toimintoihin. Tästä syystä myös vastuullisuutta käsittelevissä lähteissä oli kiinnitettävä huomiota laatuun ja ajankohtaisuuteen.

4.1 Tulevaisuuden toimintaympäristöstä ratkaisuihin

Panelistien antamista vastauksista oli löydettävissä yhteneväisyyksiä, joiden perusteella voidaan nähdä mihin suuntaan kestävä kehityksen yritysten toimintaympäristössä on menty vuonna 2025 ja antamaan sen pohjalta ratkaisukeinoja, jotka voisivat johtaa kestävämpään tulevaisuuteen. Kiertotalousyritykset auttavat palveluillaan asiakkaitaan vähentämään päästöjään. Asiakkaiden kulutuskäyttäytyminen voi johtaa myös siihen, että kulutus siirtyy toisaalle. Esimerkiksi yhteiskäyttöpalveluiden ansiosta kotona voi vapautua tilaa, joka täytetäänkin uusilla tavaroilla, jolloin palvelun käytöstä syntynyt päästövähennyksen hyöty häviää.

Yritykset voivat tukea kuluttajiensa ympäristöystävällistä käyttäytymistä antamalla tietoa koko palvelun tai tuotteen elinkaaren ajalta ja siitä, miten niiden käyttöikä voidaan pidentää. Tämä tiedon jakaminen voi tapahtua yhteisen innovoinnin yhteydessä sidosryhmien kanssa. Sidosryhmät voivat dialogissa kertoa kokemuksiaan ja havaintojaan, miten palvelua käyttävät

ja millaisia haasteita sekä oivalluksia he ovat kokeneet käytön yhteydessä. Kiertotalousyritys voi hyödyntää kriittisen tulevaisuudentutkimuksen CLA:n menetelmää, jossa ajatellaan asioita tavallisesta poikkeavalla tavalla ja näin voidaan tunnistaa katvealueita. Yritys voi korjata palvelun elinkaarren puutteita esimerkiksi uusien kumppanuuksien avulla ja näin ehkäistä ympäristökuormituksen lisäystä ja tehdä palvelusta entistä kestävämpi ja käyttäjäystävällisempi.

Mitä paremmin palvelu vastaa kuluttajan tarpeeseen, sitä enemmän sille löytyy käyttäjiä. Dialogilla voidaan edesauttaa innovaation diffuusiteoriassa kuvattua ideoiden leviämistä massoille, kun dialogissa sidosryhmät tulevat tietoisiksi palvelusta, ovat päässeet mahdollisesti vaikuttamaan siihen olemalla mukana jo kehittämisvaiheessa ja päässeet testaamaan sekä antamaan palautetta käyttökokemuksesta. Mikä tärkeintä, yhteisen dialogin mahdollistamalla innovoivalla yhteistyöllä yritys pitää huolta uudistumiskyvystään.

Kaikkien osallistumista tarvitaan, mutta vapaaehtoiset yksilöiden toimet eivät ole riittäviä, jotta kestävä tulevaisuus saavutettaisiin. Kestävä tulevaisuus vaatii ensisijaisesti vaikuttavia poliittisia päätöksiä. Poliittiset päätökset velvoittavat kaikkia yrityksiä toimimaan tietyllä tavalla. Yritykset voivat edesauttaa poliittisia päätöksiä vaikuttamalla yhdessä sidosryhmiensä kanssa poliittisiin päättäjiin. Vastuulliset yritykset tekevät enemmän mitä laki edellyttää. Tällainen edelläkävijyys voi vauhdittaa poliittisten päätöstenkin syntymistä, mikä edistää siirtymistä kestäväan tulevaisuuteen.

Kestävä tulevaisuus on mahdollista saavuttaa systeemimuutoksella. Talouskasvun sijasta luonto ja ympäristö tulisi asettaa keskiöön ja aloittaa kestävä kehityksen mukainen jälleenrakennus tältä perustalta. Kiertotalous on itsessään systeemimuutos. Ylikuluttaminen ja rajallisten luonnonvarojen ehtyminen tulisi saada kuriin. Poliittisten päätösten lisäksi ihmisten kulutuskäyttäytymiseen voidaan vaikuttaa antamalla ihmisille kokemuksia kestävästä elämäntavasta, joka nyt koetaan ennemminkin luopumisena saavutetuista eduista kuin esimerkiksi positiivisena siirtymisenä omistamisesta yhteiskäyttöpalveluihin. Elämän merkityksellisyys voisi löytyä jatkossa muualta kuin kuluttamisesta. Kiertotalousyritykset voivat kasvattaa tietoisuutta palveluistaan ja niiden käyttöä tekemällä yhteistyötä kuluttajien kanssa. Niillä on mahdollisuus jakaa tietoa kestävästä toimintatavoista ja muuttaa kuluttajien käyttäytymistä käymällä dialogia, jossa hyödynnetään ekososiaalisen sivistyksen ajatusmalleja. Eri sidosryhmät voivat dialogin avulla edistää yrityksen innovaatioita, uudistumiskykyä ja antaa tietoa, jolla yritys voi kehittää liiketoimintaansa.

Yrityksillä on merkittävä rooli, jotta kestävä tulevaisuus saavutetaan. Kuluttajat kokevat, että yrityksillä on valtaa, joka tuo mukanaan vastuuta. Niiden tulisi olla mukana ratkaisemassa yhteiskunnallisia, globaaleja ongelmia. Yrityksillä on mahdollisuus olla osa ratkaisua siirtymällä esimerkiksi hyödyntämään kiertotaloutta liiketoiminnassaan.

Nuoret toimivat jo esimerkkinä miten kestäviä muutoksia tehdään. Tähän vaikuttavat koulusta saatu ajankohtainen tieto. Nuoret luovat omilla teoillaan toivoa, että kestävä tulevaisuus saavutetaan ja ehkäisevät näin ilmastoaahdistuksen kasvamista. Toiminnalla pystytään vaikuttamaan halutun tulevaisuuden saavuttamiseen. Kiertotalousyritykset voivat vastata tähän luomalla kuluttajille vaikuttamiskanavia esimerkiksi dialogin avulla. Yhteistyön avulla voidaan saavuttaa vaikuttavia lopputuloksia, jotka vievät kohti kestävää tulevaisuutta.

4.2 Sosiaalisen toimiluvan hyödyt kiertotalousyrityksille

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jonka tutkimusmenetelmänä on tulevaisuudentutkimuksen Delfoi-menetelmä. Tutkimusmenetelmän suurimpana riskinä oli, saadaanko valitusta asiantuntijajoukosta tarpeeksi vastaajia, jotta tulokset ovat luotettavia. Panelistit valittiin sen perusteella, että heillä on käytännön kokemusta työnsä kautta käsiteltävästä aiheesta. Tämä osaaminen tuo mukanaan myös sen, että välttämättä ei kyetä katsomaan käsiteltävää aihetta oman osaamisensa ulkopuolelta. Managerin on hyvä olla tietoinen panelistien taustoista, koska sen mukana voi tulla tiettyjä intressejä, joilla on vaikutusta paneelin tulokseen. Panelistien valinta on yksi tärkeimmistä kohdista Delfoin prosessissa, koska se osaltaan määrittää lopputulosta. Tutkimuksen toteutukseen menetelmän osalta on saatu ohjausta opinnäytetyön ohjaajan lisäksi Otavan opiston Delfoi-koulutuksen ohjaajilta kyselyn laadinnasta lopputuloksiin asti. Tavoitteena oli saada Delfoista tietoa millaiselta kestävä kehitys yritysten toimintaympäristö näyttää vuonna 2025 ja analysoida sen perusteella millaista hyötyä kiertotalousyritykset voisivat saada sosiaalisesta toimiluvasta. Tällaisia kiertotalouden yrityksiä ovat esimerkiksi jakamis- ja yhteiskäyttöpalvelut.

Delfoin tuottaman tuloksen mukaan toimintaympäristö on kiertotalousyrityksille otollinen viiden vuoden päästä. Delfoin synnyttämä kuva tulevaisuudesta puoltaa sitä, että toimintaympäristö on ekologisesti nykyistä kestävämpi, kestävä kehitys on huomioitu yritysten toiminnassa entistä paremmin ja tämä näkyy kestävä kehityksen parissa toimivien yritysten liiketoiminnan kasvuna. Panelistien näkemysten mukaan toivottavuus tälle suuntaukselle on kuitenkin huomattavasti suurempi kuin todennäköisyys, sillä kestävä kehityksen mukaiset konkreettiset toimenpiteet, mittakaava ja vauhti eivät ole riittävällä tasolla, jos esimerkiksi halutaan saavuttaa Pariisin ilmastopöytäkirjan mukainen tavoite 1,5 asteen lämpötilasta. Suotuisa, mutta ei riittävän kestävä toimintaympäristö antaa signaalin siitä, että kiertotalousyrityksillekin olisi eduksi pyrkiä ansaitsemaan toiminnalleen sosiaalinen toimilupa tai ainakin ottaa käyttöönsä siitä hyväksi todettuja käytäntöjä. Näin ne voisivat hankkia toiminnalleen lisää hyväksyntää, liiketoiminnalleen menestystä ja tämän avulla skaalata toimintaansa laajemmalle, jotta kestävä kulutus vähenisi.

Palveluja tarjoavat kiertotalousyritykset voivat ammentaa sosiaalisesta toimiluvasta erityisesti siitä tavasta, jolla siinä käydään dialogia ja osallistetaan sidosryhmiä toiminnan kehittämiseen. Parhaimmillaan kiertotalousyrityksellä on mahdollisuus luoda oma kehittäjäyhteisönsä ja vuorovaikutuksella edistää eri tahoja hyödyntävää yhteistyötä soveltamalla tulevaisuuden tutkimuksen menetelmiä.

Sosiaalinen toimilupa ei sellaisenaan ole tuotavissa palveluja tuottavien kiertotalousyritysten toimintaan. Siitä voidaan hyödyntää erityisesti vuorovaikutuksellisia keinoja, joissa dialogia käydään eri sidosryhmien kanssa. Tämän haasteina ovat resurssit, uudet taidot ja pitkäjänteisyys sekä saavat tulokset. Sosiaalisen toimiluvan ansainnassa yrityksiltä odotetaan panostamista dialogin käymiseen ja tulevaisuuskyvykkyyteen, jotka molemmat edellyttävät erityistaitoja. Yritykset voivat valita hankitaanko taidot yrityksen sisälle kouluttautumalla vai ostetaanko palvelut ulkopuolelta. Dialogiseen toimintaan satsaaminen vaatii resurssoinnissa aikaa ja rahaa sekä valmiutta altistaa oma toimintansa kritiikille. Dialogin käyminen on pitkäjänteistä toimintaa, jolla ei välttämättä saada aikaan nopeita tuloksia, jotka konkretisoituisivat ensisijaisesti tuottoina. Yrityksille pitäisi pystyä osoittamaan konkreettisesti sosiaalisen toimiluvan keinoilla saatavat hyödyt, jotta ne lähtisivät kokeilemaan dialogista toimintatapaa.

Tulevaisuusajattelun avulla pystytään ennakoimaan ja pohtimaan mahdollisia, vaihtoehtoisia tulevaisuuksia. Tämän ansiosta yritys pystyy paremmin varautumaan tuleviin muutoksiin, vähentämään riskejään, löytämään erilaisia mahdollisuuksia ja innovoimaan uusia palveluita tai tuotteita. Dialogia käymällä eri sidosryhmien kanssa saa monipuolisemmin tietoa ennakointia varten kuin pelkästään tekemällä työ yrityksen sisällä. Dialogi on ennen kaikkea kuuntelua, yhteisen ymmärryksen rakentamista ja vuorovaikutusta. Dialogin ansiosta pystytään tuottamaan yhteistä arvoa ja luomaan merkityksellisyyttä sidosryhmien kanssa.

Ekososiaalisen sivistyksen ajattelutapa voisi sopia kiertotalousyritysten rooliin, jolla ne voisivat tukea kuluttajien ympäristöystävällistä käyttäytymistä. Näin kiertotalousyritykset voisivat toimia edelläkävijöinä entistä laajemmin myös kulutuskäyttäytymisen muutoksessa. Tämä voisi toimia yhtenä ajurina siinä, että kuluttajat suuntaisivat hankintansa yhä enemmän kiertotalousyrityksiin. Kuluttajat haluavat kulutusvalinnoillaan vaikuttaa siihen, että maailma muuttuu paremmaksi. He haluavat myös elämysten sijaan merkityksellisyyttä elämäänsä. Tätä vasten peilaten ekososiaalinen sivistys voisi olla hyvinkin vastaus, jota kannattaisi hyödyntää dialogisessa vuoropuhelussa yrityksen ja sidosryhmien välillä.

5 POHDINTA

Yritykset ovat yhä enemmän integroineet vastuullisuuden osaksi toimintaansa. Vastuullisuuden saralla niin sanottujen helppojen muutosten aika on ohi. Yrityksiltä odotetaan yhä enemmän osallistumista yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun. Kiertotalousyritykset ovat osa globaalien ongelmien ratkaisua, koska niiden toiminnassa pyritään aineettomuuteen ja näin luonnonvarojen säästämiseen. Kiertotalousyritykset tarjoavat ratkaisuja kuluttajille, koska niiden palvelujen avulla kuluttajalla on mahdollisuus kestävämpään elämäntapaan. Yrityksillä on mahdollisuus tarjota kuluttajille väylä osallistua toimintaansa aikana, jolloin ilmastoahdistukseen toimivaksi lääkkeeksi on todettu sellaiseen toimintaan osallistuminen, jolla voi edistää kestävään tulevaisuuteen siirtymistä.

Tämän kvalitatiivisen tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että palveluja tarjoaville kiertotalousyrityksille olisi hyötyä ottaa käyttöönsä sosiaalisen toimiluvan dialogisia työkaluja, jotta ne voivat kehittää toimintaansa entistä kestävämmäksi yhdessä sidosryhmiensä kanssa. Nämä yritykset voivat yhteistyön avulla kehittää uusia innovaatioita, löytää katvealueita ja puutteita palvelujensa elinkaareissa sekä antaa tietoa, jonka perusteella kuluttajat voivat muuttaa ajatteluaan ja käyttäytymistään kestävä kehityksen mukaiseksi. Yritykset ja kuluttajat voivat yhdessä myös vaikuttaa päättäjiin ja ottaa osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun vauhdittaakseen siirtymistä kohti kestävää tulevaisuutta.

Delfoi-menetelmä tarjosi mahdollisuuden tuottaa näkymä tulevaisuudesta. Olisi ollut mielekästä hyödyntää Delfoita laajemmin eli käydä useampi argumentointikierron panelistien kanssa. Managerina otin Delfoi-menetelmää ensimmäistä kertaa haltuun ja aikataulu asetti rajat tutkimuksen tekemiselle. Tällä oli vaikutusta vuoropuhelun vähäisyyteen mikä johtui siitä, että panelisteja olisi pitänyt aktiivisemmin motivoida argumentointiin toistensa kanssa, jotta näkökulmia olisi saatu enemmän esiin.

Opinnäytetyön aiheen kiinnostavuus tulee sen ajankohtaisuudesta. Globaalit ongelmat vaativat ratkaisuja ja kiertotaloudessa on mittavia mahdollisuuksia, mutta toiminnan skaalautuminen vaatii poliittisia päätöksiä ja yhteiskunnan eri sektoreilla niin rakenne-, ajattelu- kuin käyttäytymistavan muutoksia. Opinnäytetyö antaa keinoja, joilla yritykset voivat yhdessä sidosryhmiensä kanssa tehdä vaikuttavampaa yhteistyötä, joka edesauttaa muutosta kestävä kehityksen mukaiseen muutokseen.

Jatkotutkimuksen näkökulmasta olisi mielenkiintoista toteuttaa dialogikeilua palveluja tarjoavan kiertotalousyrityksen kanssa. Hankkeessa räätälöitäisiin yritykselle työkalut, joilla voitaisiin käydä dialogista vuoropuhelua sidosryhmien kanssa ja innovoida yrityksen toimintaa. Jatkotutkimuksessa voisi Delfoi-prosessia hyödyntää siten, että ottaisi käyttöön sisäpaneelin ja ulkopaneelin, jolloin panelisteilla olisi erilaiset taustat ja osaamiset. Näin

voitaisiin saada selville, miten tulokset muuttuisivat alkuperäiseen näkökulmaan peilaten. Tämän Delfoin osalta kolme keskeistä teemaa, joita voisi syventää jatkotutkimuksessa olisivat ekososiaalisen sivistyksen rooli kestäväen tulevaisuuden edistämässä ja sivuvirtojen ja katvealueiden kartoitus, kun tehdään kestäviä ratkaisuja tuotteiden ja palveluiden elinkaareissa sekä miten edistetään poliittisten päätösten tekoa ja toimeenpanoa pitkäjänteisesti yli vaalikausien. Nämä ovat yhteydessä dialogin hyödyntämiseen kiertotalousyrityksissä, joten argumentoinnin syventäminen voisi tuoda esiin uusia näkökulmia, joiden avulla dialogin käyttöä voisi kehittää.

LÄHTEET

Aaltonen, T. (2018). Arvot, eettisyys ja kutsumus merkitysyhteisössä. Teoksessa S. Viljanen & P. Juuti (toim.) Arvovallankumous. Eettisyys innovaatioiden lähteenä yhteiskunnallisissa yrityksissä. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Ahola, S. Toim. (2017). Planeettamme rajat. Kirjava käsikirja kestävään kehitykseen. Helsinki: Tammi

Beal, G. & Bohlen, J. (1981). The Diffusion Process, Special Report no. 18, Iowa State University of Science and Technology, reprinted 1981. Originally printed 1957. Haettu 8.10.2016 osoitteesta <https://soc.iastate.edu/extension/pub/comm/SP18.pdf>

Haapala, J. & Aavameri, L. (2008). Omatuntotalous. Keuruu: Talentum.

Hautamäki, A: (2018). Kestävät innovaatiot syntyvät eettisyydestä. Teoksessa S. Viljanen & P. Juuti (toim.) Arvovallankumous. Eettisyys innovaatioiden lähteenä yhteiskunnallisissa yrityksissä. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Heikkilä, J. & Heikkilä, K. (2000). Dialogi – Avain innovatiivisuuteen. Vantaa: WSOY.

Helsingin Sanomat. (2019). Stressiä luonnosta. Helsingin Sanomat. Julkaistu 8.2.2019. Haettu 19.12.2019. osoitteesta <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000005993260.html>

Hiltunen, E. (2019). Tulossa huomenna. Miten megatrendit muokkaavat tulevaisuuttamme. Jyväskylä: Docendo.

Hiltunen, E. (2017). Mitä tulevaisuuden asiakas haluaa. Trendit ja ilmiöt. Jyväskylä: Docendo.

Houtbeckers, E. (2018). Yhteiskunnallinen yrittäjyys kasvutalouden jälkeen. Teoksessa S. Viljanen & P. Juuti (toim.) Arvovallankumous. Eettisyys innovaatioiden lähteenä yhteiskunnallisissa yrityksissä. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Ilmatieteenlaitos. (n.d.). IPCC tukee ilmastopoliittista päätöksentekoa. Ilmatieteenlaitos. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://ilmatieteenlaitos.fi/ipcc-ilmastopaneeli>

Inayatullah, S. (2013) Causal Layered Analysis: Sohail Inayatullah at TEDxNoosa. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=ImWDMFPfifI>

Itkonen, J. (2019). Välineet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://www.ilmastoraportti.fi>

Jartti, T. & Rantala, E. & Litmanen, T. (2014). Sosiaalisen toimiluvan ehdot ja rajat. Uudenmaan, Pohjois-Karjalan, Kainuun ja Lapin maakuntien asukkaiden näkemykset kairannaistoiminnan hyväksyttävyydestä. Jyväskylän yliopisto: Sophi 126. Haettu

19.11.2019 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44460/sosiaalisen-toimiluvan-ehdot-ja-rajat.pdf>

Jartti, T. (2015). Asennetutkimus ja sosiaalinen toimilupa. Haettu 19.11.2019 osoitteesta https://www.vtt.fi/Documents/Kuopasta_kansalle_esitykset_Heureka.pdf

Karvonen, I. & Jansson, K. & Vatanen, S. & Tonteri, H. & Uoti, M. & Wessman-Jääskeläinen, H. (2015). Uudelleenvalmistus osana kiertotaloutta. VTT: Espoo. Haettu 11.2.2020 osoitteesta www.vtt.fi/inf/pdf/technology/2015/T207.pdf

Kauppi, A. & Kuusi, O. (2020): Delfoin luotettavuudesta. Metodix Oy. Haettu 17.2.2020 osoitteesta <https://metodix.fi/julkaisut/>

Kestävyysspankki (n.d) Kestävyysskasvatuksen materiaalipankki yleissivistävään opetukseen. Haettu 11.2.2020 osoitteesta <https://blogs.helsinki.fi/kestavyyspankki/kestava-kehitys-kasitteena/>

Koipijärvi, T. & Kuvaja, S. (2017). Yritysvastuu. Johtamisen uusi normaali. Viro: Kauppa-kamari.

Kuusi, O. (1999). Delfoi-menetelmä. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <https://metodix.fi/2014/05/19/kuusi-delfoi-metodi/>

Laininen, E. (2018). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*. 5/2018. s. 16 -38

Linturi, H. (2007). Delfoin metamorfoosit. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <http://oraakeli.blogspot.com/2007/08/delfoin-metamorfooseja-tiivistelm.html>

Linturi, H. & Kuusi, O. (2019) Analyysit ja raportointi. Metodix Oy. Haettu 17.2.2020 osoitteesta <https://metodix.fi/2020/01/06/uudistuva-delfoi-metodi/>

Lippis, Hanna & Pentikäinen Merja & Vanhala Anne (2019). Menesty yritysvastuulla. Käsikirja kokonaisuuteen. Keuruu: Edita

Maa- ja metsätalousministeriö (n.d.). Kiertotalous on Suomelle mahdollisuus. Haettu 11.2.2020 osoitteesta <https://mmm.fi/kiertotalous>

Mercer-Mapstone, L. & Rifkin, W. & Moffat, K. & Louis, W. (2017). Conceptualising the role of dialogue in social licence to operate. *Resources Policy*. Volume 54, pages 137-146. Haettu 11.2.2020 osoitteesta <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0301420717301770>

Mercer-Mapstone, L. & Rifkin, W. & Moffat, K. & Louis, W. (2017a). Meaningful dialogue outcomes contribute to laying a foundation for social licence to operate. *Resources Policy*. Volume 53, Pages 347-355. Haettu 11.2.2020 osoitteesta <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301420717302453>

Myllylä, Y. & Kaivo-oja, J. (2015) Integrating Delphi methodology to some classical concepts of the Boston consulting group framework: arctic maritime technology BCG Delphi foresight - a pilot study from Finland. *European Journal of Future Research*. 2015. Haettu 11.2.2020 osoitteesta <https://link.springer.com/article/10.1007/s40309-014-00607>

NewScientist. (2019). Planet Earth has 9 safety limits and we've already exceeded 4 of them. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://www.newscientist.com/article/mg24332470-600-planet-earth-has-9-safety-limits-and-weve-already-exceeded-4-of-them/>

Nieminen, M. & Rilla, N. & Leikas, J. & Ikonen, V. (2018). Innovaatiotoiminnan yhteiskunnallinen vastuullisuus ja vaikuttavuus. Teoksessa S. Viljanen & P. Juuti (toim.) Arvovallankumous. Eettisyys innovaatioiden lähteenä yhteiskunnallisissa yrityksissä. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Opetushallitus (n.d.) Miina ja Ville. Opettajan aineisto. Haettu 3.2.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/miina-ja-ville-opettajan-oppaita/miina-ja-ville-etiikkaa-etsimassa-10>

Pantzar, M. & Keronen, J. (2019). Tienhaarassa. Johtajuus ilmastonmuutoksen aikakaudella. Jyväskylä: Docendo.

Peda.net (n.d.). Ekososiaalinen sivistyskäsitte. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <https://peda.net/kansanopistot/kansanopistoyhdistys/esol>

Petersen, A. & Vincent, E. & Westerling, A. (2019). Discrepancy in scientific authority and media visibility of climate change scientists and contrarians. *Nature* 3502/2019. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://www.nature.com/articles/s41467-019-09959-4#Sec1>

Pettersson, S. & Suopajarvi, L. (2018) Sosiaalinen toimilupa kaivos-, metsä- ja matkailualalla. Toimialojen paikallinen hyväksyttävyyys. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63236/Pettersson.Sanna%20&%20%20Suopai%E4rvi.Leena.pdf;jsessionid=516DE1086AFF97A858345053EBDD62C8?sequence=1>

Rogers, E. (1983) Diffusion of Innovations. 3rd Edition. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <https://teddykw2.files.wordpress.com/2012/07/everett-m-rogers-diffusion-of-innovations.pdf>

Rubin, A. (2010) Kriittinen tulevaisuudentutkimus ja CLA. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <https://www.slideshare.net/3110ani/kriittinen-tutu-ja-cla>

Rubin, A. (n.d). Tulevaisuudentutkimus tieteenalana. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://tulevaisuus.fi/perusteet/tulevaisuudentutkimus-tiedonalana/>

Raworth, K. (2018). Donitsitaloustiede. Seitsemän tapaa ajatella kuin 2000-luvun taloustieteilijä. Helsinki: Terra Cognita.

Sairinen, R. (2018). Sosiaalinen toimilupa viheliäisten kaivos- ja ilmasto-ongelmien työkaluna. Blogijulkaisu 24.5.2018. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <http://www.collaboration.fi/2018/05/24/sosiaalinen-toimilupa-viheliaisten-kaivos-ja-ilmasto-ongelmien-tyokaluna/>

Salonen, A. & Bardy, M. (2015). Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. *Aikuiskasvatus* 35, s. 4-15. Haettu 17.2.2020 osoitteesta https://www.academia.edu/11334115/Salonen_A_and_Bardy_M._2015_.Ekososiaalinen_sivistys_her%C3%A4tt%C3%A4%C3%A4_luottamusta_tulevaisuuteen.Aikuiskasvatus_35_1_4-15

Salonen O. A. (2012) Ekososiaalinen sivistys - mitä se on? Haettu 29.1.2020 osoitteesta <https://artosalonen.com/ekososiaalinen-sivistys-mita-se-on/>

Steffen, W. & Richardson, K. & Rockström, J. & Cornell, S. & Fetzer, I. & Bennett, E. & Biggs, R. & Carpenter, S. & Vries, W & Wit, C. & Folke, C. & Gerten, D. & Heinke, J. & Mace, G. & Persson, L. & Ramanathan, V. & Reyers, B. & Sörlin, S. (2015). Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. *Science*. Vol. 347, Issue 6223. Haettu 17.2.2020 osoitteesta <https://science.sciencemag.org/content/347/6223/1259855.full>

Seppälä, J. & Sahimaa, O. & Honkatukia, J. & Antikainen, R. & Kautto, P. & Myllymaa, T. & Mäenpää, I. & Salmenperä, H. & Alhola, K. & Kauppila, J. & Salminen, J. (2016). Kiertotalous Suomessa – toimintaympäristö, ohjauskeinot ja mallinnetut vaikutukset vuoteen 2040. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimikunnan julkaisusarja 25/2016. Haettu 11.2.2020 osoitteesta https://www.ym.fi/fi/FI/Ymparisto/Ilmasto_ja_ilma/Ilmastonmuutoksen_hillitseminen/Kansainvaliset_ilmastoneuvottelut/Pariisin_ilmastosopimus

Sharewood. (n.d.). Yritysvastuun asiantuntija. Haettu 18.11.2019 osoitteesta http://sharewood.org/hyvät_tyytit.php?a=20

Sitra. (2019a). Yrityksen pelistrategiassa ovat uudet kiertotalouden liiketoimintamallit. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/yrityksen-pelistrategiassa-uudet-kiertotalouden-liiketoimintamallit/>

Sitra. (2019b). Kriittinen siirto. Suomen kiertotalouden tiekartta 2.0. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2019/03/12220104/kiertotalouden-tiekartta-tiivistelma-fi.pdf>

Sitra. (2019c). Kansalaisen valinnoista kiertotalouden pohja. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/kansalaisen-valinnoista-kiertotalouden-pohja/>

Sitra. (2019d). Kestävät elämäntavat auttavat ilmastoahdistukseen. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <https://www.sitra.fi/uutiset/kestavat-elamantavat-auttavat-ilmastoahdistukseen/>

Sitra. (2018). Fiksu kuluttaminen Suomessa. Motivaatioprofiilit apuna liiketoiminnan suunnittelussa. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2018/02/01094922/fiksu-kuluttaminen-suomessa-2018-0201.pdf>

Sitra. (2018a). Mikä tekee dialogin? Dialogin vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset. Haettu 11.2.2020 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset/>

Sitra (2016). Kierrolla kärkeen. Suomen tiekartta kiertotalouteen 2016- 2025. Sitran selvityksiä 117. Haettu 10.2.2020 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2017/02/26185547/Selvityksia117.pdf>

Sitra. (n.d.) Erätauko. Haettu 29.1.2020 osoitteesta <https://www.sitra.fi/eratauko/>

Suopajarvi, L. & Sairinen R. (2016). Sosiaalisten vaikutusten arviointi kaivostoiminnassa. Teoksessa T. Mononen & L. Suopajarvi (toim.) Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa. Vaajakoski: Lapin yliopistokustannus.

Tulevaisuuden tutkimuskeskus. (n.d.) Käsitteitä. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://tulevaisuus.fi/kasitteet/>

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi Tammi: Helsinki

Tynkkynen, O. & Berninger, K. (2017). Nettopositiivisuus. Menestyvän ja vastuullisen liiketoiminnan uusi taso. Helsinki: Alma Talent.

Vastuullisuusraportti (2016). Mitä vastuullisuus yritystoiminnassa tarkoittaa? Haettu 11.2.2020 osoitteesta <http://vastuullisuusraportti.fi/2016/03/09/mita-vastuullisuus-yritystoiminnassa-tarkoittaa/>

WWF. (n.d.). Ylikulutus. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://wwf.fi/uhat/ylikulutus/>

YK-liitto. (n.d). Kestävän kehityksen tavoitteet. Haettu 19.11.2019 osoitteesta <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet>

YK-liitto (n.d) Kestävän kehityksen tavoitteet. Haettu 29.1.20120 osoitteesta https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/images/SDG_POSTER_FI_partner_1.png

Yle. (2019). Yhdysvallat ilmoitti virallisesti vetäytyvänsä Pariisin ilmastopöytäkirjasta. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11051668>

Yle. (2017). Vastuullinen kuluttaminen lisääntyy, mutta suurinta osaa kiinnostaa eniten hinta ja helppous. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9930079>

Ympäristöministeriö. (2018). Pariisin ilmastopöytäkirja. Päivitetty 14.2.2019. Haettu 18.11.2019 osoitteesta https://www.ymparisto.fi/FI/Ymparisto/Ilmasto_ja_ilma/Ilmastomuutoksen_hillitseminen/Kansainvaliset_ilmastoineuvottelut/Pariisin_ilmastopöytäkirja

Ympäristöministeriö. (2018) Kiertotalous. Päivitetty 5.6.2019. Haettu 18.11.2019 osoitteesta <https://www.ymparisto.fi/FI/Ymparisto/Kiertotalous>

VASTAUSOHJE

Tällä kyselyllä kartoitan näkemyksiä siitä, miltä yritysten toimintaympäristö näyttää viiden vuoden päästä kestävä kehityksen näkökulmasta katsottuna. Mihin suuntaan muuttuvat arvot ja asenteet, yritysten ja ihmisten toiminta sekä tuleeko järjestelmien osalta tapahtumaan systeemisiä muutoksia?

Vastauksia hyödynnän opinnäytetyössäni, jossa tarkastelen miten yritykset, joiden toiminta perustuu ympäristön kuormituksen vähentämiseen, voivat hyödyntää sosiaalista toimilupaa kestävä liiketoimintansa edistämiseen.

Kysely koostuu seitsemästä kysymyksestä. Jokainen kysymys sisältää väitteen, johon haluan sinun ottavan kantaa. Jokaista väitettä taustoitan linkeillä, joista saat halutesasi lisätietoa.

NÄIN VASTAAT KYSELYN

Internet Explorer -selain ei toimi kyselyssä. Käytäthän toista selainta.

1. Vastaa ensin, kuinka todennäköisenä pidät väitettä valitsemalla sopiva prosenttiosuus aikajanalta.
2. Valitse tämän jälkeen kuinka toivottavana pidät esitettyä väitettä asteikolla erittäin epätoivottava - erittäin toivottava.

HUOM! Jos haluat valita keskimmäisen vaihtoehdon janalta, niin liikuta kursoria ja **valitse vastauksesi uudelleen**, jotta vastauksesi aktivoituu.

3. Perustele vastauksesi alla olevaan kommenttikenttään. Voit halutessasi vastata ja kommentoida toisten panelistien vastauksia. Näin voimme samalla oppia toisiltamme.

Tarvittaessa voit myös ohittaa kysymyksiä.

Mielenkiintoista matkaa muutossignaalien maailmaan!

TOIVOTTAVUUS -ASTEIKON TULKKI:

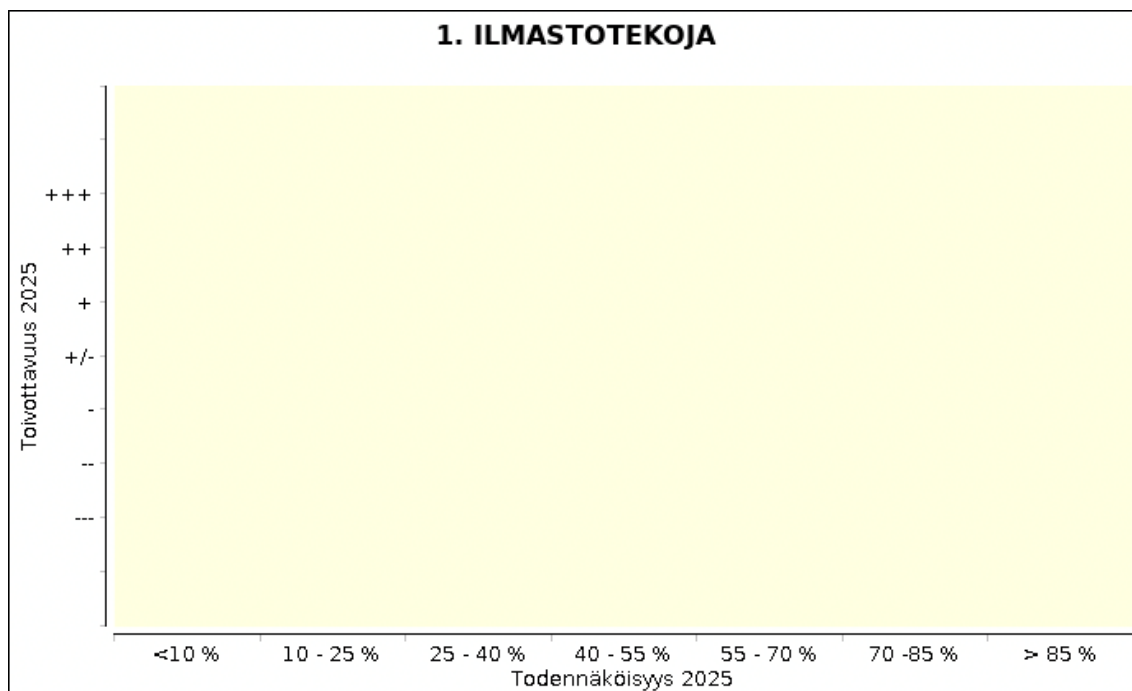
- erittäin epätoivottava
- epätoivottava
- enemmän epätoivottava kuin toivottava
- /+ vaikea sanoa, sekä että
- ++ toivottava

+ enemmän toivottava kuin epätoivottava

+++ erittäin toivottava

Halutessasi voit katsoa videolta ohjeen miten 2D-kyselyyn vastataan.

1. ILMASTOTEKOJA

Suomalaisista 80% on muuttanut elämäntapojaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi vuoteen 2025 mennessä.

Enemmistö suomalaisista 55% on valmis muuttamaan elämäntapojaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, mutta joukko on pienempi kuin kymmenen vuotta sitten, jolloin 67 % oli valmis tähän.

Suomalaisista 61 % olisi valmis tekemään ilmastotekoja, jos varmistettaisiin, että myös muut kansalaiset ryhtyvät niihin. (EVA 2019)

Miten todennäköistä ja toivottavaa on suomalaisten elämäntapojen muutos? Perustele myös vastauksesi.

TOIVOTTAVUUS -ASTEIKON TULKKI:

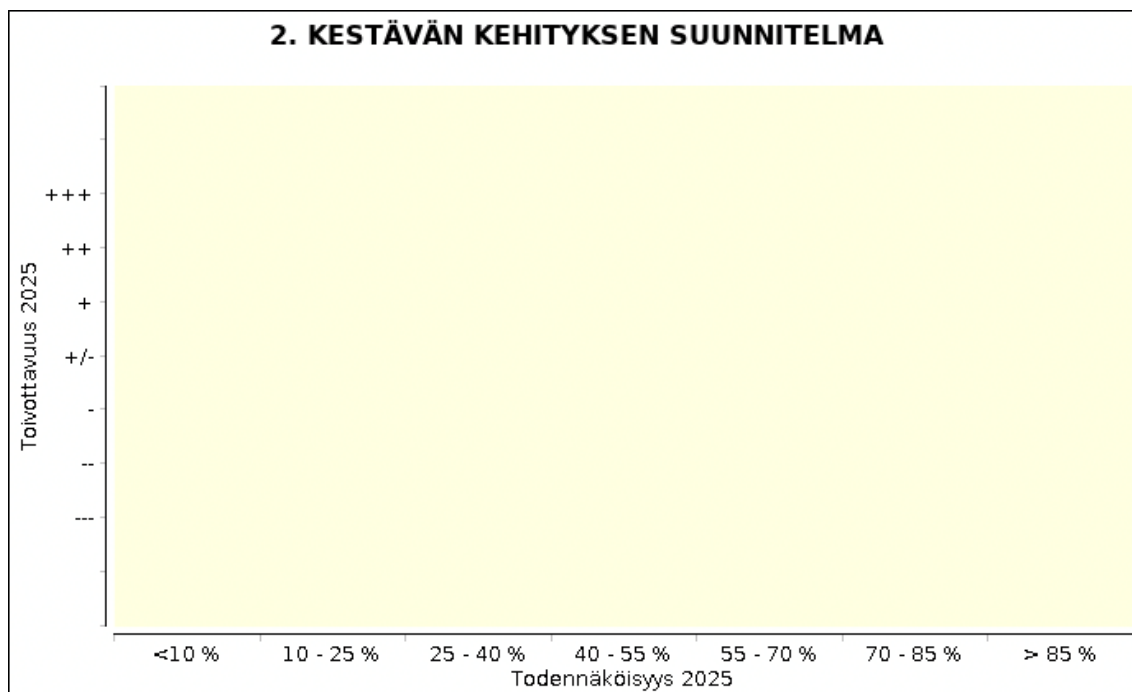
--- erittäin epätoivottava

-- epätoivottava

- enemmän epätoivottava kuin toivottava

- /+ vaikea sanoa, sekä että
- + enemmän toivottava kuin epätoivottava
- ++ toivottava
- +++ erittäin toivottava

2. KESTÄVÄN KEHITYKSEN SUUNNITELMA

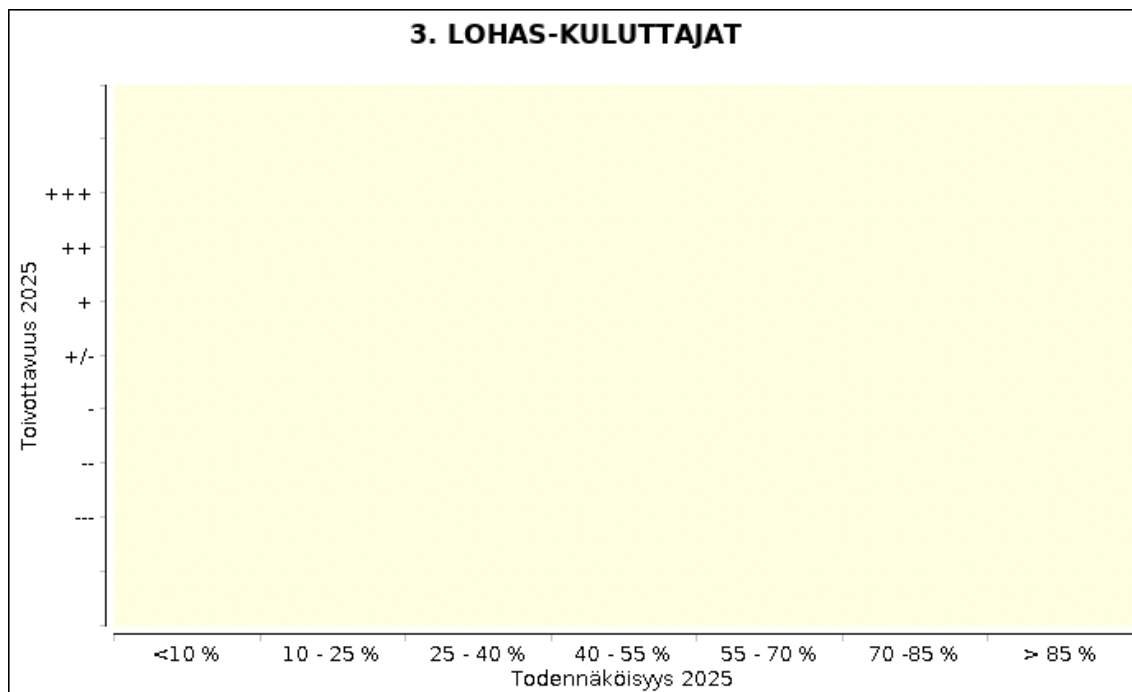
Suomi on ottanut käyttöönsä systeemimuutokselle perustuvan kestävän kehityksen suunnitelman vuonna 2025.

Yksikään maa ei ole vielä esittänyt uskottavaa suunnitelmaa, jolla [Agenda2030:n](#) tavoitteisiin päästäisiin todetaan POLKU2030 – Suomen kestävän kehityksen politiikan arviointi -raportissa. Suomella on ollut tähän mennessä oikeaan suuntaan vieviä kansallisia tavoitteita ja toimenpideohjelmia. Näillä on kestävän kehityksen politiikassa onnistuttu osallistamisessa, jolloin kestävästä kehityksestä on tullut laajasti hyväksyttyä.

Jatkossa tavoitteiden saavuttaminen vaatii muun muassa monia järjestelmätason muutoksia ja intressiristiriitojen yhteensovittamista. Vaikuttavia tuloksia voidaan saada aikaan keskittymällä ilmastonmuutoksen hillintään, ympäristön tilaan ja kulutukseen sekä yhteiskunnan eriarvoistumisen vähentämiseen. ([Valtioneuvosto 2019](#))

Systeemimuutos on toimintamallien, rakenteiden ja näiden vuorovaikutusten samanaikaisista muutosta, jolla luodaan edellytyksiä tulevaisuuden hyvinvoinnille ja kestäväälle kehitykselle. ([Sitra](#)) Miten todennäköisenä ja toivottavana pidät väittämää? Perustele myös vastauksesi.

3. LOHAS-KULUTTAJAT

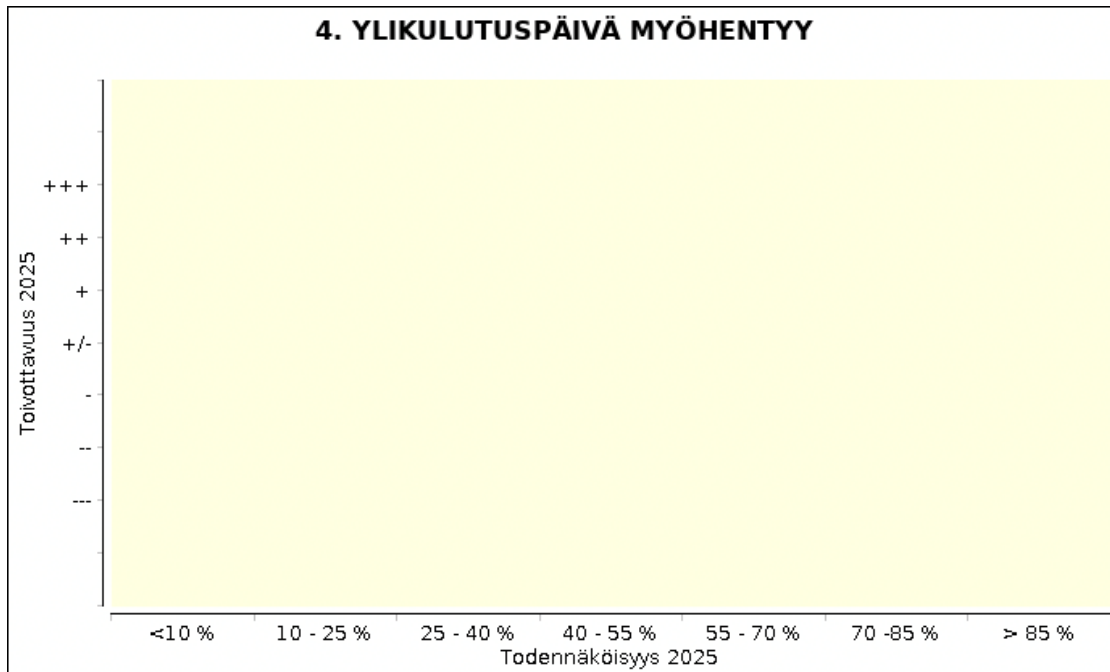

Kestävää kehitystä painottavia LOHAS-kuluttajia on 70 % suomalaisista vuonna 2025.

Suomessa lähes joka kolmas 15 – 79-vuotias on LOHAS-kuluttaja (lifestyle of health and sustainability) eli kuluttaja, joka painottaa valinnoissaan terveyttä, hyvinvointia ja kestävää kehitystä. LOHAS-kuluttajia pidetään muutosagentteina, sillä he ovat aktiivisia kertomaan omista elämäntavoistaan muille. ([Ethos kuluttaja 2010 –tutkimus](#))

Kuinka todennäköistä on LOHAS-kuluttajien määrän kasvu 70 prosenttiin? Perustele myös vastauksesi.

4. YLIKULUTUSPÄIVÄ MYÖHENTYY

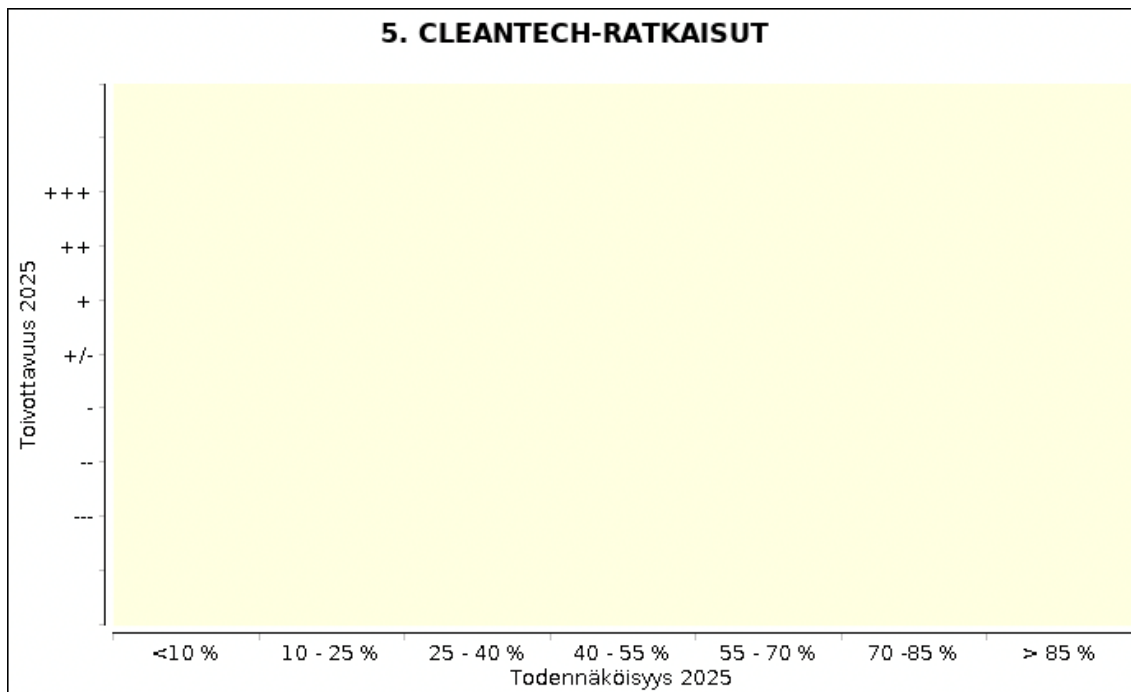
Suomalaisten ylikulutuspäivä aikaistuu entisestään ja sitä vietetään maaliskuussa vuonna 2025.

Maailman ylikulutuspäivä oli tänä vuonna 29. heinäkuuta. Suomalaiset käyttivät laskennallisen osuutensa maapallon luonnonvaroista 5. huhtikuuta eli noin nelisen kuu-kautta maailman keskiarvoa aiemmin. Mikäli kaikki kuluttaisivat kuin suomalaiset, tarvitsimme nyt 3,8 maapalloa. Ylikulutus tarkoittaa, että kulutamme enemmän kuin mikä on maapallon rajoissa kestävä.

Ratkaisut ylikulutuksen vähentämiseen ovat olemassa; ilmastokriisin torjunta, liikenteen ja asumisen päästöjen vähentäminen sekä lihan korvaaminen pääosin kasvipohjaisella ruoalla. ([WWF 2019](#))

Kuinka todennäköisenä ja toivottavana pidät väittämää? Perustele myös vastauksesi.

5. CLEANTECH-RATKAISUT

Suomen ympäristöliiketoiminnan liikevaihto on kaksinkertaistunut vuodesta 2017 vuoteen 2025.

Ilmaston lämpenemisen hillitseminen luo valtavan kysynnän päästöttömille ratkaisuille. Valtiot ja kaupungit asettavat hiilineutraalius- ja kestävä kehityksen tavoitteita, jotka kirittävät cleantech-ratkaisuja. Samalla ne kirittävät toisiaan yhä kestävämpiin ratkaisuihin. ([Muutosten tekeminen 2017](#))

Elinkeinoelämän keskusliiton selvityksessä arvioitiin Cleantech-yrityksiä olevan pk-sektorilla noin 4000 vuonna 2016.

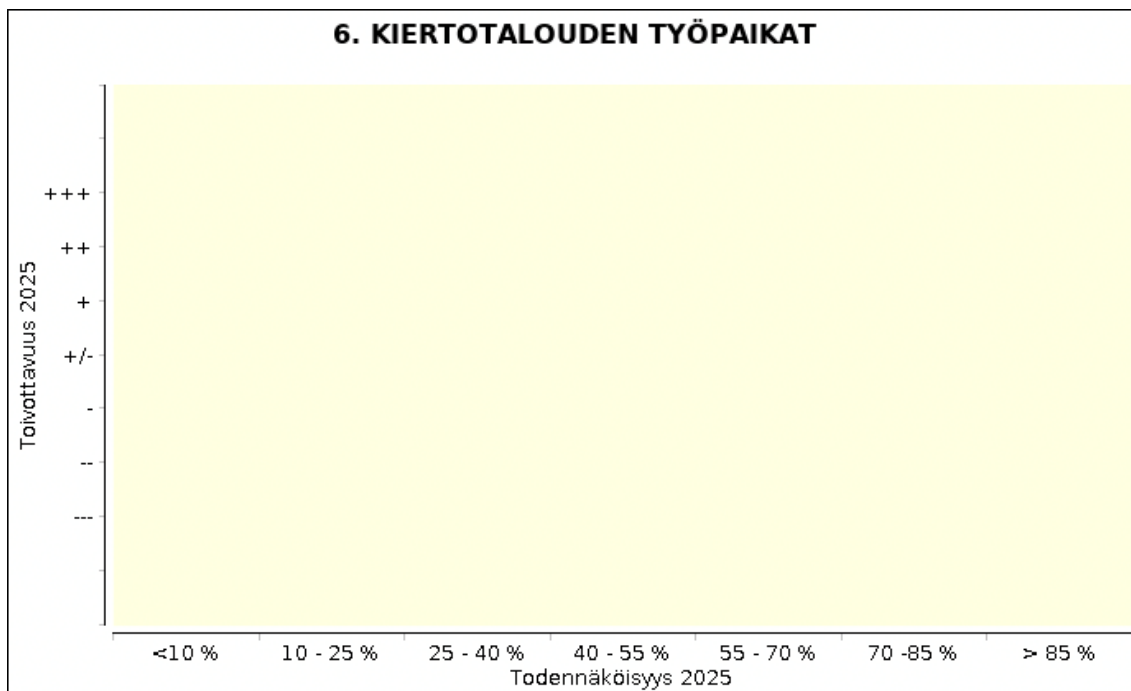
Ympäristöliiketoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, joka liittyy ympäristön pilaantumista estävään tai luonnonvaroja säästävään tuotantoon. Suomen ympäristöliiketoiminnan liikevaihto oli lähes 41 miljardia euroa vuonna 2017.

Ympäristöliiketoiminnan liikevaihdon arvo kasvoi lähes kahdeksan prosenttia vuodesta 2016 vuoteen 2017. ([Sitra](#))

"Vuoteen 2050 mennessä suomalaiselle cleantech-osaamiselle otollisen markkinan arvellaan olevan jopa 3000 miljardia euroa." ([Ilmastonmuutosinfo](#))

Miten todennäköisenä ja toivottavana pidät väittämää? Perustele myös vastauksesi.

6. KIERTOTALOUDEN TYÖPAIKAT

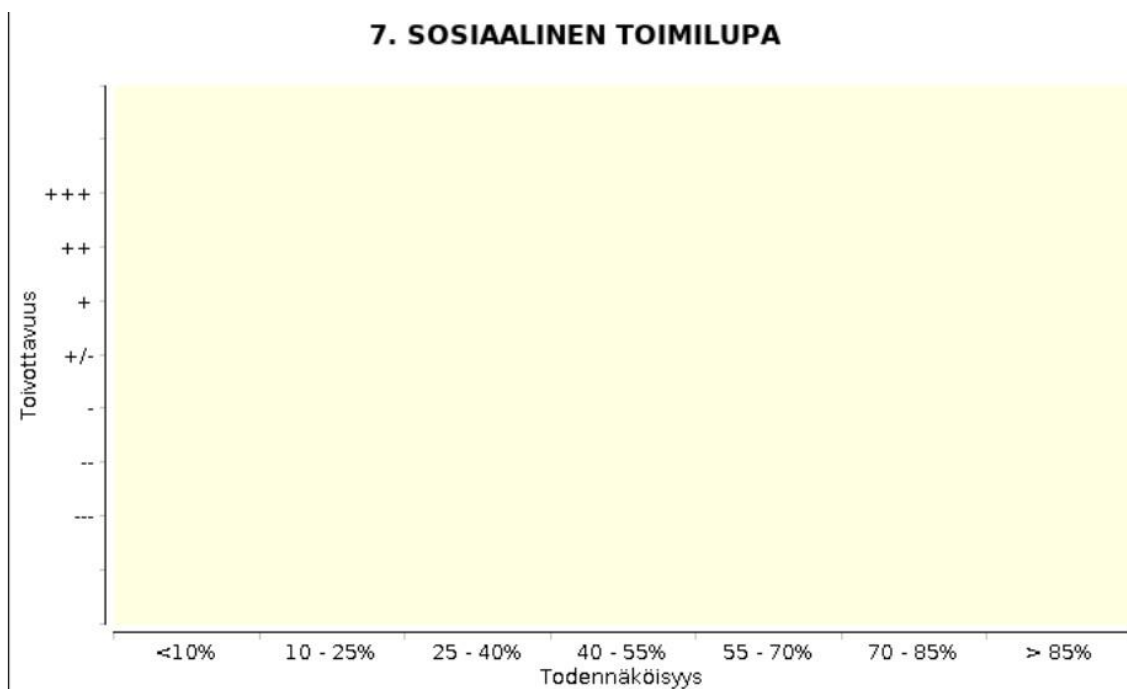
Kiertotalouden työpaikkojen määrä on kaksinkertaistunut vuoteen 2025 mennessä.

Suomessa kiertotalouteen liittyvien työpaikkojen määrän arvioitiin olevan noin 38 500 vuonna 2017. Arvio perustui kiertotalouden arvioituun työllistävyyteen Suomessa, joka on 70 työpaikkaa/10 000 asukasta kohti.

Kiertotalouden keskeiset kasvumahdollisuudet ovat kestävässä ruokajärjestelmässä, älykkäässä liikenteessä, rakennetussa ympäristössä, materiaali- ja ravinnekiertoissa, kiertotalouden teknologioissa ja palveluissa. Suomen edellytyksiä hyödyntää kiertotalouden mahdollisuuksia pidetään kohtuullisen hyvinä. (TEM 2017)

Miten todennäköistä ja toivottavaa on kiertotalouden työpaikkojen lisääntyminen? Perustele myös vastauksesi.

7. SOSIAALINEN TOIMILUPA

Kaikki luonnonvarojen kestävään käyttöön keskittyneet yritykset (cleantech- ja kierto-talous) ovat hankkineet sosiaalisen toimiluvan vuonna 2025.

Sosiaalinen toimilupa tarkoittaa sitä, että yritys hankkii sosiaalisen hyväksynnän toiminnalleen alueen eri toimijoilta ja sidosryhmiltä sekä yhteiskunnalta. Suomessa sosiaalista toimilupaa on hyödynnetty tähän mennessä lähinnä kaivosteollisuudessa.

Ilmastopaneelin tuottamassa **ilmastobarometrin** tuloksissa näkyy suomalaisten hämmennys ilmastotoimista, vaikka neljä viidestä näkee ilmastonmuutoksen hillitsemisellä olevan kiire.

87 % kuluttajista pitää yritysten vastuullisuutta tärkeänä. Vastuullisuuden merkitys on kasvanut 11 prosenttiyksikköä vuodesta 2015. ([Suomalaisen työn liitto 2019](#)).

Climate Circlen teettämän tutkimuksen mukaan 40 % suomalaisista kaipaa yrityksiltä ilmastotekoja. ([Taloustutkimus 2019](#))

Helsingin Sanomien kyselyn mukaan noin puolet suomalaisista haluaa, että Suomesta tulee ilmastonmuutoksen torjunnan edelläkävijä. 45 % puolestaan kokee, että ilmastonmuutoksen vaikutuksia liioitellaan. ([HS 2019](#)) Miten todennäköistä ja toivottavaa on, että kestävä kehityksen yritykset ottavat käyttöön sosiaalisen toimiluvan? Perustele myös vastauksesi.